

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 30 • SAYI: 276 • EKİM 2023 • ISSN:2791-9595

İlâhî Kelam Kur'ân
Dünyayı Aydınlatmaya
Devam Ediyor

Ali AKPINAR

Afrika'da
Sûfî Gelenek

Kadir ÖZKÖSE

Afrika'nın
Kara Bahtı

M. Nihat MALKOÇ

Osmanlı'nın Kahraman
Evladı Zenci Musa

İsmail ÇOLAK

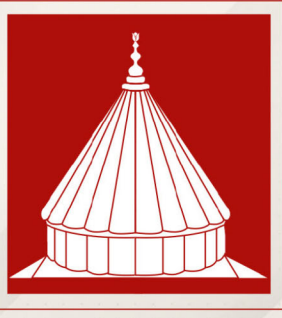
Allah'ın Sevgi ve
Rızâsına Erişme
Yolu

Mehmet SOYSALDI

ISSN:2791-9595

9 771302 080076 00267

NASİHAT YAYINLARI

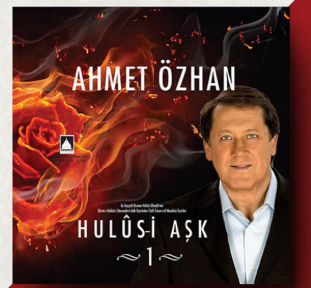
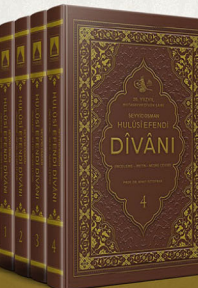
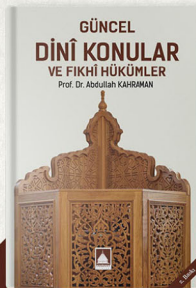
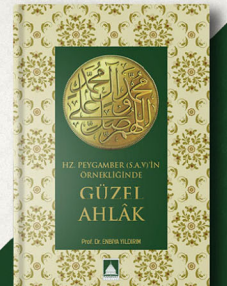
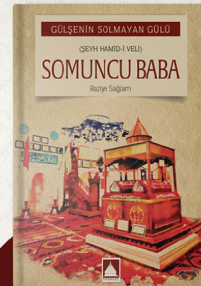
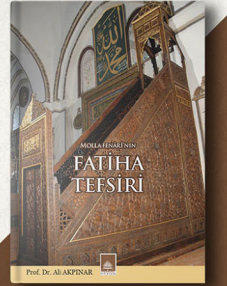
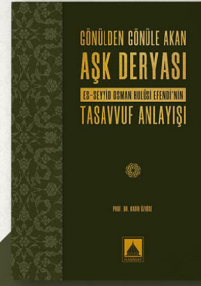
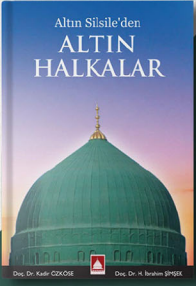
"Okunur kitâb
Olur feth-i bâb"

E-Kitap

E-Dergi

E-Albüm

Nasihat Yayınları tarafından neşredilen kitap, dergi ve albüm arşivlerimize, web sayfamız üzerinden **ücretsiz** erişim sağlayabilirsiniz.

OKUYUN & DİNLEYİN

www.nasihatyayinlari.com

Afrika'da Oluşan Pozitif Türkiye İmajı

Ecdadımız Osmanlı, Afrika'nın kuzeyi ve doğusunda asırlarca hüküm sürmüştür. Osmanlı, Batılılar gibi kolonyalizmin negatif etkisiyle değil, Allah için cihana hizmet etme şuuruyla o topraklara güzellikler götürmüştür. Hatta Osmanlı'nın Afrika'ya yönelik bu fetih ve korumacı anlayışının kolonyalist yayılma teşebbüslerini geciktirdiği bilinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti yirminci yüzyılın başında Libya'da İtalyan işgaline karşı direniş örgütleyen bir lider kadrosunu desteklemiş ve yardımcı olmuştur. Aradan yüzyıl geçerken Türkiye yine Libya'da istikrarı sağlamaya yönelik adımlar atması geçmişten gelen hukukun ve kardeşliğin gereğidir.

Ecdadımız Osmanlı'nın Somali'deki varlığı; Hint Okyanusu ve Kızıldeniz ticaret yollarının güvenliğini sağlamıştır. Yine bugüne geldiğimizde Türkiye'nin Somali'de yatırımlar yaptığını askerî destekle bölge güvenliğine katkıda bulunduğunu bir devlet politikası olarak müşahede etmekteyiz. Türkiye'nin de Afrika'nın da önemli değişimler geçirdiği asrımızda ekonomik ve politik şartlar kıtaya yönelik Türkiye'nin ilgisini ziyadeleştirmiştir.

Stratejist ve analist Mürsel Bayram şu tespitlerde bulunmaktadır: "Türkiye'nin Afrika'ya yönelişini anlamak için ulusal düzeydeki faktörleri de dikkate almak gerekir. Zira Türkiye son yirmi yıl zarfında hem siyasî istikrar ve ekonomik büyüme anlamında hem de kentleşme, orta sınıflaşma ve dışa açılma bakımından ciddi bir dönüşüm yaşadı. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin iç ve dış politikadaki etkinliği sınırlandırıldı. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) gibi devlet kurum ve kuruluşlarının yanı sıra devlet dışı aktörler, sivil toplum kuruluşları ve iş çevreleri de dış politika yapım sürecine dâhil oldu. Bu dönüşüm Türk dış politikasında yumuşak güç unsurlarının daha yoğun ve etkili biçimde kullanılmasına imkân tanıdı. Afrika ülkelerine yönelik resmî kalkınma yardımları artırıldı. Yine ulusal düzeydeki değişim bağlamında Türkiye dış politikası ile dış ticaretini birlikte yürüten bir "tüccar devlet" (trading state) hâline geldi. Anadolu şehirlerindeki küçük ve orta ölçekli işletmeler dahi Afrika'ya yatırım yapmanın yollarını aradılar. Böylece 2003'te 5 milyar dolar seviyesinde olan Türkiye-Afrika ticaret hacmi 2020'de 25 milyar dolara ulaştı."

Türkiye, izlemiş olduğu dengeli siyasetle, kıta genelinde pozitif bir imaj elde etmiştir. Türkiye'nin kırk üç Afrika ülkesinde büyükelçilik açmış olması, Türk Hava Yolları'nın Afrika'da altmış bir noktaya uçuş gerçekleştirmesi ve Türk tipi kalkınma iş birliği modelinin giderek benimsenmesi bu pozitif imaja katkı sunan faktörlerdir. Afrika'da oluşan pozitif Türkiye imajını güçlendirmek gayesiyle atılması gereken adımlar mutlaka vardır. Zaten Türkiye Maarif Vakfı'nın girişimleriyle açılan "Türkiye Araştırmaları Merkezi" bu hususta mühim bir adımdır. Türkiye'deki Afrika algısına katkı sağlamak amacıyla eğitimci kitaplarda Afrikalı çocuk tasvirlerine de yer verilmesi, kardeşliğin ve önemsemenin zohurudur. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı olarak Afrika'daki ihtiyaçlı kardeşlerimize yardım eli uzatmak, oradaki Müslümanların daha iyi bir ortamda ibadet edebilmeleri, ilim tahsil etmeleri için inşa ve ihya faaliyetlerinde bulunmak bizim için insanlık vazifesidir. Selâm ile.

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - IISSN:2791-9595

Yıl: 30 Sayı: 276 - Ekim 2023

Yayın Tarihi: 01 Ekim 2023

**Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri
M. Nazmi DEĞİRMENÇİ
Hulusi KESKİNTEPE

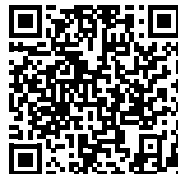
Yönetim Yeri:
Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat
San. ve Ticaret A.Ş.
Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No: 89
44700, Darende / MALATYA
Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79
www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım
Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil
Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

İlâhî Kelâm Kur'ân Dünyayı Aydınlatmaya Devam Ediyor

 Ali AKPINAR

"Sahabe-i kiram efendilerimizin hak yolda yolculukları kesintisiz sürdü. Adı hicret oldu, cihad oldu, ibâdet oldu ve dâvet yolculukları hep sürdü. Kimi zaman dâvet elçileri ve dâvet mektuplarıyla, kimi zaman ticaret kervanlarıyla bu kutlu görev yapıldı, kimi zaman da cihad ordularıyla yerine getirildi."

44

Afrika'nın Kara Bahtı

 M. Nihat MALKOÇ

"Türkiye'nin Afrika devletleriyle her geçen gün artan ve gelişen olumlu ilişkileri ve ülkemizin Afrika devletlerinin arkasında durması (dayanışması), bu kıtayı asırlardan beri sömüren Batılı ülkeleri ve dünyanın jandarmalığına soyunan ABD'yi hep rahatsız etmiştir."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangibir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarların ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ
Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

34

Afrika'da Türk Varlığı

✍ Oğuzhan AYDIN

"Kuzey Afrika'da varlık gösteren Türkler, ilk başlarda Kuzey Afrika'yı İspanyollar tarafından sömürgeleştirmekten kurtarmış, daha sonra da, yörede etkinliği artan diğer sömürgeci kuvvetlerin Afrika'nın diğer kesimlerine doğru ilerlemesini durduran duvar vazifesi görmüştür."

56

Afrika'nın ve Osmanlı'nın Kahraman Evladı Zenci Musa

✍ İsmail ÇOLAK

"Ben altın veya şöret için savaşmaya gelmedim. Hak için, adalet için, Müslümanlık için, Halife için savaşan biri altını veya mükâfatı kabul etmez. Ben Halife-i Zişân Hazretleri'ne yardımım olsun diye geldim."

60

Sevdiğin İçin Can Vermek

✍ Resul KESENCELİ

"Âşık, sevgilisi yolunda canını fedâ etmeyi kendi kendine bir övünç vesilesi yaptığı takdirde sevgili, âşığının yüzüne bakmayabilir. Bu sebeple âşık, sevgilisinden vefâ bulamamaktan korkmaktadır."

Afrika'da Oluşan Pozitif Türkiye İmajı.....	1
Kemal DEMİR	
İlâhî Kelâm Kur'ân	
Dünyayı Aydınlatmaya Devam Ediyor	6
Ali AKPINAR	
Kara Sabun da Ak Köpürür	11
Bestami YAZGAN	
Afrika'da Sûfî Gelenek	12
Kadir ÖZKÖSE	
Gönül Kırmak Hüner Değil	17
Ahmet Sami BENLİ	
Kutadgu Bilig'den Yansımalar	18
Mahmut KAPLAN	
Yüzyıl Sonra Yemen/Yemen Hatırası	23
Halil GÖKKAYA	
Peygamberimiz (s.a.v.)'in	
İtikâdî Sorulara Verdiği Cevaplar.....	24
Ramazan ALTINTAŞ	
Gönül Derrinin Dermânî Sevgilinin İhsanı.....	28
Musa TEKTAŞ	
Afrika'da Türk Varlığı.....	34
Oğuzhan AYDIN	
Tevbeye Değer Katmak	40
Enbiya YILDIRIM	
Afrika'nın Kara Bahtı	44
M. Nihat MALKOÇ	
Mehmed Emîn-i Tokâdî ve Manevî Yolculuğun	
(Bazı) Kilometre Taşları.....	50
Fâtih ÇINAR	
Dilim Türkçedir Benim	55
Yusuf DURSUN	
Kara Afrika'nın ve Osmanlı'nın Kahraman Evladı	
Zenci Musa.....	56
İsmail ÇOLAK	
Sevdiğin İçin Can Vermek	60
Resul KESENCELİ	
Allah'ın Sevgi ve Rızâsına Erişme Yolu.....	64
Mehmet SOYSALDI	
Taşı Gediğine Koymak	68
Erol AFŞİN	
Müslüman Afrika.....	71
Bekir OĞUZBAŞARAN	
Kardeş Ülke Sudan	72
Hamit DEMİR	
Kolonizatör Türk Dervişleri	76
Yusuf HALICI	
Âriflerin İlme Verdikleri Önem	78
Aydın BAŞAR	
Mazlum Kıta Afrika	82
M. Nuri YARDIM	
Eğitim-Öğretim Yılına Başlarken	88
Ali ÖZKANLI	

گوز آفتابِ حسنینک روز ازلِ حیرانیدر
دل اول شرابِ عشقینک آیلماور سکرانیدر
اول ساقی روز ازل صوندی شراب لم یزل
نوش ایدنه ایرمز اهلِ عمی در اوزونده جانیدر
گوتلک خیالی هر زمان بار اوله یه عالی پامان
یا اوزی سوزی ترجمان عرفان آنک عرفانیدر
دلبرکه احسان ایله یه جان زنده تن جان ایله یه
گوز گوره ایمن ایلده ایمان آنک ایمانیدر
گوز قنده باقسه گوره یار عالم جدی خار یار
هر بان ایهس دیدار یاز هر شی اوغیری فانی در
غایوصی هر آن هر نفس بار اولسه یاری ایسته نرس
اولدر سخا فزاید رس احسان آنک احسانیدر

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)

1. Göz âfitâb-ı hüsnünün rûz-ı ezel hayrânıdır
Dil ol şarâb-ı aşkının ayılmadık sekrânıdır
2. Ol sâkî-i rûz-ı ezel sundu şarâb-ı lemyezel
Nûş edene ermez ecel haydır özünde cânîdir
3. Gönülün hayâli her zamân yâr olmaya hâli yaman
Yâ özü sözü tercümân irfân anın irfânıdır
4. Dilber ki ihsân eyleye cân zinde ten cân eyleye
Göz göre îmân eyleye îmân anın îmânıdır
5. Göz kanda baksa göre yâr âlem gül-i bî-hâr-ı yâr
Her yan açık didâr-ı yâr her şey o gayrı fânîdir
6. Hulûsî her an her nefes yâr olsa yâdın iste pes
Oldur sana feryâd-res ihsân anın ihsânıdır

Nesre Çeviri

1. Göz, ezel gününden beri güzellik güneşinin hayranıdır. Gönül, o aşk şarabının ayılmadık sarhoşudur.
2. O ezel gününün sakisi olan Allah, bakilik şarabını sundu. O aşk şarabından içene ecel erişmez, o diridir, özünde canlıdır.
3. Eğer gönülün hayali her zaman sevgili olmazsa, hâli yamandır. Onun özü sözü hâlinin tercümanıdır, ilâhî sırları bilmek onun irfanıdır.
4. Dilber, ihsan edince can dirilir, tene can gelir. Göz görür iman eder, iman onun imanıdır.
5. Göz nereye baksa sevgiliyi, âlem sevgilinin dikensiz gülünü görür. Her tarafta apaçık sevgilinin yüzü vardır. Ondan başka her şey fânîdir.
6. Ey Hulûsî! Her an, her nefes andığın kimse sevgili olsun ve ondan iste. Çünkü sana yardım eli uzatacak odur, ihsan ancak O'nun ihsanıdır.

İlâhî Kelâm Kur'ân Dünyayı Aydınlatmaya Devam Ediyor

“Sahabe-i kiram efendilerimizin hak yolda yolculukları kesintisiz sürdü. Adı hicret oldu, cihad oldu, ibâdet oldu ve dâvet yolculukları hep sürdü. Kimi zaman dâvet elçileri ve dâvet mektuplarıyla, kimi zaman ticaret kervanlarıyla bu kutlu görev yapıldı, kimi zaman da cihad ordularıyla yerine getirildi. Dâvetçiler İslâm'ın gür sadâsını, tâcirler güzelim ahlâkını, mücâhidler onun ulu sancağını dört bir yana ulaştırdılar.”

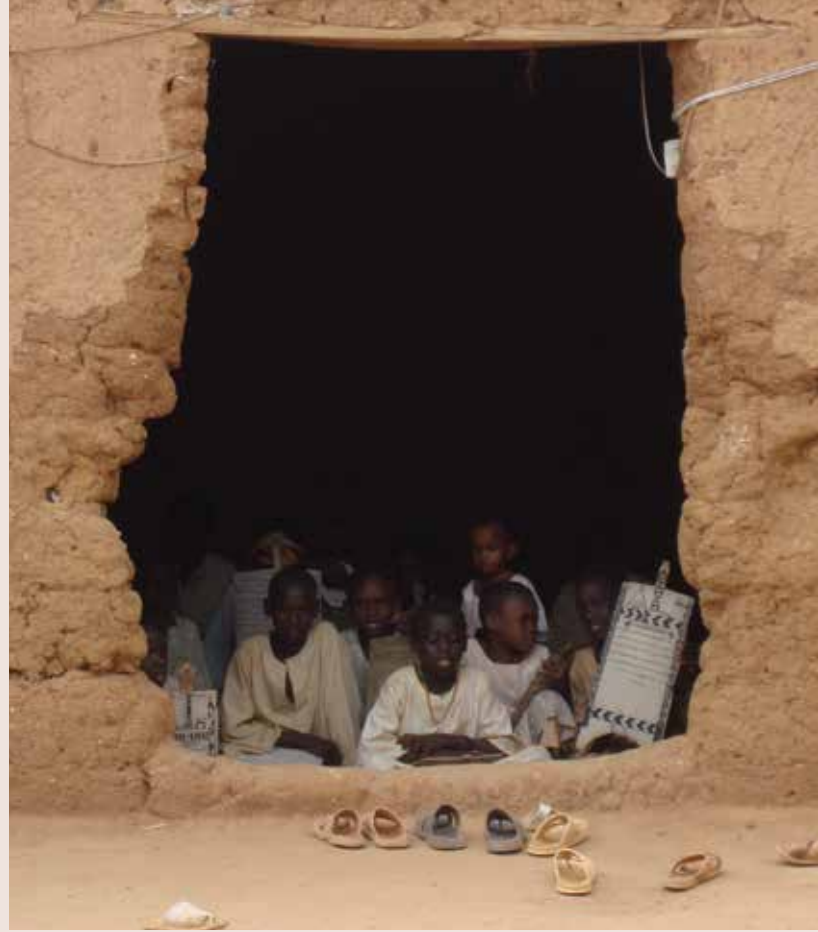
Yüce Allah'ın son kitabı Kur'ân-ı Kerim, bütün zamanlara ve bütün coğrafyalara gelmiş bir kitaptır. O'nun son peygamberi Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in 23 yıllık emeğinin sonlarına doğru gerçekleştirdiği ve yüz binden fazla insan seline hitâben yaptığı Vedâ Hutbesi'ndeki şu evrensel çağrı, ashâbı Mekke ve Medine'de duramaz hâle getirdi:

"Ey insanlar! Size açıklayacağım gerçekleri iyi dinleyiniz! Bu vasiyetimi burada bulunanlar, bulunmayanlara bildirin! Olabilir ki bildirilen kimse, burada bulunup da işitenden daha iyi anlayarak, muhâfaza etmiş olur."

Onlar, peygamberlerinin bu vasiyetini aldılar ve dünyanın dört bir yanına dağıldılar. Yaşları farklı, seviyeleri farklı, konumları farklı olsa da Allah Rasûlü'nden aldıkları ve sıkı sıkıya bağlandıkları iki emâneti/Kitap ve Sünnet'in mesajını götürebildikleri yerlere götürdüler. Geri dönüşü olmayan tek yönlü yolculuklara çıktılar. Denizler geçtiler, kıt'alar aştılar. Ulaşabildikleri herkese ilâhî mesajı ulaştırmaya çalıştılar. Bu kutlu yolculuklar Avrupa, Asya ve Afrika'nın içlerine kadar sürdü. Kıbrıs'a kadar Hala Sultan'ı kadın başına getiren ruh da, Avrupa'nın bir ucu tâ İstanbul'a doksan küsur yaşlarında Ebû Eyyüb el-Ensârî'yi getiren ruh da bu ruhtu. Bugün Anadolu'nun dört bir yanında sahâbe mezarları olduğu gibi, Çin'de ve Afrika'da da onların mezarları mevcuttur. Zira onlar dönmek için değil, ulaşabildikleri yerlerde Kur'ân ve Sünnet ruhunu oluşturmak ve yaşatmak için yollara düştüler. Sonuçta da vardıkları yerlerde toprağa düştüler.

Onların bu fedakâr çıkışları sonrakiler için de örnek oldu ve hak yolda yolculuklar kesintisiz sürdü. Adı hicret oldu, cihad oldu, ibâdet oldu ve dâvet yolculukları hep sürdü. Kimi zaman dâvet elçileri ve dâvet mektuplarıyla, kimi zaman ticaret kervanlarıyla bu kutlu görev yapıldı, kimi zaman da cihad ordularıyla yerine getirildi. Dâvetçiler İslâm'ın gür sadâsını, tâcirler güzelim ahlâkını, mücâhidler onun ulu sancağını dört bir yana ulaştırdılar.

"Sahabe-i kiram dönmek için değil, ulaşabildikleri yerlerde Kur'ân ve Sünnet ruhunu oluşturmak ve yaşatmak için yollara düştüler. Sonuçta da vardıkları yerlerde toprağa düştüler."

İnsanlığın hayat düsturu olan Kur'ân, her seviyedeki bütün insanlığa ulaştırılmalıydı. Her mükellef Müslüman onu okumalı, anlamalı ve onun gereklerini yaşamalıydı. Bunun için ulaşılan her bölge insanının anlayabileceği şekilde, onların dilinde Kur'ân meâlleri ve tefsirleri yapılmalı ve insanlık Hayat Kitaplarıyla buluşturulmalıydı. Öyle de oldu.

Farklı isimlerle bölgelere ulaşan dâvet elçileriyle kitleler İslâm ile tanışıyor ve öbek

öbek insanlar Müslüman oluyordu. Oluşan İslâm toplumları kendi içlerinden de dinin âlimlerini yetiştiriyordu. Kendi kültürlerini bilen, kendi dillerini konuşan bu âlimler kimi zaman bölgenin diliyle dinî eserler veriyorlardı, çoğu zaman da İslâm'ın dili Arapça ile eserler veriyorlardı. Kur'ân tefsirine dâir eserler daha çok Arapça olarak veriliyordu. Bu şekilde bu bölgelerde yetişen âlimlerin çalışmaları bütün İslâm coğrafyasına ulaşıyor ve dünyanın farklı yerlerindeki Müslümanlar da bu çalışmalar sayesinde birbirlerinden istifade ediyorlardı. Evrensel hac ibâdeti sayesinde farklı coğrafyalarda yaşayan âlimler, İslâm'ın kalbi Mekke ve Medine haremelerinde buluşuyorlar ve birbirlerinden haberdar oluyorlardı. Zaten İslâm medreselerinde Kur'ân tefsiri, son dönem müfredatının dersleri arasındaydı. Zira Kur'ân'ı belli bir altyapıya sahip olanlar daha doğru anlayabilecekti. Çoğu tefsirler de âlimlerimizin ömürlerinin sonlarına doğru hazırlanıyor ve böylece onların ömürlük birikimlerinin hasılatı oluyordu.

Bu iki durum, Kur'ân ilimlerinin sağlam bir alt yapı üzerine kurulmasını sağlıyordu.

Bu durumda önüne gelen herkes Kur'ân ve onun yorumu hakkında konuşmuyor, ilmi yetkinlik olmadan yapılan konuşmalar da kabul görmüyordu. Zira söz konusu olan Allah kelâmı Kur'ân'dı. Yüce Allah'ın son kitabı Kur'ân-ı Azîm, çok yönlü bir mesajdı. Onu doğru anlayabilmek ve onun etrafında konuşabilmek için belli bir alt yapıya sahip olmak gerekiyordu. Evet, Kur'ân herkese gelmişti, her seviyedeki insan ondan bir şeyler anlayabilirdi, ama onu yorumlamak, ondan hükümler çıkarmak herkesin haddi değildi. Kur'ân tefsiri, özel uzmanlık isteyen bir husustu. Bu sebeple de pek çok âyetinde, "Ey insanlar!" diye bütün insanlığa seslenen Kur'ân yine pek çok âyetinde "Ülül-emir, Ulemâ, Ehl-i zikir, Rabbânî" gibi özel sıfatlarla yetkin insanlara dikkat çekiyordu. Bu âyetlerden bir kaç şöyleydi:

*"Ey inananlar! Allah'a itâat edin, Peygamber'e ve sizden emir sahibi olanlara/ilim sahibi yetkililere itâat edin. Eğer bir şeyde çekişirseniz, Allah'a ve âhiret gününe inanmışsanız onun hâlini Allah'a ve peygambere bırakın. Bu, hayırlı ve netice itibarıyla en güzeldir."*¹

*"Kendilerine güven veya korku hususunda bir haber geldiğinde onu yayarlar; hâlbuki o haberi Peygamber'e veya kendilerinden ilim sahibi yetkililere götürselerdi, onlardan sonuç çıkarmaya kâdir olanlar onu bilirdi."*²

*"Doğrusu Biz yol gösterici olarak Tevrat'ı indirdik. Kendisini Allah'a teslim etmiş peygamberler, Yahudi olanlara onunla ve Rabb'e kul olanlar, bilginler de Allah'ın Kitap'ından elde mahfuz kalanla hükmederlerdi."*³, *"Rabb'e kul olanlar ve bilginlerin onlara günah söz söylemeyi ve haram yemeyi yasak etmeleri gerekmez miydi?"*⁴

*"Bilmiyorsanız zikir ehline/bilenlere sorun."*⁵

*"Allah'ın kulları arasında O'ndan korkan, ancak bilginlerdir."*⁶

*"Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri öğüt alırlar."*⁷

Kur'ân'ın en iyi yorumcularından biri de zamanın kendisiydi. Bu yüzden her dönem ve her bölge kendi müfessirini yetiştiriyordu. Sonuçta her dönemde ve her coğrafyada farklı şartlarda yazılan tefsirler, o dönem, o coğrafya ve yazıldığı o şartların izlerini taşıyordu.

On beş asırlık İslâm tarihinin inişli çıkışlı dönemleri olsa da Müslümanların son büyük devleti Osmanlı'nın tarih sahnesinden çekilişine kadar bu süreç devam etti. Hilâfetin düşüşüyle İslâm coğrafyası parçalandı, Müslümanlar birbirlerine yabancılaştı, savrulan küçük topluluklar gayr-i müslim güçlerin himâyesine sığınmak durumunda kaldı. Artık coğrafyanın neresinde hangi ilim adamı, hangi dilde ve hangi çapta ne yapıyor, hangi eserleri veriyor, bu eserler kimlere ulaşıyor, bunlar pek bilinmez oldu. Yapılan çalışmalar koordine edilemez ve denetlenemez oldu.

Nihâyet iletişim imkânlarının arttığı, bilişim çağına gelindi. Bugün Allah'a hamdolsun Müslümanlar, tarihlerini okumaya, tarihe kazandırdıkları muhteşem haritaları, tarihin

tozlu sayfalarından alıp birer bayrak gibi tozunu silkip dalgalandırmaya başladılar. Saâdet Çağı, Râşit Halîfeler, Emevîler, Selçuklular, Endülüs, Osmanlılar ve günümüz Müslümanları yeniden hatırlanıyor ve birbirinden haberdar oluyor. Artık bugün Endonezya'dan, Malezya'dan, Hindistan'dan, Pakistan'dan, Doğu Türkistan'dan, Türk Cumhuriyetlerinden, Balkanlardan ve Afrika'dan Müslümanlar birbirlerine el sallamaya, Haremeyn'e selâm göndermeye, bilgi ve birikimlerini paylaşmaya başladılar. Kendi parçalanmışlıkları ve gafletleri yüzünden sömürgeci zâlimlerin üzerlerine attıkları ölü toprağını silkererek birbirlerini kendi güzelliklerinden haberdar etmeye başladılar.

Öyle ya Yüce Allah, son dininin bayraktarlık vazifesini verdiği bu ümmetin coğrafyasını her bakımdan özel ve güzel kılmıştı. İslâm Coğrafyası yer altı ve yer üstü zenginlikleri, stratejik özellik ve güzellik, insan gücü bakımından dünyanın en gözde yerlerini oluşturuyordu. Yapılması gereken, bahşedilen bu nimetlerin organize edilmesi, harekete geçirilmesiydi. Günde beş vakit tek kible istikâmetinde kenetlenen İslâm Ümmeti, namazdaki bu vahdet duruşunu bütün alanlarda göstermeliydi.

Afrika'nın İslâm'la Hayat Bulması

Afrika'nın İslâm ile tanışması oldukça erken dönemlere rastlar. Halîfe Hz. Ömer tarafından Mısır'ın fethi ile görevlendirilen Amr b. Âs'ın 641 yılında Mısır'ı fethetmesiyle İslâmiyet Afrika kıtasına ilk adımını atmış oldu. İfrîkiye Başkumandanı Ukbe b. Nâfi'in (v: 682) Kuzey Afrika'daki fütûhâtı bölgenin İslâmlaşmasını sağladı. Ukbe, 670 yılında Kayrevan şehrini kurdu ve burası kısa zamanda bölgenin en önemli ilim ve kültür merkezi hâline geldi. Onun fetihleri sonunda Müslümanlar Atlantik kıyılarına kadar ilerleyerek Kuzey Afrika'ya hâkim oldular. Emevî Valisi Ukbe'nin Atlas Okyanusu kıyısında durarak, "Rabb'im! Eğer deniz engel olmasaydı küfür ehliyle savaşmak için Zülkarneyn'in yaptığı gibi nice ülkeler fethederdim."⁸ deyişi ümmetin ufuk derinliğinin açık göstergesidir.

756'da bağımsız Endülüs Emevî Devleti'nin kurulmasından sonra Kuzey Afrika'da bölgede müstakil bazı İslâmî yönetimler doğdu, pek çok devlet kuruldu. Batı ve Orta Afrika'ya Müslüman tâcirlerin gelmelerinden sonra, XI. yüzyılda Murâbitlar eliyle bölge İslâmlaştı. Tüccarla başlayan İslâmlaşma, sûfîlerin eliyle ve cihâd hareketleriyle yayıldı, kökleşti.

Bu bölgelerde kurulan ümmetin sağlam bir inanç, ahlâk ve ilimle yetişmesinde âlimlerin rolü büyük oldu. Bu alanda temel İslâm bilimlerinde birer otorite olan âlimler yaşadıkları bölgelerde birer okul/üniversite oldular. İşte onların ilk

öncülerinden biri 742 Kûfe doğumlu Yahyâ b. Sellâm'dır. O, 798'de ticaret maksadıyla Mısır üzerinden Kuzey Afrika'nın ilim ve ticaret merkezi olan Kayrevan'a gitti. Kayrevan Ulu Camii'nde tefsir dersleri verdi, tefsirini burada yazdı. Kayrevan halkı kendisine büyük ilgi gösterdi. Kısa bir müddet sonra çevresinde ilim halkaları oluşmaya başladı. Günümüze bazı bölümleri ulaşan tefsirini yazdı ve pek çok ilim adamının yetişmesine vesile oldu.⁹

Yahya b. Sellâm'dan sonra da bu ilim korteji yürüyüşünü sürdürdü. Bölgede pek çok ilim adamı ve müfessir yetişti. Onlar yazdıkları ciltler dolusu tefsirleriyle, etkili va'z ü nasîhatleriyle, güzel ahlâklarıyla insanları ışıtmaya, gönülleri ısıtmaya devam ettiler. Her biri müstakil bir çalışmanın konusu olan pek çok ilim adamı ve insanlığa bıraktıkları kıymetli eserleri günümüz insanının da ufkunu açmaya devam etmektedir. İslâm düşmanları istemese de Yüce Allah nûrunu tamamlayacak, bütün şeytânî engellemelere rağmen İslâm'ın sadâsı kısılamayacaktır.

"Mücrimler istemese de Allah sözleriyle hakkı gerçekleştirecektir."¹⁰, "Ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek isterler. İnkârcılar ne kadar istemeseler, Allah nûrunu, dinini tamamlayacaktır. Müşrikler istemese de dinini bütün dinlerden üstün kılmak için, Peygamber'ini, doğruluk rehberi Kur'ân ve gerçek dinle gönderen O'dur."¹¹

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

1. 4/Nisâ, 59.
2. 4/Nisâ, 83.
3. 5/Mâide, 44.
4. 5/Mâide, 63.
5. 16/Nahl, 43; 21/Enbiyâ, 7.
6. 35/Fâtır, 28.
7. 39/Zümer, 9.
8. İbnü'l-Esîr, IV, 106.
9. İsmail Cerrahoğlu, Yahyâ b. Sellâm, DİA, 43, 263-264.
10. 10/Yûnus, 82.
11. 61/Saff, 8-9.

Kara Sabun da Ak Köpürür

Afrika'nın kara bağrında
Kara renkli, kara bahtlı insanlar,
Kırık dökük ümitler,
Paramparça yürekler,
Sevgiye uzanan dost eli bekler.
Açlık, susuzluk,
Hastalık tuzu biberi hayatın.
Tabiat acımasız, hayat öylesine zor,
Dünya sağır, dünya kör!

Şampanyalar patlar gece kulüplerinde,
Yıllanmış sömürge kanı içer
Modern vampirler,
Ellerinde kristal bardakları.
Oysa ana kucağı sanarak
Ümitsizliğe koşar Afrika çocukları!

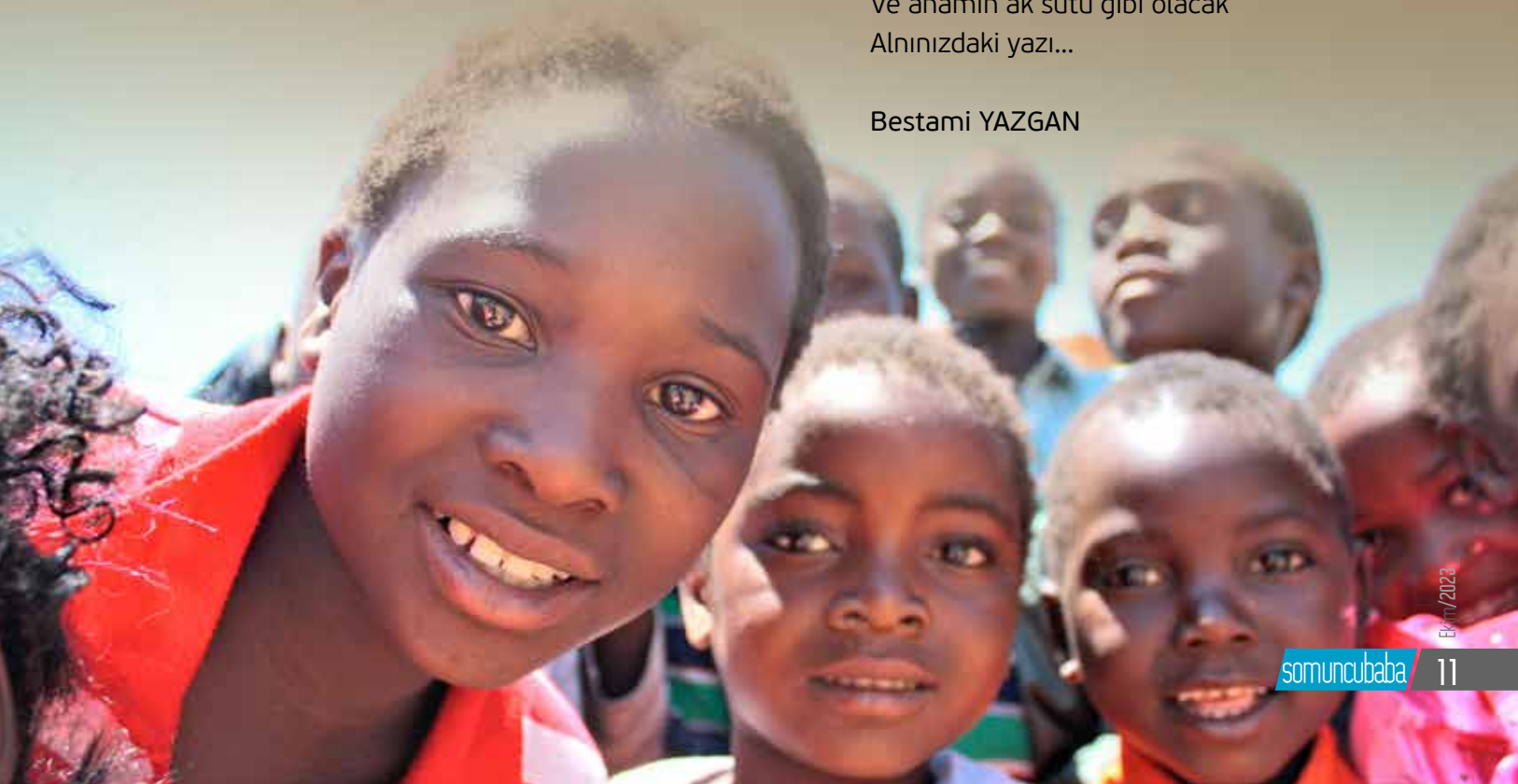
Açlık ve sefaletin dipçik darbeleriyle
Saat başı nöbete kalkar,
Afrikalı yıllar var ki uykusuz.
Atom başlıklı füzelerin gölgesinde
Ve kuş tüyü yatağında
Avrupalı rahat, Avrupalı korkusuz!

Kozmonotlar, astronotlar
Cirit atar fezâda,
Kırk yıllık dost gibi gider Ay'la kucaklaşır.
Öyle ya,
Uzay programları her derde deva!
Afrikalı her saniye Azrail'le tanışır,
Nasıl olsa ölmek bedava.

Ayak izleri uzar gider meçhûle,
Ay karanlık, yıldızlar sönük,
Güneş öylesine cömert.
Pınarlar sanki küsmüş toprağa
Büngüldeyip çağlamaz;
İnsanlar kan ağlar da Afrika'da,
Vicdanlar bir kez olsun ağlamaz!

Ey kara toprakların kara bahtlı insanları,
Bekleyin!
Alnınıza güneşi, yüzünüze ayı
Ve avuçlarınıza yıldızları koyacağım.
'Babalar ağlamaz!' dese de oğlum,
Sabaha kadar ağlayacağım.
Ey kâlû belâ'da tanıştıklarım,
Söz olsun!
Gözyaşlarımla sileceğim
O kara bahtınızı
Ve anamın ak sütü gibi olacak
Alnınızdaki yazı...

Bestami YAZGAN

Afrika'da Sûfî Gelenek

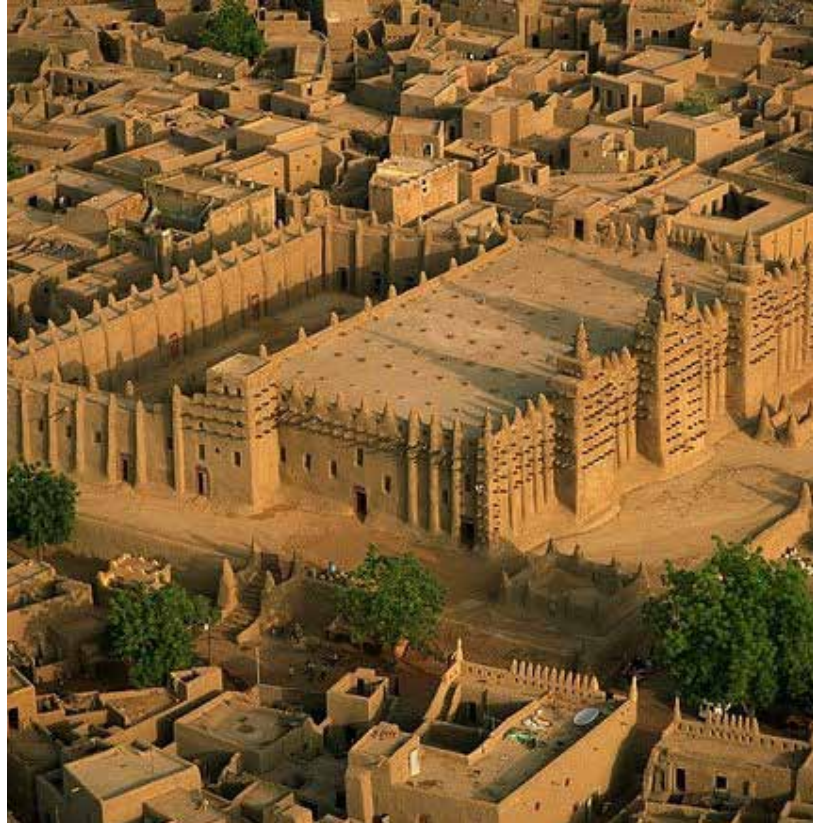
“Afrika’da İslâm’ın yayılışı daha çok tasavvuf erbâbının özverili çalışmaları ile olmuştur. Bölge halkları üzerinde oluşturdukları tesir halkaları, karizmatik kimlikleri ve saygın kişilikleri ile tarîkat şeyhleri ve dervişleri genelde umut ışığı olmuşlardır.”

Afrika coğrafyası geçmişten günümüze pek çok tarîkatın etkinliğine sahne olmaktadır. Afrika’da tarîkatlar hayatın bir gerçeğidir. İslâm’ın yayılması ve yaşaması tarîkatların bizzat öncülük etmesiyle gerçekleşmiştir. Afrika halkları hayat şartlarının zorluklarını tekke atmosferinin teskin edici rûhu ile aşmanın imkânına kavuşmuşlardır. Afrika tekkeleri, sosyal faaliyetleri, iktisâdî teşekkülleri, siyasal çözümlenmeleri, ülkelerin bağımsızlık mücâdeleleri, ülke savunması, güvenlik hizmetleri, kültürel faaliyetleri, eğitim organizasyonları, psikolojik tahlilleri, birlik atmosferleri, dayanışma ruhları, zikir meclisleri, seyr u sülûk eğitimleri, ahlâkî öğretileri, güçlü insanî ilişkileri ile toplumun sesi ve halkların umudu olmuştur. Moritanya, Senegal, Nijer ve Sûdan Kâdiriyye’nin; Cezayir, Fas, Moritanya ve Senegal Ticâniyye’nin; Libya, Cezayir, Mısır, Sûdan ve Çad Senûsiyye’nin; Somali Sâlihiyye’nin; Sûdan, Etiyopya, Eritre İdrisiyye’nin; Kuzey Afrika Şâziliyye’nin; Mısır Bedeviyye’nin başat rol oynadığı ülkeler olmuştur.¹

Dünden bugüne Afrika’da İslâm’ın yayılışı daha çok tasavvuf erbâbının özverili çalışmaları ile olmuştur. Bölge halkları üzerinde oluşturdukları tesir halkaları, karizmatik kimlikleri ve saygın kişilikleri ile tarîkat şeyhleri ve dervişleri genelde umut ışığı olmuşlardır. Afrika’da tasavvuf erbâbı mânevî kimlikleri kadar ticârî faaliyetlerdeki öncülükleri, toplumsal problemlere yönelik çözümleri, aileler ve kabîleler arasındaki çatışmaları engellemeleri ile de dikkat çekmektedirler. İslâm’ı halkın anlayacağı bir üslupla telkin etmeleri, halkın yerel lehçelerini kullanmaları, bölgedeki ticârî faaliyetleri organize etmeleri, çarşı ve pazarın atmosferine hâkim olmaları, halkla birebir ilişki kurmaları, üstün ahlâka sahip olmaları, erdemli yaklaşım sergilemeleri, ticaretlerindeki dürüstlükleri, insânî ilişkilerdeki seviyeli yaklaşımları, hikmet ve irfana dayalı söylemleri, hoşgörölü yaklaşımları, kurdukları eğitim merkezleriyle bölgede kültürel

“Kuzey Afrika’da doğup gelişen, kökleşip güçlenen tarîkatlar müntesiplerini güney istikâmetinde Afrika genelini kuşatmak üzere seferber etmişlerdir.”

dinamikleri harekete geçirmeleri, diyar diyar dolaşmaları, kültürel alışverişe öncülük etmeleri, yerlilerle sağladıkları evlilikleri, ulaşılabilir insan olmaları, yaraları sarmaları, sağladıkları iş imkânları, çalışma hayatının işlevselliğine katkıda bulunmaları, fakirlik problemlerine yönelik çözümleri, kardeşlik atmosferini tesis etmeleri, sosyal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine öncülük etmeleri, din, mezhep, ırk, dil ve meşrep farklılıklarını öne çıkarmaktan kaçınmaları İslâm’ı kıt’ada yaygın bir din hâline getirmekte başarılı olmalarının arkasındaki temel etkenlerdir.

“Afrika’da kurulan ribatlar, tekkeler, zâviyeler ve dergâhlar eğitim ve terbiye ocakları olduğu kadar hayatın nabzının attığı birer sosyal yaşam merkezleri olmuştur.

Fetih hareketleriyle erken dönemde İslâm’a kapılarını açan Afrika coğrafyasında İslâm’ın kalıcı bir din hâline gelmesi daha çok Müslümanların sergiledikleri örneklikleri ve rol model oluşları ile gerçekleşmiştir. Kuzey Afrika’da doğup gelişen, kökleşip güçlenen tarikatlar müntesiplerini güney istikâmetinde

Afrika genelini kuşatmak üzere seferber etmişlerdir. Genelde kuzeyden güneye, doğudan batıya, batıdan doğuya, fethedilen coğrafyalardan kıt’anın derinliklerine kadar uzanan seyâhatler, plânlanan etkinlikler, gerçekleşen tebliğ faaliyetleri, özverili gayretler kıt’a halklarının İslâm ile sıcak temas kurmalarına yol açmıştır. Bilâdü’s-Sûdan’da Kunta şeyhlerinin faaliyetleri, Kuzey Afrika’da Şâziliyye şeyhlerinin entelektüel kişilikleri, Libya’da Zerrûkiyye Tarîkatı’nın müsâmahakâr tavrı, Akdeniz kıyılarını işgale kalkışan İspanyol sömürge güçlerine karşı erken dönemlerde engel olmanın mücâdelesini veren Cezûliyye dervişleri, Fas’ın kültür, tarih, siyaset ve iktidarına damga vuran Darkaviyye Tarîkatı’nın etkinlikleri, Tunus’ta erdemli bir

toplumun vücûda gelmesine öncülük eden Arûsiyye Tarîkatı'nın seyr u seferi, Senegal halkının millî tarîkatı hâline gelen Ticâniyye'nin varoluş mücâdelesini bu girişimlerin başlıca örnekleridir. Afrika'da kurulan ribatlar, tekkeler, zâviyeler ve dergâhlar eğitim ve terbiye ocakları olduğu kadar hayatın nabzının attığı birer sosyal yaşam merkezleri olmuştur. Afrika sıcağından bunalanların uğrayıp serinledikleri, tarih boyunca yaşanan kıtlık ve açlıktan kırılan halkların hayata tutundukları, cehâlet ve bağınazlığın girdabından kurtulan halkların bilge toplum hâline gelmeleri, yaşanan kabîle ve aşîret kavgalarının giderilip farklı etnik zümrelerin bir araya gelip kaynaştıkları yerler ribatlar olmuştur.

Kâdirîlik'in Mali, Sûdan, Çad, Somali

ve Nijer'deki faaliyetleri, İdrisiyye'nin Nil Havzasından Kenya, Zimbabve, Zambiya ve Komor adalarına kadar uzanan tesir halkaları, Şâziliyye'nin Fas, Mısır, Gine, Timbuktu, Sokoto, Kano, Nijer ve Somali'deki etkinlik çabası, Sammaniyye'nin Sûdan topraklarındaki diriliş muştuları, Senûsiyye'nin Nijer, Çad, Libya ve Nil Vadisinde yaygınlık kazanan tekkeleri, Ticâniyye'nin Fas, Cezayir, Moritanya, Senegal, Nijerya, Mali topraklarındaki kuşatıcı kimliği Afrika coğrafyasında tasavvufun kök salmasına katkı sağlamıştır.

Selefî Hareketlerin Geleneksel Tasavvufî Dokuyu Bozması

Afrika'da tarîkatlar kadîm bir geleneğin köklü temsilcileriydi. Kıt'anın koşullarını yakından tanıyan, kıt'ada İslâm'ı her türlü önyargı ve indirgemeci yaklaşımlardan uzak bir şekilde yaşamaya gayret eden, halkın gelenek, âdet ve folkloruna kadar sirâyet eden, müziklerini, törelerini, düğünlerini ve derneklerini şekillendiren, edebiyatlarına, kültürlerine, şiirlerine, dillerine ve âdetlerine sirâyet eden tarîkatlar, kıt'ada çatışmanın değil uzlaşmanın, bağınazlığın değil müsâhahanın, ayrılığın değil vahdetin, toplumsal ayrışmanın değil sosyal âhengin, farklılığın değil ortak eğilimlerin, etnisitenin değil ümmet rûhunun sesi olmuştur. Kıt'anın kaderini tersyüz etmeye çalışan, tarih boyunca kendi kendine yeten kıt'a halklarının geleceklerini ipotek altına alan dış mihraklarla onların yerli işbirlikçileri bugün yaktıkları fitne ateşiyle bu köklü geleneksel yapıyı târumâr etmenin çabasına koyuldular. Nijerya örneğini ele alacak olursak; Nijerya Müslümanları daha çok İslâm'ın geleneksel tasavvuf yorumunu benimserken 1970'li yıllardan itibaren geleneksel dokuyu dışlayan dinî akımlardan eğitim alanların etkisiyle halk arasında farklı İslâmî yorumlar nüksetmeye başladı. Bilhassa Kâdiriyye ve Ticâniyye müntesiplerinin yüksek kabul gördüğü Nijerya'da 1970'li yıllardan itibaren Mahmud Ebû Bekir Gumî tarafından organize edilen

İzâle Hareketi ön plâna çıkmaya başladı. İzâle Hareketi ile geleneksel mollaların etkili olduğu dinî örgütlenmelerde köklü değişiklikler yapıldı. Yaşanan yolsuzlukları ve toplumdaki ahlâkî çöküntüleri seslendiren yaklaşımları ile İzâle Hareketi mensupları dinî söylemlerinde selefî ve radikal yaklaşımları egemen kılmaya çalıştılar. İran'da yaşanan devrimden etkilenen Nijeryalı kitleler İbrahim Zakzakî'nin önderliğinde "Nijerya İslâm Hareketi" adı altında Şîliğin ve İran Devrimi'nin propagandasını yapmaya başladılar. Selefî ve Şîî anlayışın tarih boyunca yerleşim imkânı bulamadığı Nijerya'da selefî ve Şîî akımlar geleneksel tasavvufî zümrelerin etkinlik sahalarını ele geçirmeye çalıştılar. Zakzakî Hareketi ile devrimci ideolojik fikirler Nijerya'da Müslümanlar arasında güçlenmeye başladı. Geline süreç zamanla Boko Haram gibi bir örgütün Kuzey Nijerya'yı esir alıp yangın yerine dönüştürmesine yol açtı. Hem devletin hem de toplumun geleceğini tehdit eden bir örgütün ülkede kadîm kültürü yok etmesine, güçlü bağların koparılmasına ve İslâm'ın bir yaşam kalitesi değil de ideolojik bir argüman gibi algılanmasına yol açtı.²

Afrika insanının idrâkine İslâm'ı özel bir ihtimamla sunmaya çalışan sûfîler İslâm'ın içtenlikle yaşama aşkının öncüleri olmuştur. Ebû İmrân Mûsâ b. İsâ el-Fâsî'nin (ö. 430/1038) fıkıh-tasavvuf ilişkisini perçinlemesi, Ebû Medyen Şuayb el-Ensârî'nin (ö. 594/1197) irfan sofrası, Ebu'l-Hasan eş-Şâzilî'nin (ö. 656/1258) tekke ve medrese bütünlüğünü sağlama çabası, Ahmed ez-Zerrûk'un (ö. 899/1493) zâhir ve bâtın ilimlerini birlikte takdim etme çabası, Muhtar el-Kuntî'nin (ö. 1226/1811) elden ele dolaşan eserleri, Ahmed et-Ticânî'nin (ö. 1227/1812) kıt'aya ilham kaynağı olan öğretileri, Osman b. Fûdî'nin (ö. 1233/1817) gönülleri heyecana bürüyen va'z ve sohbetleri, el-Hac Ömer et-Tallî'nin (ö. 1281/1864) mücâdeleci ruhu, Muhammed b. Ali es-Senûsî'nin (ö. 1276/1859) kabîleler arasında köprüler kurması Afrika meşâyihinin İslâm'ı temsil çabasının özverili örneklerinden sadece birkaçıdır. Afrika'da

İslâm'ın teoride olduğu kadar pratikte, zâhirde olduğu kadar bâtında, ilim boyutu kadar irfan ikliminde, ilim sahası kadar amel çabasında, birey kadar toplum hassasiyetinde, madde kadar mânâ planında yaşanmasına öncülük etmişlerdir. İslâm'ın Afrikalılılaşmasına imkân hazırlamışlar, Afrika'da İslâm'ın özgün boyutta idrak edilip yaşanmasına çaba göstermişlerdir. İbâdet hayatının ciddîye alınmasında, İslâm ahlâkının görünür kılınmasında, İslâm akâidinin içselleştirilmesinde, Allah aşkının gönüllere sirâyet etmesinde, kardeşlik rûhunun görünür hâle gelmesinde, kutsal değerlerin muhâfaza edilmesinde, Müslüman kimliğinin üst kimlik olarak temâyüz etmesinde, tasavvufun başat rol oynadığı en esaslı sonuç hâline gelmiştir. Tarîkat şeyhlerinin karizmatik kişilikleri, tarîkat dervişlerinin özverili gayretleri, tarîkat kurumlarının güçlü yapılanmaları, tarîkat çevrelerinin hasbî yaklaşımları, tarîkat kültürünün yaygın konumu, tarîkat ehlinin İslâm'ı yaşama ve yaşatmada öncü rol oynamaları Afrika'da tasavvuf gerçeği gözardı etmenin ne kadar yersiz olduğunu göstermektedir. Tarîkat büyüklerinin kerâmet ve menkıbeleri, tarîkat zikirlerinin coşkulu temposu, sûfî şiirlerin lirik yapısı, şeyhlerin kaleme aldıkları eserlerin el kitapları hâline gelmesi, mukaddemlerin girişimleriyle sağlanan huzurlu ve bereketli bir coğrafyanın teşekkülü, tasavvufun Afrika'da bir kader olduğu kadar bir imkân olduğunun da açık göstergesidir.³

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

1. Hıfzı Topuz, Kara Afrika, Milliyet Yayınları, Ankara 1971, s. 291.
2. Selman Yurteri, "Boko Haram Örgütü (Gelişimi, İdeolojisi, Yapısı ve Toplum Üzerindeki Etkisi)", Afrika'da Dinî ve Siyasi Hareketler, ed. Enver Arpa, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2022, s. 230.
3. Erik Gilbert & Jonathan Reynolds, Dünya Tarihinde Afrika Tarih Öncesinden Günümüze, trc. Mehmet Demirkaya, Küre Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2019, s. 188.

Gönül Kırmak Hüner Değil

Güzelliği hiçe sayıp
Kusur görmek hüner değil.
İnsanların ayıbını
Yüze vurmak hüner değil.

Bir ağacın dallarıyız,
Aynı nehrin kollarıyız,
Yaradan'ın kullarıyız;
Dargın durmak hüner değil.

Kul düşerse biz varalım,
Candan hâl hatır soralım,
Yıkık kalbi onaralım;
Gönül kırmak hüner değil.

Seherlerde uyanmazsan,
Gül rengine boyanmazsan,
Dikenlere dayanmazsan
Bağa girmek hüner değil.

Eşe dostu kin güderek,
Merhameti kaybederek,
Nefsin izinden giderek
Ömür sürmek hüner değil.

Başkaları var demeden,
Uygun ânı beklemeden,
Söze sevgi eklemeden
Öğüt vermek hüner değil.

Vefâsızlık açar yara,
Daim olan aşkı ara.
Tükenecek sevdalara
Yürek yormak hüner değil.

Ahmet Sami BENLİ

Kutadgu Bilig'den Yansımalar

“İnsanların seçkini faydalı olan insandır; halk nazarında muteber kimse, merhametli olan insandır.”

Bazı eserler vardır ki asırlar da geçse üzerinden değerinden bir şey yitirmez. Yusuf Has Hacib'in neredeyse bin yıl önce kaleme aldığı Kutadgu Bilig de böyle ölümsüz eserlerden biridir. Bu yazımızda Kutadgu Bilig'den seçilmiş doğruluğu bugün için de geçerli olan değerli, kullara küpe olabilecek sözlerinden sunacağız. Beyitler günümüz Türkçesine Reşit Rahmeti Arat tarafından çevrilmiştir. Açıklama istemeyecek kadar açık ve anlaşılır olan bu söz incilerinin doğru dan metinlerini sunmakla yetiniyoruz.

İnsan

865. Saadette yükselmek için, insana doğruluk lâzımdır; insanlık doğruluğun adıdır, inan!

866. İnsan nâdir değil, insanlık nadirdir. İnsan az değil, doğruluk azdır.

1691. Vefâya karşı vefâ göstermek insanlık vazifesidir; vefâkârlık et, insan ol ve adını yükselt.

2210. İnsanların seçkini hayâ sahibi olanıdır; hayâ sahibi olan kimse insanların başıdır.

2612. Gözü tok insan, fakir olsa dahi, zengin sayılır; insan sebat ederse her işte muvaffak olur.

2895. Hastalık ve rahatsızlık insana boğazdan gelir; tedavi ve ilaç da boğazdan olur.

2986. İnsan emeğini takdir etmeyen kimseye insan dememelidir; o hayvana benzer.

4130. Başkalarının önündeki yemeğe el uzatma; ey temiz kalpli insan, kendi önündeki yemeği ye.

4589. Boğazını gözet ve aşâğılık insan olma; bir boğaz için insanların kulu durumuna düşme.

4917. Büyüklük ile fazla sevinme ve gururlanma; insan büyüdükçe zahmeti de artar.

5730. İnsanlar arasında insan olan kimse, başkalarına faydası dokunan kimsedir.

6102. İnsanların seçkini faydalı olan insandır; halk nazarında muteber kimse, merhametli olan insandır.

6096. Cömert ve alçakgönüllü ol, tuz-ekmek yedir; başkalarının ayıbını görme, ört ve yok farz et.

4275. İnsanların sana her vakit yakınlık göstermesini istersen, onlardan hiçbir istekte bulunma ve onların suyuna git.

4548. Ev almak istersen, komşusunu sor; yer almak istersen suyunu sor.

5387. Fakir derler, fakir olan kimdir; fakir istediği kadar zengin olsun, aç gözlü olan kimsedir.

1298. İki yüzlü adama sır verme; sözün yayılır, sırrın ortaya çıkar.

1299. Dedikodu yapanları evine yaklaştırma, görüp öğrendiklerini bütün halka yayarlar.

Gönül

3394. Gönül sırça gibidir, ey oğul; onu çok iyi muhafaza et, kırılmasın.

5865. Gönül beydir, bu vücut ise kul ve esirdir; o kendisine söylenen sözlerden bazen soğur, bazen de ısınır.

4610. İnsanın gönlü incedir, o bir sırçaya benzer; ona çok dikkat et, kaba söz söyleme, kırılır.

1327. Kardeş ve akrabaya yakınlık göster; güçler yüzle büyüğün ve küçüğün gönlünü al.

3688. Hangi işi yapmak istersen, önce bunu gönlüne danış.

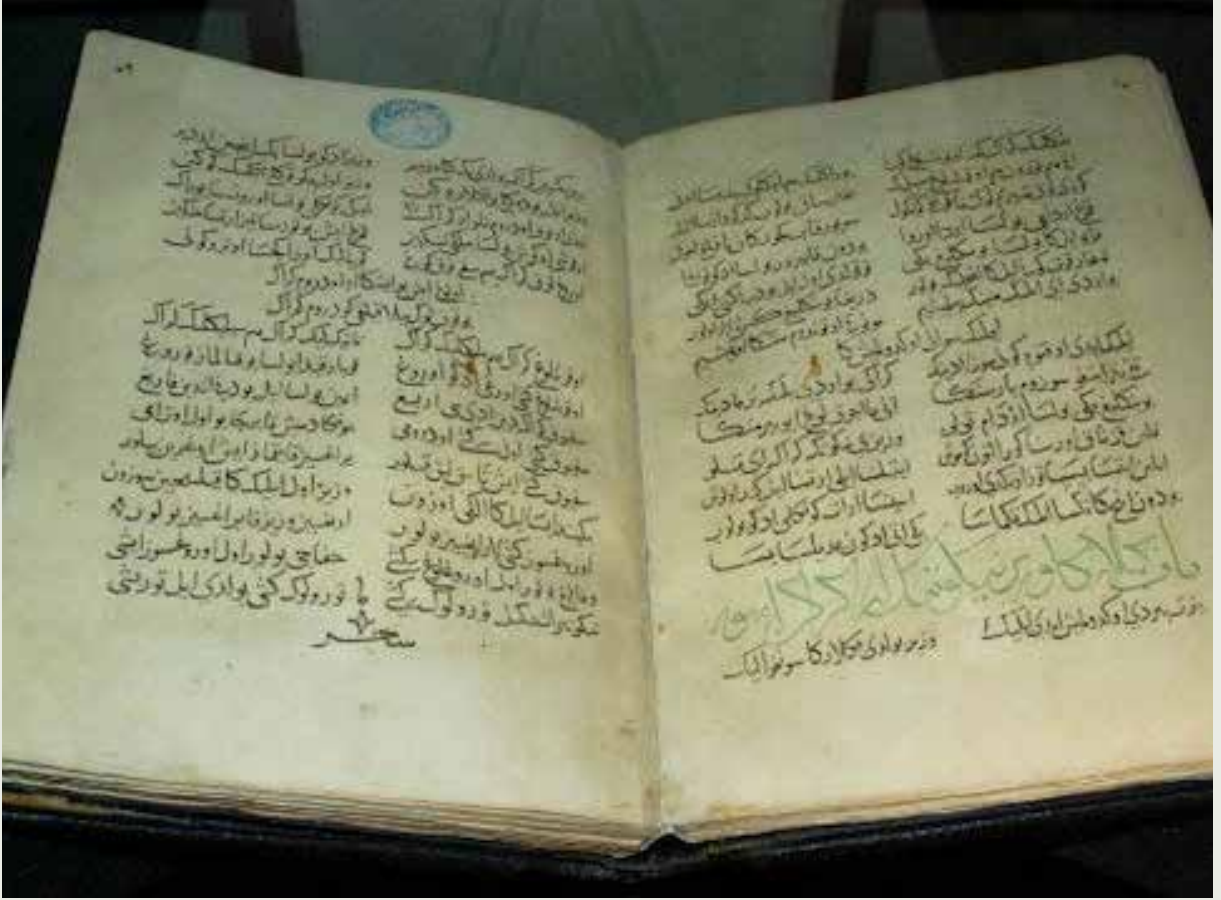
Nefis

3628. Nefsinin arzusunu kendisinden uzaklaştıran ve ibadete koşan kimse, gizli düşmana fırsat vermez.

4253. Çekememek bir hastalıktır ve uzun bir tedaviye muhtaçtır; onun yediği kendisini yer ve o kendi kendisini eritir.

5204. Sen kendi hareketini doğrult, tavrını düzelt; halkın hareketi kendiliğinden düzene girer.

6118. Heva ve arzu peşinde koşma, nefesine

mani ol; başkalarını çekiştirme, dilini tut!

Eğitim

1224. Baba çocuğunu küçüklüğünde başıboş bırakırsa, kabahat ve suç çocukta değil, babadadır.

1495. Oğul-kız küçüklükte ne öğrenirse, yaşlanıp ölünceye kadar onu unutmaz.

5533. Bir işi iki kişiye birden tevdi etme, onlar birbirlerine yüklerler ve iş yapılmadan kalır.

Doğruluk

5285. Sen her vakit doğrulukla hüküm et; beylik kanun ile ayakta durur.

5598. Sen doğrulukla Tanrı'nın sevgisini kazanırsın; halka kızıp onlara karşı doğruluktan ayrılmama.

Helâl Yemek

4408. Gerçekten takvâ sahibi olmak istersen, boğazının ve sırtının nasibi helâl olmalıdır.

5350. Helâl yiyen kimse Tanrı'ya karşı günah işlemez; helâl ye yarın için azığın da helâl olsun.

453. Gelirine göre masrafını ayarla; masrafına göre de derhal iradını tanzim et.

Vefâ

3427. Başkalarının yükünü yüklenmeli fakat onlara yük yüklememeli; cefâ edenlere karşı, ses çıkarmadan vefâ göstermelidir.

5490. Müslüman Müslüman ile kardeştir; kardeşe karşı düşmanca davranma, onlar ile her vakit iyi geçin.

5797. İnsan olanlar tuz ekmek hakkını gözeterek, bunu verene canlarını fedâ ederler.

Bilgi

152. Bilgiyi büyük ve anlayışı ulu bil; seçkin kulu bu iki şey yükseltir.

157. Bilgisiz insan hep hastalıklı olur; hastalık

tedavi edilmezse, insan çabuk ölür.

311. Misk ve bilgi birbirine benzer; insan bunları yanında gizli tutamaz.

6609. Bilgi bir denizdir, onun ucu bucağı yoktur, serçe emse emse bundan ağzına ne kadar su alabilir.

Dil ve Söz

163. İnsanı dil kıymetlendirir ve insan onunla saâdet bulur; insanı dil kıymetten düşürür ve insanın dili yüzünden başı gider.

169. Sen kendi selâmetini istiyorsan, ağzından yakışsız bir söz kaçırma.

274. Akıl süsü dil, dil süsü sözdür; insanın süsü yüz, yüzün süsü gözdür.

669. Akarsu, güzel söz ve devlet, bunlar durmadan, yorulup dinlenmeden, dünyayı dolaşırlar.

965. Diline hâkim olan insan ne der, dinle; kendisine hâkim olan insan rahat ve huzur içinde yaşar.

1015. Çok söylemekle insan âlim olmaz; çok dinlemekle âlim başköşeyi bulur.

1026. Doğru söyleyecekse, dilin kımıldasın; sözün eğri ise, onu saklamalısın.

1916. Söylenmeyen söz som altın sayılır; ağızdan çıkınca bakır olur.

2686. Ağızdan bazen ateş, bazen de su çıkar; bunların biri yapar biri de yıkar.

4552. Sözünü düşünerek söyle, sana keder gelmez. Hayatını boşuna geçirme, pişman olmazsın.

5777. Doğru söz acıdır; onu hazmedebilirsen, yarın faydasını görürsün, o sana zevk verir.

4052. Hareketini doğrult tavrını düzelt, kendini gözet, gönlün, dilin dürüst olsun, sözünü kısa kes!

5876. Her sözü dinle, ancak lüzumlu olanı al; lüzumsuz olan sözleri orada bırak.

“Nefsinin arzusunu kendisinden uzaklaştıran ve ibâdete koşan kimse, gizli düşmana fırsat vermez.”

6095. Güler yüzlü tatlı sözlü ol ve iyi hareket et; böylece devir döner ve sana saadet geliverir.

İyilik

226. Sen her iki dünyayı arzu ediyorsan, bunun çaresi iyilik yapmaktır.

881. Eğer iyilik ananın ak sütü ile insanın ruhuna girerse, o ölünceye kadar doğru yoldan çıkmaz.

1296. Daima iyilik yap, kötülükten uzak dur; ister otur ister kalk, bundan sana hep iyilik gelir.

Kibir ve Gurur

707. Kibir ve gurur ile başkalarını incitmemeli, kendisini küçüklerin eğlence ve tahakkümüne bırakmamalıdır.

3428. Öç ve kibri gönülden atmalı, gönlünde ne varsa, dilinde de o olmalıdır.

Akıl

1861. Akıl bir meşaledir, kör için gözdür; ölü vücut için can, dilsiz için sözdür.

1991. Gönül olmazsa insan gözünün faydası yoktur; akıl olmazsa insan gönlünden lâyıkiyle istifâde edemez.

3558. Bilgili insan fânî olana gönül vermez; akıllı ve ağırbaşlı insan gelecek olana hazırlanır.

6161. Hevâ ve arzularına hâkim ol, akıl ile nefsin boynunu kır; insanlık nişanı ve akıllılık alâmeti budur.

İyi Kötü; İyilik Kötülük

890. Kötü serbest kalırsa, iyi ortadan kaybolur; iyi hâkim vaziyette olursa, kötü ortadan kalkar.

633. Bütün yanlışlıkların başı aceceliktir: bü-

“Gönül beydir, bu vücut ise kul ve esirdir; o kendisine söylenen sözlerden bazen soğur, bazen de ısınır.”

tün iyi işler daima teennî ile yapılan işlerdir.

1228. Çocuklara fazilet ve bilgi öğretmeli ki, onlar iyi ve güzel yetişsinler.

1315. Başkasının zararını isteme, kendin de zarar verme; hep iyilik yap, kendi hava ve hevesine hâkim ol.

1486. Çocukların iyi veya kötü olmalarına anne ve babaları sebep olur.

1664. Doğruluk, hayâ ve iyi hareket bu üçü kimde bileşirse, o insan mes'ud olur.

1297. Kötü arkadaşla yaklaşma, sana zarar getirir; kötülük yılandır, dikkat et, seni sokar.

2763. İnsanı yakışıksız işlerden alıkoyan hayâdır; kötü tabiatlı insanları düzelten de yine hayâdır.

4194. Kötüyü arkadaş edinme, ondan uzak dur, kaç; kötü arkadaş seni yolundan şaşırır.

4708. İnsanların kutlusu yükseldikçe iyi olur ve kötülüğü bırakır.

5527. Kötüye değer vermezsen, o gittikçe tavır ve hareketini düzeltir; iyiye itibar gösterirsen, onun hâl ve tavrı daha da iyi olur.

5549. İyinin serbest dolaşabilmesi için kötünün ya zincirde veya zindanda olması lâzımdır, ey metin yürek.

Dünya

1147. Kim âhiretini ma'mur etmek isterse, her iki dünyayı harap etmesin.

1331. Bu dünya ile oyalanma, geçer, gider; bu devlete inanma, çabuk ihtiyarlar.

1408. Bu dünya malı acı su gibidir; insan ne kadar içerse içsin, kanmaz; onun dili bile ıslanmaz.

1443. Bu dünya bir konaktır, sen kendini kervan say, bir kervan konakta ne kadar kalabilir.

3089. Ey yoldan azmış, başı dönmüş adam, bu dünyaya hiç gönül verme onun dibi bataklıktır.

3538. Kim kendisini kovalarsa bu dünya ondan kaçır; eğer ondan kaçarsan bu defa o seni kovalar.

Zulüm

2032. Zulüm yanar ateştir, yaklaşanı yakar; kânun sudur; akarsa nimet yetişir.

Ölüm

1086. Doğan herkes ölmeye, yükselen her şey düşmeye mahkûmdur.

4826. Gafil olma, ölümü uzak sanma; onu beklemediğin bir anda pusudan çıkan bir düşman gibi, karşında bulursun.

6137. Ey kardeş, saadet seni sarhoş etmesin; ayılınca hiç şüphe yok gözün yaşla dolar.

4693. Gençlikte davran, Tanrı'ya ibâdet kıl, ihtiyarlıkta bu yapılmaz, bunu iyice bil.

4812. Geçen günün boşuna geçerse, sonunda pişman olursun; bu hayatı boşuna harcarsan, onu tekrar elde edemezsin.

5264. Her doğan ölmek için doğar, ölen kimse adı ile bir iz bırakır.

6113. Göçecek olan kimse köşk ve saray yapmaz, gezgin kimse yolda aylar ve yıllarca kalmaz.

3634. Geçmiş ile gelecek arasında ancak bir konak vardır; bir konaklık hayat için o kadar gü-rültü etme.

Dipnot

* Prof.Dr. Mahmut Kaplan / Beykent Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Yüzyıl Sonra Yemen/Yemen Hatırası

Nasip oldu, yolum düştü Yemen'e,
Osmanlının izlerini aradım...
Biz yurda döneli geçmiş yüz sene,
Kışlaları, sokakları taradım...

Sebe diyârında, saba rüzgârı,
Ne Belkis'ı kalmış, ne de Süleyman!
İsyan edenlerin ne olmuş kârı?
Ümmet paramparça, ümmet perişan...

Taçlı penceresi, renkli camları,
Taşların üstüne tünemiş evler,
Kaktüs çiçeğinden bal toplar arı,
Kahvenin kokusu ben buradayım der!

San'ada her duvar ateş tuğlası,
Osmanlı'dan kalma boy boy binalar...
Yemen türküsünde feryâdın hası,
Yaslı dul kadınlar, yaslı analar...

Çalınan her kapı, gidilen her yer,
Osmanlı denince kalkar ayağa,
Burda kalanlar da bizi çok sever,
Ecdâd mührümüzü vurmuş her çağa...

Resul, Gıyn dağına işaret etti,
Rüyasında Vebir İbn-i Yahna'sa;
Kiblenin yönünde vesvese bitti,
Cami-i Kebirde kalmadı tasa...

Bu mâbedin ortasında avlu var,
Avlusunda Ebrehe'nin binası,
O kadim yapıya dokunmamışlar
Aşikârdır hoşgörünün mânası...

Çoğunluk içinden gatı sayıklar,
Öğle saatinde duran bir hayat!
Cenbiyeli beller, şişmiş yanaklar,
Uçuyor insanlar çiğnedikçe gat...

Bu yerler Karâni diyârı derler,
Bir 'kutup' hiç eksik olmazmış burda,
Bir tek taşı bile kalmamış erler,
İnşaallah ak pak olur huzurda...

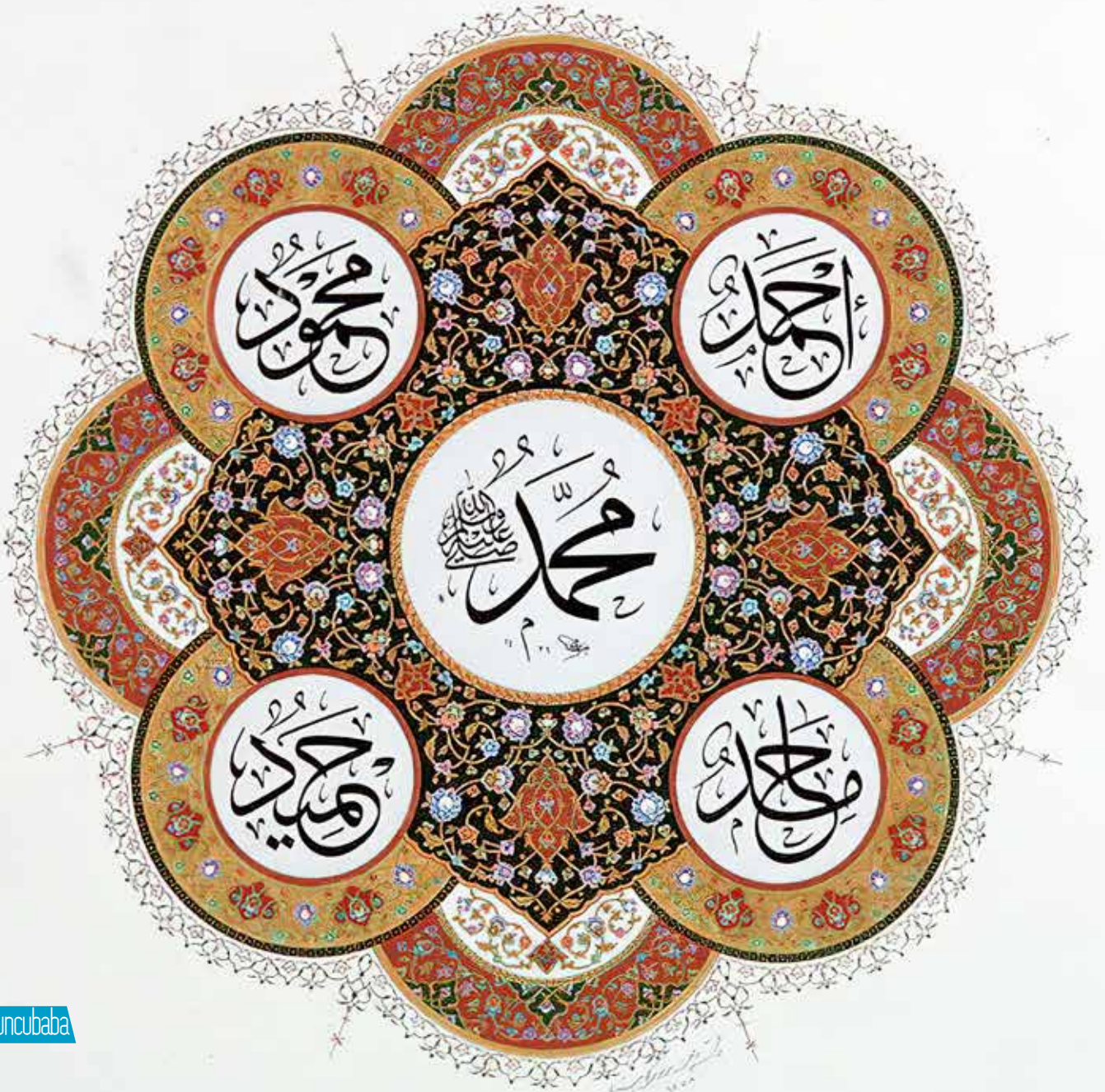
Kartal yuvasında bir Türk kalesi,
İhtişamla Celil bizi bekliyor!
Duyulur gibidir Mehmetçik sesi,
Bu topraklar kaç bin şehit saklıyor?

Halil GÖKKAYA

Peygamberimiz (s.a.v.)'in İtikâdî Sorulara Verdiği Cevaplar

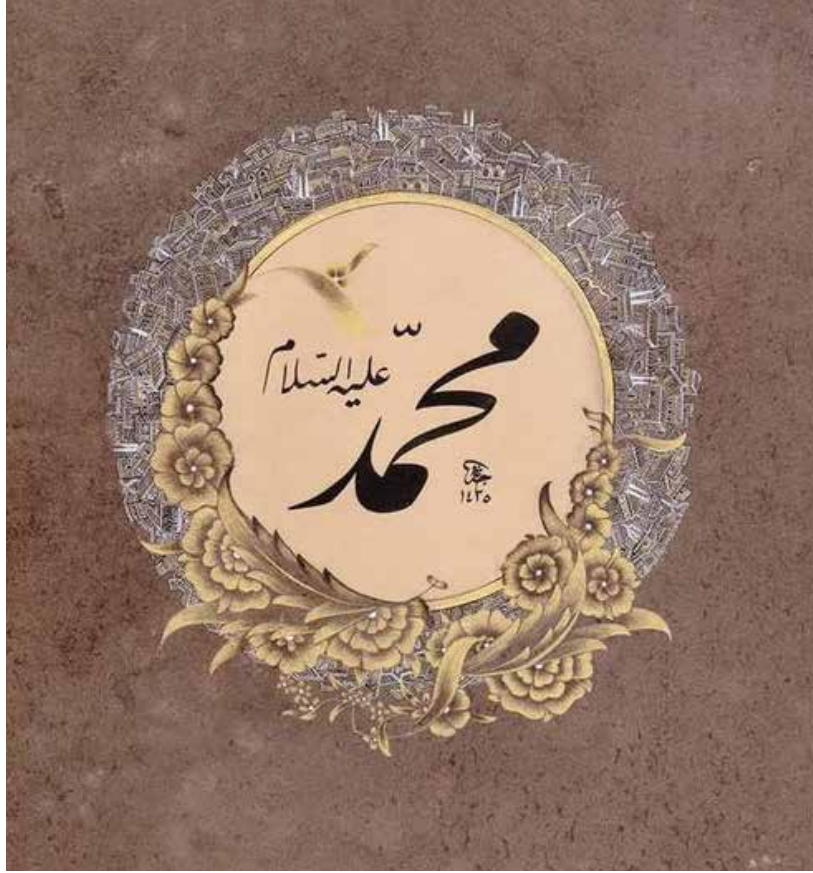

Bilindiği gibi Hz. Peygamber (s.a.v.) hayat-tayken vahiy nâzil olmaya devam ediyordu. Sahâbe, amelî ve dünyevî konularda olduğu gibi îtikâdî konularda da kafalarına takılan her türlü soruyu sevgili Peygamberimiz (s.a.v.)'e sormaktan geri durmuyordu. Kendisine soru sorulan merci tek olduğu için verilen cevap da aynı kaynaktan tek oluyordu. Onlar, verilen cevaplar karşısında "Neden böyle?" veya "Niçin böyle ey Allah'ın Elçisi?" diye sormuyorlardı. Sahâbenin soru sormaktan amacı tartışmak değil, bilgilenmekti. Onlarda, teslimiyeti öne çıkaran bir İslâm anlayışı hâkimdi. Dini yaşamayı öne çıkaran ve İslâm'ın yayılmasını temel gaye edinen sahâbenin bu anlayışı, Yüce Allah'a ve onun kutlu Rasûl'üne sonsuz bir şekilde duydukları itâat ve bağlılıktan kaynaklanıyordu.

İnanç konularında Rasûlullah'a sorulan sorular, daha çok inancı kuvvetlendirme ve dinî bilgileri artırma amaçlıdır. Bu sebeple sahâbe, bu tür konularda vahiyden başka kaynağa ihtiyaç duymamış, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in cevabı ile yetinmişlerdi. İslâm'ın ilk yıllarında Hz. Peygamber (s.a.v.)'e sorulan inanç konuları ile ilgili sorular, başta Müslümanlar olmak üzere müşrik ve gayr-i Müslimlerden gelmiştir. Kur'ân'dan ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hadislerinden öğrendiğimiz kadarıyla en çok sorulan sorular ulûhiyet, peygamberlik, kazâ ve kader, günah, kıyâmet, kıyâmet alâmetleri, diriliş, rûhun mâhiyeti vb. gibi inanç konularında olmuştur.

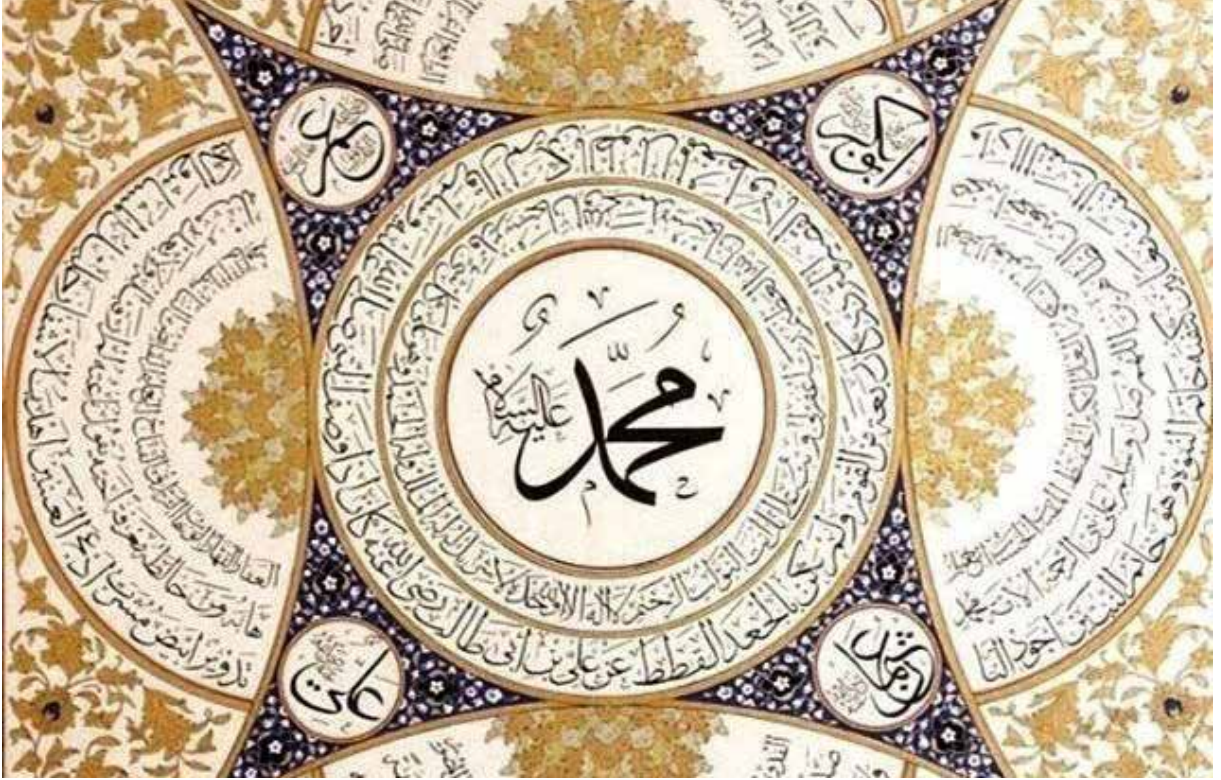
Hz. Peygamber (s.a.v.)'e inançla ilgili sorulan soruların bir kısmına Kur'ân-ı Kerim'de temas edilmiştir. Bununla ilgili bazı örnekler şöyledir: İslâm'ın Mekke Dönemi'nde Übey b. Halef isimli bir putperest eline, çürümüş ve ufalanmış bir kemik tozu alarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'e hitaben, "Bunlar çürüyüp yok olduktan sonra mı diriltilecek?"¹ diye sorar. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), "Evet, Allah onu, seni ve ikinizi de işte böyle olduktan sonra yeniden diriltecek." der. Bu olay üzerine şu âyetler nâzil olur: "İnsan, bizim, kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman

"Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yol göstericiliğinin ve önerilerinin dışına çıkmayan sahâbe, ileride çok şiddetli tartışmalara yol açacak olan bir takım te'villere, teşbihlere sapmamış, müteşâbih âyetler ve kader konusunda da muhafazakâr ve mûtedil bir tutum sergilemiştir."

kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: 'Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?' De ki: 'Onları ilk defa var eden diriltecektir. O, her yaratılmışı hakkıyla bilendir.'²

Yine Mekke müşrikleri tarafından Hz. Peygamber (s.a.v.)'e en çok sorulan inanç konuları arasında kıyâmetin zamanı ile ilgili sorular da yer alır. Kur'ân-ı Kerim'de hem soru ve hem de cevap birlikte zikredilir; "Ey Muhammed! Sen-

den kıyâmetin zamanını sorarlar. De ki; 'Onun bilgisi ancak Allah katındadır. Ne bilirsin, belki de zamanı yakındır.'³ Kıyâmet alâmetlerinden birisi de Ye'cüc ve Me'cüc'ün çıkışıdır. Dolayısıyla Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Zülkarneyn hakkında da sorular sorulmuştur: "(Ey Muhammed!) Bir de sana Zülkarneyn hakkında soru soruyorlar. De ki: 'Size ondan bir anı okuyacağım.'⁴ Bu soruların içinde inkâr amaçlı olanlar olduğu gibi, iyi niyetle öğrenmek maksadıyla sorulanlar da vardı. İyi niyete örnek olarak 'ruh'la ilgili sorulan sorular gösterilebilir: "Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki; 'Ruh, Rabb'immin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir.'⁵

İnançla ilgili sorular, öğrenme amaçlı olarak bizzat sahâbeden de gelmiştir. Meselâ, Ebu Hüreyre'den (v. 59/679) rivâyet edildiğine göre sahâbeden bir grup Hz. Muhammed (s.a.v.)'e gelerek şöyle demiştir: "İçimizde öyle şeyler hissediyoruz ki herhangi birimiz onları söylemeyi bile büyük günah sayar." Hz. Peygamber, "Hakikaten böyle bir şey hissettiniz mi?" diye sorar, onlar da "Evet!" deyince, buyururlar ki: "Bu, imanın ta kendisidir." Başka bir rivâyette de Hz. Peygam-

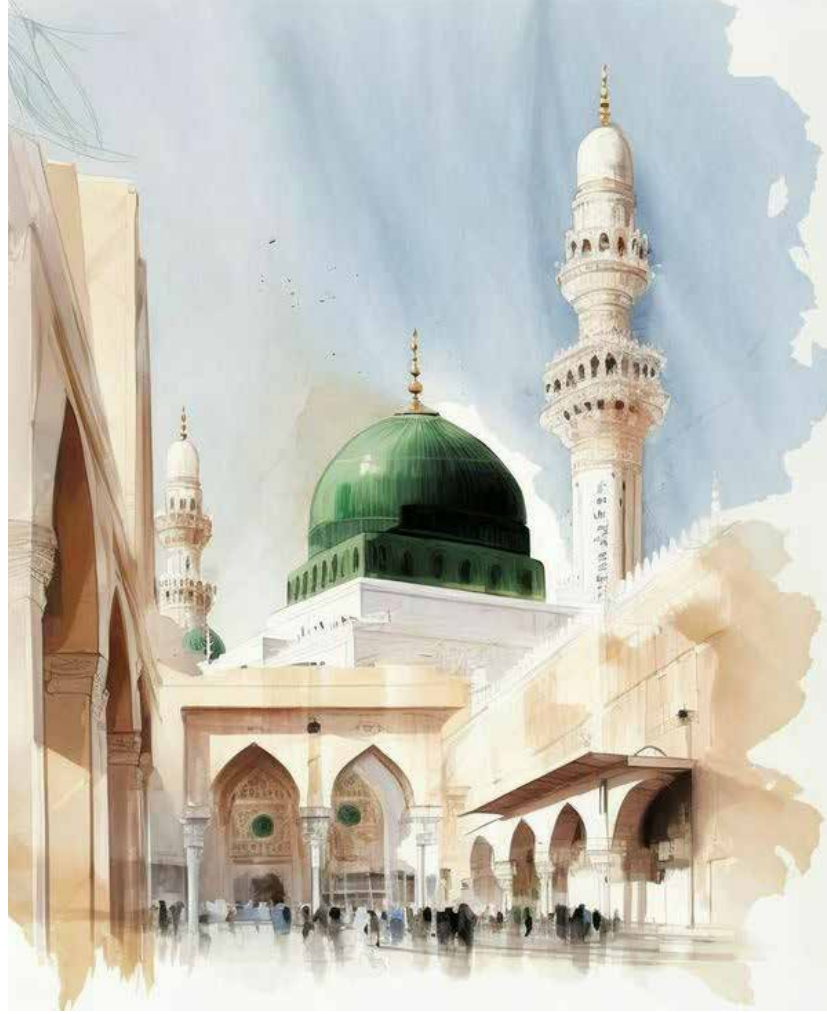
ber (s.a.v.)'e "vesvese" sorulmuş, o da "Bu imanın hâlis olanıdır." şeklinde cevap vermiştir.⁶

Hz. Peygamber (s.a.v.)'e kazâ ve kader konusunda da bir takım sorular yöneltilmiştir. Rivâyete göre Sürâka b. Mâlik Rasûl-i Ekrem'e, "Ey Allah'ın Elçisi! Sanki yeni yaratılmışız gibi, bize dinimizi açıkla. Bugün amel ne husustadır; kalemlerin kurduğu, miktarların kesinleştiği şeylerde mi yoksa istikbalimize ait şeylerde mi?" diye sorar." Peygamberimiz de cevap olarak; "Hayır!" aksine kalemlerin kurduğu, miktarların belirlendiği şeylerdedir." diye cevap verir. Sürâka'nın tekrar; "Öyleyse niye çalışalım." diye sorması üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) de: "Çalışın! Herkese yapacağı şey kolaylaştırılmıştır." buyururlar.⁷

Öte yandan, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e farklı din mensuplarından da inançla ilgili sorular sorulduğu kaynaklarımızda yer alır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Medine'de Necran Hıristiyanlarıyla Hz. İlsâ'nın mâhiyeti/tabiatı hakkında yaptığı tartışma meşhurdur. Konuşmanın bir yerinde Hz. Muhammed (s.a.v.) İslâm'a davet edince, onlar, "Hayır, bizim yeniden Müslüman olmamıza gerek yok. Zira biz senden önce Müslüman olduk."

derler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), "Sizin Allah'a çocuk isnat etmeniz, haça tapmanız ve domuz etini yemeniz sizin Müslüman olma iddianızı ortadan kaldırıyor." der. Onlar, "İsâ Allah'ın oğlu değil ise nereden gelmiştir?" diye sorarlar. Hz. Peygamber (s.a.v.) de onlara, "Doğan her çocuk babasının özelliklerini taşıyıp ona benzemez mi?" diye sorar. Onlar, "Evet doğrudur, çocuk babasının özelliklerini taşır ve ona benzer." derler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), "Yüce Allah dâimâ diridir, ölmez ve yok olmaz; fakat siz de biliyorsunuz ki Hz. İsâ vefât etti." Onlar da, "Gerçekten öyle oldu." derler. Hz. Peygamber (s.a.v.), "Allah'ın kâim olduğunu, canlıları koruyup rızıklandırdığını görmüyor musunuz?" diye sorar. Onlar, "Evet!" derler. Hz. Peygamber (s.a.v.); "Hz. İsâ bunlardan hangisine sahipti?" diye sorar. Onlar da, "Hz. İsâ bu özelliklere sahip değildi." derler. Hz. Peygamber (s.a.v.), "Yüce Allah, İsâ'yı dilediği şekilde bir rahimde şekillendirdi; Rabb'imiz, yemiyor, içmiyor ve konuşmuyor, buna karşılık Hz. İsâ yiyor, içiyor ve insanlarla konuşuyordu. Kaldı ki, Hz. İsâ'nın annesinin herhangi bir hâmilinin çocuğuna hâmile kalması gibi hâmile kaldığını ve doğurduğunu, çocuğunu diğer bebekler gibi emzirdiğini, beslediğini siz de biliyorsunuzuz oysa bunlar Allah için geçerli şeyler değildir." deyince, susar kalırlar. Onlar hakkında Âl-i İmran Sûresi'nin seksen küsûr âyeti nâzil olur."⁸

Sonuç olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'e; diriliş, kıyâmetin zamanı ve alâmetleri, ruh, iman, küfür, kazâ ve kader, Hz. İsâ'nın tabiatı gibi îtikâdî konularda değişik sorular sorulmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yol göstericiliğinin ve önerilerinin dışına çıkmayan sahâbe, ileride çok şiddetli tartışmalara yol açacak olan bir takım te'villere, teşbihlere sapsamış, müteşâbih âyetler ve kader konusunda da muhafazakâr ve mütedil bir tutum sergilemiştir. Onlara Kur'ân âyetleri okunduğu zaman, "İnandık, iman ettik." demekle yetinmişlerdir. Sahâbenin çoğunluğuna egemen olan düşünce îtikâdî konularda tevakkuf/susma yöntemini benimsemek ve tar-

tışmalı konulara girmemektir. Sahâbenin akîde saflığı, onların peygamberle birlikte bulunmalarının veya onun zamanına yakın olmalarının bereketinden, olayların ihtilaflarının az olmasından ve güvenilir kişilere hemen mürâaat imkânına sahip bulunmalarından doğmuştur. İşte İslâm Peygamberi'nin zamanındaki İslâm toplumunun çehresi böyleydi.

Dipnot

*Prof. Dr. Ramazan Altıntaş, Selçuk Üniversitesi

1. İbn Hişam, Sîre, I, Mısır, 1936, 387-399.
- 2.36/Yâsîn, 77-79.
- 3.Bkz. 33/Ahzâb, 63; 7/A'râf 187; 41/Fussilet, 47.
- 4.18/Kehf, 83.
- 5.17/İsrâ, 85.
- 6.Müslim, İman, 60.
- 7.Müslim, Kader, 1.
- 8.Bkz. İbn Kesîr, Tefsir, Kahire, ts., I, 368; H. Mahmut eş-Şâfî, el-Medhal ilâ Dirâseti İlmî'l-Kelâm, Kahire, 1991, s. 59.

گوگلار دَر کَلِمَیْمَارِ اَوْلَادِی دَر مَانَدِ اِشْرَاقِ یَارِ
یا نارِ حَسِرَتِ تَا وَ دُنْدِ اَکَا اِحْسَانِ اِشْرَاقِ یَارِ

Gönül Derdinin Dermânı Sevgilinin İhsanı

Gönül derdinle bîmâr oldu dermâna eriş ey yâr
Yanar hasret odundan ana ihsâna eriş ey yâr

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)

Allah'ın sevgili kulları hep dert sahibi olmuştur. İyilik için dertlenmek, ideal olana kavuşmak için dert çekmek vuslatın vesilesi kabul edilmiştir.

Derdi olan dermânın peşindedir, ama bulsa mı bulmasa mı? Bunda da kararsızdır. Hele gönül derdi pek yamandır. Yâre derdini arz etmek âşıklık hâlidir. Sevgilinin derdinin dermânı yine sevgilidir. Dermânı lütfedecek yine yârdır. Aşk ehlinden olup Hakk'ın sevdiği insan olmayı isteyenler dert ile olgunlaşır. Gönül derdinin dermânı tabîb-i hâzık olan mürşid-i kâmilidir.

*Tabîb-i hâzıkı bul yâreni arz eyle teslîm ol
Anı tîmâr eder ne vech ile dermâna lâyıkça*

(Sen işinin ehli tabibi bul, yararı göster, sonra teslim ol. Tabip o yarayı dermâna lâyıkça her ne şekilde olursa olsun tedavi eder.)¹

Mürşitlerin dünya derdi olmadığı gibi dünyevî beklentiler içinde olanlarla da işleri olmaz. Onlar âhiret derdine düşenlerin elinden tutarlar ve onları Hakk'a ulaştırmak için yol gösterirler.

Hz. Mevlânâ dert hakkında şöyle der: "Her işte insana rehber olan derttir. Bir kimsede bir işin derdi ve o işin heves ve aşkı, içinde belirmediği, o işe kasetmez ve o iş dertsiz ona müyesser olmaz. Dünya olsun, âhiret olsun; marangozluk olsun, padişahlık olsun, ilim olsun, amel olsun..."

Allah sevgisiyle yanan gönüller hakîkatin ve mâneviyâtın güzellikleriyle donanır. İlâhî kaynaklı bir dert taşıyorsa bir gönül, mânâ âleminde hâl ve hakîkatlere dair perdeler açılmaz, derdin dermân içinde gizli olduğunu o kişi anlayamaz. Niyazi Mısırî Hazretleri diyor ya:

*Dermân arardım derdime
Derdim bana dermân imiş
Burhan sorardım aslıma
Aslım bana burhan imiş*

Edebiyatımızın kurucu metinlerinden Mevlîd-i Şerif'te Süleyman Çelebi Hazretleri şu duâda bulunur:

"Âriflere göre dert ve sıkıntılara katlanmak zâhirî amellerden daha üstündür. Bu merhalede kalp incelmekte, fetih kapıları açılmakta ve kalbe ait diğer ameller öne çıkmaktadır."

*Sana lâyık kullarınla hem dem et
Ehli derdin sohbetine mahrem et*

Dert insanın hakîkat yolculuğunda anahtar mesâbesindedir. Eyüp (a.s.), "Başıma bu dert geldi, sen merhametlilerin en merhametlisin."² diye niyâz ederken mârifet kapısını sabırla beklediğini ifade eder. Bu kapının anahtarının dert olduğu görülür. Âriflere göre dert ve sıkıntılara katlanmak zâhirî amellerden daha üstündür. Bu merhalede kalp incelmekte, fetih kapıları açılmakta ve kalbe ait diğer ameller öne çıkmaktadır.

“Aşk yolunda canını hiçe sayan âşık, karşılığında tek muradı olan derde kavuşur ve ömrü boyunca âdetâ derdi ekip biçer, çoğaltmak ister. Ekip biçtiği bu dert ölçüsünde, her şeyin aslının var olacağı asıl âlemde, asıl varlık olan Hakk’a yakınlık bulmayı düşünmektedir.”

İbn Atâullâh-ı İskenderî, Hikem adlı eserinde der ki: “Allahu Teâlâ, senin için mârifetine götüren bir kapı açınca, onunla birlikte amelinin az olmasına aldıriş etme! Cenâb-ı Hak sana böyle bir kapıyı açmakla, o yoldan sana kendisini tanıtmak istiyor. Bilmez misin mârifeti sana gönderen O’dur; ameller ise senin O’na sunduğun şeylerdir. Senin sunduğun şeyler nerede, O’nun sana gönderdiği nerede?”

Şeyh İbn Abbâd bu hikmetin açıklamasında şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ’yı tanımak aranacak şeylerin en yükseği, ulaşılacak istenen arzu ve hedeflerin zirvesidir. Cenâb-ı Hak kuluna ona mârifetini kazandıracak bazı sebeplerle yöneldiğinde ve kendisine bir kapı açtığına bu, onun için Allah’ın en büyük nimetlerinden biridir. Bundan sonra onun farzların dışında bir takım sâlih amelleri ve onlara bağlı sevapları kaçırmasından dolayı üzülmemesi gerekir. Bu kul şunu bilsin ki Hak Teâlâ onu, ilâhî huzuruna yaklaştırdığı seçkin kullarının yoluna sevk etmiştir. Bu yol, kulun özel bir çabası ve ameli olmaksızın onu tevâhidin hakîkatine ve yakîne ulaştıracak bir yoldur.

Kulun kendi başına yapmış olduğu ameller, onun kendi kazancı ve gayretiyle oluşmaktadır. Kul bu amellere birtakım âfetlerin girmesinden emin olamaz; onlarda ayrıca ihlâs da istenmektedir. Bazen ince bir hesap anında kul, yaptığı amellerden beklediği sevabı da elde edemeyebilir. Bu durumda, onun kendi başına yaptığı amellerle, Yüce Mevlâ’nın kendisine ihsân ettiği mârifet arasında ne kadar fark vardır!

Rivâyet edildiğine göre Allahu Teâlâ, peygamberlerinden birine şöyle vahyetmiştir:

“Ben, bir kuluma belâ verdiğimde, o bana duâ ederek bu belânın kaldırılmasını istedi. Ben duâsına uzun süre karşılık vermedim. O zaman kulum bana hâlinden şikâyette bulundu. Ben de ona dedim ki: ‘Ey kulum, benim sana bu belâ ile ettiğim rahmetten daha güzel nasıl rahmet edeyim?’”³

Bir âyet-i kerimede, “Kulumuz Eyyûb’u da an. O, rabbine, “Şeytan bana sıkıntı ve acı vermektedir” diye seslenmişti.”⁴ buyruluyor. İbn Arabî bu âyeti yorumlarken Eyüp (a.s.)’ın uzun yıllar hastalıkla imtihan edildiği hâlde, şikâyet etmeden sabrettiğini, sabırda bir zirve olduğunu, onun Allah’tan uzak kalma hâli ile derde düştüğünü beyan ediyor.

İbn Arabî, dilin imkânlarını kullanarak, “Şeytan bana dokundu.” diyen Eyüp (a.s.)’ın derdi; Allah’tan uzak kalmaktı. Şeytan, kök anlamıyla uzaklık demektir. Şeytan da Hakk’ın rahmetinden uzaklaştırıldığı için bu adı almıştır. Uzaklık ise, öncelikli olarak hakikatleri buldukları hâlde bilmekten mahrumiyet, uzak kalmaktır. Bu durumda Eyüp (a.s.)’ın şikâyeti, gerçeği olduğu hâl üzere bilmek ve görmek isteyen, bütün peygamberlerin talebi ile aynı bağlama girer.” diyor.

Şeytan kelimesi hakîkatten uzak düşmek ile ilişkilendiriliyor. Hakîkatten uzak düştüm demek. “Allah’ım senden uzak kaldım demek... Benim ahlâkım, hayatı algılayışım, yaşadıklarım, beni sana yakınlaştırmıyor... Kurbiyet hâsıl olmuyor...” Bunu dert ediyor... Bütün dertlerinin menşei Allah’tan uzaklık, idealize edilen, olması gereken yer, mevki ve mevziden uzak olmak olarak tasvir ediliyor. Ayrılık hasretini dert edinenlerden biri de Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi’dir. Bir beytinde şöyle buyuruyor:

*Gönül derdinle bîmâr oldu dermâna eriş ey yâr
Yanar hasret odundan ana ihsâna eriş ey yâr*⁵

Dert, tasavvufta sevgiliden sevene geçen

ve katlanılmasına güç yetmeyen hâl olarak tanımlanır. Ve bu tanıma göre iki farklı şekilde meydana gelir. Allah’a uzak olma, tutulması gereken emirleri tutmama, önemsememe şekliyle gelir ki bu, dünya ve âhîret felâketidir. Bunun yanında Hakk’ın emirlerine uyma ve tam teslimiyet içerisinde bulunma sonucunda âdil olan Yaratıcı’nın kulunun daha yüksek mevkileri edinmesi için imtihan olarak gelir ki, Allah’ın kuluna ihsan edeceği en büyük nimetlerindedir. Bu nimetin farkında olan kul dâimâ derdinin artmasını talep eder. Bütün hissiyatıyla derdi isteyen âşığın en büyük sorunu dertsiz kalmaktır. Dert Yüce Yaratıcı’ya duyulan hasret, aşk anlamına da gelir. Aşk yolunda canını hiçe sayan âşık, karşılığında tek muradı olan derde kavuşur ve ömrü boyunca âdetâ derdi ekip biçer, çoğaltmak ister. Ekip biçtiği bu dert ölçüsünde, her şeyin aslının var olacağı asıl âlemde, asıl varlık olan Hakk’a yakınlık bulmayı düşünmektedir. Bu sebeple âşıklar çokça hazinelere sahip olsalar dahi hepsini verip dert ve belâ satın alırlar. Belâ ancak seçilenlere gelir. Kul, kulluğu ölçüsünde derde sahip olur.⁶

“Dert, tasavvufta sevgiliden sevene geçen ve katlanılmasına güç yetmeyen hâl olarak tanımlanır.”

Tasavvuf ehline göre hamlıktan kurtulmak ve ilâhî bilgiyi olgunlaşarak keşfetmek, dert ile mümkündür. Kul dertten, elemden Allah’a sızlanır, uğradığı zahmetten yüzlerce şikâyetle bulunur. Allah da der ki: “Gördün ya, nihâyet dert ve zahmet seni, bana yalvarır bir hâle getirdi, seni doğrulttu, Sen, seni yolundan alıkoyandan, bizim kapımızdan uzaklaştırıp kovandan şikâyetle bulun! Hakîkatte her düşman, senin ilacındır, sana kimyadır, seni faydalandırır, gönlünü alır

senin! Çünkü ondan kaçır, halvet bucaklarına sığınır, Allah’tan, lütfundan yardım dilersin.”

Dertli insan aynı zamanda beklenti içinde olan insandır. İçinde bulunduğu durumu aşmak, kederini dağıtmak, bütün olmuş ve olacakları yöneten yüce bir güce açılmak ister. İnançlı bir kimsenin kriz ve acı sırasında kendini yönetme becerisi, iç dinamiklerinden aldığı destekle kuvvetlenir. Her şeyin üstünde kontrol edici bir gücün varlığı, bu güce sığınma ihtiyacı, beklenti içinde olan insanın kişilik ve düşünce yapısını etkiler. Dert olgusuna karşı farklı bir bakış açısı kazandırır, bu bakış açısı ruhsal dengeyi düzenler. Bu etki sayesinde derdine karşı mücâdelenin daha bilinçli olması, bilinçle hareket etmenin getirdiği ümit, insan psikolojisini aktif hâle getirir.

Mevlânâ için dert, duâ eden bir kişi için Allah'la yakınlık kurmasının imkânıdır. Dertli kimse münâcâtlarda bulunur. Allah ile sürekli bir iletişim hâlinindedir. Dert varsa duâ ve yakınlık da vardır. Dert, Allah'ı gizlice çağırmana sebep olduğundan bütün dünya malından yeğdir. Dertsiz duâ soğuktur, bir şeye yaramaz. Dertli duâ ve niyâz, gönülden, aşktan gelir. Mevlânâ'nın bakış açısında dert, acı ve kederin ötesinde başka bir şeydir. Onun düşüncesinde "dert" kavramı yüksek bir konum kazanır. Derdin iyileştirici ve geliştirici yönü varoluşsal farkındalığın dâimâ bilinç düzeyinde korunması ileler. Nitekim Mevlânâ nohut metaforuyla anlattığı hikâyede, olgunlaşmanın içinde olduğu vaziyetin farkındalık ve bilincine sahip olmakla gerçekleşeceğini şöyle ifade eder: "Bir bak, nasıl çömlekte nohut, ateşten kaynayıp mağlup olarak yukarı çıkar. Her an hareket hâlinde olup tencerede yüzlerce coşkunluk gösterir. 'Niçin ateşte durur, beni kaynatırsın? Madem beni satın aldın, bu başa kakış neden?' der. Pişiren de onu kepçeyle karıştırıp der ki, 'Muradım seni pişirmektir. Hamsın, ayrılık ateşi ile piş de bir lezzetin olsun. Gıda olunca cana karışılır, yoksa bu imtihan kahir için değil. Bostanda sular içip yeşerdin. O içiş ve yeşeriş bu ateş içindi.' Bunun üzerine nohut der ki, 'Mademki böyledir ey hüner sahibi! Yardımcım ol, ben de coşup kaynayayım! Sen bu kaynamada benim mimarımsın. Kepçeni vur, karıştır, zira güzel iş görmedesin.'"⁷

Tasavvuf düşüncesinin önemli kurucularından Hoca Ahmed Yesevî'nin Dîvân-ı Hikmet'inde geçen, "Ey âşik! Dert ve hâlet peyda eyle.", "Cevr ve cefâ, derd ve mihnet, gam iste." ifadeleri, tasavvuf düşüncesinde dert kavramının temel perspektifini yansıtmaktadır. Dert kavramının insanın günlük kaygıları, geçim, gelecek, varlığı idare etme, darlıkla başa çıkma endişelerinin ötesinde, kâmil insan olma yolunda insanın Allah ile olan ilişkisini temel alan üstün bir söylem tarzına sahip olduğu görülmektedir. Bu denli yukarıda tutulmuş bir anlatımın dünya derdiyle meşgul olan insanın hikâyesini dışlaması söz konusu değildir. Dertli olmak her

"Dertli olmak her cihetiyle insana mahsus bir hâldir ve varlığın bilincinde olmak demektir. Çünkü insan dertleri ve kaygıları üzerinden varoluşuna anlam arar."

cihetiyle insana mahsus bir hâldir ve varlığın bilincinde olmak demektir. Çünkü insan dertleri ve kaygıları üzerinden varoluşuna anlam arar. Sûfî düşünce, dert kavramını ele alırken insanın dünyalık dertleri ile baş etme yöntemlerine maddî varoluşun anlamı ve insan olmak hedefini konuya dâhil ederek geniş bir yelpazede işlemektedir.⁸

Hulûsi Efendi (k.s.)'nin yukarıdaki beytinde bir dertli âşığın dermân arzulama çabası göze çarpar. Gözlerinden kanlı yaşlar akıtan âşığın yakasını bir türlü bırakmayan ayrılık derdinin dermânın yar olduğu ifade edilir. Sevgiliye kavuşmak için içten içe yanan bir sevenin canını fedâyâ hazır durumda kavuşmayı arzulaması lütfederse sevgilinin ihsanı neticesinde olduğunun beyanıdır.

Dipnot

1. Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, (Haz: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), Nasihat Yayınları, İstanbul, 2006. s. 267.
2. 21/Enbiyâ, 83.
3. İbn Acîbe el-Hasenî, Bahrü'l-Medîd, (Terc: Dilaver Selvi), c.6, Semerkand Yayınları, İstanbul, 2015, s. 119-121.
4. 38/Sad, 41
5. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî,s.43.
6. Niyazi Adigüzel, Mahmut Küçükay, "Avni Divanı'nda dert kavramı: Fatih'in Derdi ne?", Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 2019 . Ö5 (Ağustos) , s. 261.
7. Hamdi Kızıler-Şerife Elvan Öksüzoğlu, "Mevlânâ ve Yunus Emre Düşüncesinde Dert Kavramı Bağlamında Metaforik Anlatım", Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi, 7/2 (2023), 287-314.
8. Kızıler-Öksüzoğlu, a.g.m, s.287-314.

Noori-Osmania Mosque

Afrika'da Türk Varlığı

“Kuzey Afrika’da varlık gösteren Türkler, ilk başlarda Kuzey Afrika’yu İspanyollar tarafından sömürgeleştirmekten kurtarmış, daha sonra da, yörede etkinliği artan diğer sömürgeci kuvvetlerin Afrika’nın diğer kesimlerine doğru ilerlemesini durduran duvar vazifesi görmüştür.”

nsanların ilk yerleştiği kıtalardan birisi olarak bilinen Afrika, gündüzleri güneşin kavurduğu, geceleri çöl rüzgârlarının savurduğu bir coğrafya olmasından ötürü müdür "tarihî itibari ile de "kara/karanlık vb. ifadeler ile anılır" olmuştur. Afrika'nın sosyoekonomik ve demografik gelişimi olumsuz yönde etkileyen Portekizlilerin başlattığı köle ticareti; XV. yüzyılın sonlarına gelindiğinde çeşitli amaçlardaki ticarî ve coğrafi keşiflere yol açmıştır. Neticede "Afrika Kıtası'nda sömürgecilik faaliyetleri boy göstermeye başlamış, akabinde XVI. asrın başlarında Akdeniz'e hâkim olmak isteyen İspanya, Cezayir'i işgal etmiştir." Batı dünyasının bu bölgeler ile ilgili politikalarının doğal sonucu olarak Afrika'da ardı arkası kesilmeyen iç savaşlar patlak vermiş ve özellikle Kuzey Afrika toprakları üzerinde kurulan İslâm devletlerinin kendi aralarında uzun zamandır varlığını sürdüren iç çatışmalarla kabileler arası sürtüşmeler de bölge halkını parçalamıştır. Bütün bunlar ise halkın zayıf düşmesine neden olmuştur. Bölgede görülen bu tür sorunlar, başta eğitimin gelişmesine ve kültürün zenginleşmesine engel teşkil etmiştir. Ülkedeki bitmek bilmeyen iç savaşlardan yorulan ve Batı ülkelerinin sömürgeci tutumundan rahatsız olan Tunus ve Cezayir halkı, devrin güçlü devleti Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmış, hatta Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimi altına girmeyi bir çözüm yolu olarak görmüşlerdir. Böylece Kuzey Afrika -katolik İspanyol ülkesi olma eşiğindeyken- Hızır ve Oruç Reis kardeşlerin gayretleriyle kurtarılarak Osmanlı'nın himayesine girmiş ve bu sayede Türkler, Müslümanların yaklaşık dört yüzyıl önce kaptırdıkları Akdeniz hâkimiyetini Hıristiyanlardan geri almışlardır. Bu coğrafyada varlık gösteren Türkler, ilk başlarda Kuzey Afrika'yı İspanyollar tarafından sömürgeleştirilmekten kurtarmış, daha sonra da, yörede etkinliği artan diğer sömürgeci kuvvetlerin Afrika'nın diğer kesimlerine doğru

"Kuzey Afrika'nın Osmanlı hâkimiyet sahasına girmesiyle beraber Osmanlı, Akdeniz ticaret güzergâhının güvenliğinde söz sahibi olmuştur."

ilerlemesini durduran duvar vazifesi görmüştür. Bununla birlikte Türkler buralarda yönetimi içerisinde bulunan halkların ulusal kimliklerini, kültürel ve dinî değerlerini korumalarında da etkin olmuşlardır.

I- Kuzey Afrika'da Türk Varlığı

Türklerin Kuzey Afrika'da Osmanlı Dönemi'nden çok daha önce; IX. yüzyıldan

“Yaşanan tüm bu olumsuzluklara rağmen Osmanlı'nın bölgede bıraktığı izler sağlam temellere dayandığından olmalıdır ki yaklaşık dört asır Türk-İslâm çatısında geniş bir medeniyet anlayışı yaşanmıştır.”

itibaren var oldukları bilinmektedir. “Anavatanları olan Orta Asya'dan tarihin değişik dönemlerinde, dünyanın çeşitli yerlerine, bilhassa batıya doğru göç eden Türkler, gittikleri Avrupa ve Afrika'nın geniş topraklarına yerleşerek devletler kurmuşlar ve yönetimlerinde etkin olmuşlardır.”

Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'ya hâkim olmadan önce Merînîler, Zeyyânîler ve Hafsîler

adlı devletler ve çeşitli kabileler bu coğrafyada söz sahibiydi. Birbiriyle sürekli mücâdele ve üstünlük yarışında olan bu devletler ve bölgedeki yerel kabileler, bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik açıdan gelişiminin önündeki en büyük engel olarak durmaktaydı. Bölgedeki kargaşa ve istikrarsızlıkları fırsat bilen İspanyol yönetimi bölgeyi istilâ ve sömürü faaliyetleri ile kuşatarak zaten zor bir vaziyette olan bölge insanını yeni çare arayışlarına sürüklemiştir.

Akdeniz'de bulunan Türk donanmaları, Osmanlı Devleti'nin yükseliş döneminde olması göz önüne alındığında, Kuzey Afrika için sömürgeci zihniyetten kurtuluşun en kısa yolu olarak belirmiştir. Osmanlı'dan istenen yardımlar sonuçsuz kalmamış, bölgede başlatılan mücâdele sonucunda Cezayir, Tunus ve Trablusgarp başta olmak üzere çevre şehirlerde de İspanyol baskısı sona erdirilerek Kuzey Afrika'nın Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmesi sağlanmıştır. Böylece, Gedik (2014)'te de belirtildiği gibi, İspanyol saldırılarıyla derinden sarsılan başkent Cezayir ve çevresindeki halk, sonlarının Endülü'steki kardeşleri gibi olmaması için Osmanlı Türklerini kurtarıcı olarak kabul etmişlerdir. Gönüllü olarak hâkimiyetleri altına girdikleri Türkler ile üç yüzyıl boyunca kültürel bir alışveriş içerisine girmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki varlığı, sadece Kuzey Afrika halkını İspanyolların, Batılı sömürgecilerin zulmünden kurtarmak değil, aynı zamanda Türk-İslâm medeniyetini korumak, eğitim ve adalet sistemini yaymaktı. Libyalı meşhur tarihçi İbn Galbûn'un da belirttiği gibi, bölgeye Türk hâkimiyetiyle birlikte refah ve huzur ortamı hâkim olarak Turgut Reis'in beylerbeyliği yıllarında (1553-1565) Trablus şehrinin nüfusu artmış ve halkı zenginleşmiştir. Böylelikle Osmanlı medeniyet telâkkisi Kuzey Afrika coğrafyasına yayılarak sevgi ve hoşgörü

politikasını bölge halkına yaşatmış, sosyal, kültürel ve politik etkileşimlerin artmasına imkân sağlamıştır.

Cezayir kökenli Müslüman bir Türk şair Mustafa'nın Osmanlı Türkçesiyle yazdığı Tibr el-masbûk fi beyân cihâd-i gâziyân-ı Cezâ'ir ve el-Mülûk isimli şiir kitabında, Cezayir sahillerine yapılan İspanyol tacizlerinin Osmanlı ordusuna mensup yeniçeri ve leventler tarafından nasıl bir yiğitlikle önlendiği konu edilmiştir. Bu şiirlerin bir kısmını paylaşmak, Osmanlı'nın Cezayir özelinde Kuzey Afrika mücâdelesini ve oradaki varlığını anlamlandırmamıza yardımcı olacaktır:

*Sultân-i Cezâ'ir'in dört yanını bağlar
Suların sorarsan çağlayıp akar
Anda kâmil dirler yediler kırklar
Hâzır anlar bu cenkte bil pâdişâhım*

*Şehid olan canlar içti şarâbı
Gâzi ola erler etdi ferâhı
İspanyol kralı çeksin nice bin âhı
Haddini bildirdi ana bil pâdişâhım*

*Ol kâfir Cezâire attı demirin
Tedarik etdi anda cümle umurun
Gördü hâ'izin ateşin nârın
Kâfiri ateşe yaktık bil pâdişâhım.*

Mısralardan anlaşıldığı gibi, şairin "yediler", "kırklar" olarak andığı kahraman Türklerin zâlimlere karşı kahramanca savaşarak, şehitler verme pahasına da olsa İspanyolların Cezayir kıyılarına yaptıkları bir hücumu kahramanca püskürtmeleri anlatılmaktadır. "Ol kâfir Cezâire attı demirin... Kâfiri ateşe yaktık bil pâdişâhım" diyen şairin, bu şiirleri İspanyol zulümlerinden Osmanlı padişahına ve Osmanlı ülkesindeki diğer Müslüman Türklere haber vermek amacıyla yazmış olduğu düşünülmektedir.

Merkezi sistemin bölgede kurulabilmesi

"Osmanlı Devleti'nin bir süre egemenliği altında kalan Kuzey Afrika da sanat değeri yüksek Türk yapıtlarını barındırmaktadır."

adına Osmanlı Devleti tarafından bölgeye çok sayıda memur, idareci ve asker sevki yapılarak Türk-İslâm rûhunun Kuzey Afrika'da tesis edilmesi, böylelikle kolaylaştırılmıştır. Kuzey Afrika'nın Osmanlı hâkimiyet sahasına girmesiyle beraber Osmanlı, Akdeniz ticaret güzergâhının güvenliğinde söz sahibi olmuştur. Bu üstünlük, civarda yaşayan Müslümanların geleceği ve güvenliği açısından umutlandırıcı bir nitelik taşımıştır. Bu durumun farkında olan Tunus ve Cezayir insanları da Osmanlı halifesine tam itaat sağlamış, birlik ve beraberlik ruhu ile hilâfet çatısı altına sığınmışlardır.

Bu şekilde, yukarıda da belirtildiği gibi, 15. yüzyılın sonları ve 16. yüzyılın başlarında İspanyol ve Portekiz zulümleri ile Müslümanlık karşıtı tutumları karşısında yok olmaya mahkûm olmuş Kuzey Afrika İslâm âlemi, cengâver Türk yiğitleri, leventleri sayesinde varlığını koruyabilmiş; böylelikle 1520'li yıllarda başlayan Türk hâkimiyeti, 1830'da Cezayir'in Fransız işgaline kadar devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'da toprak kayıpları vermesi ve yıkılmasının akabinde, Cumhuriyete geçiş ve sonraki süreçlerde Kuzey Afrika ile olan kültürel, tarihsel ve bölgesel ortaklıklar maalesef Türkiye tarafından göz ardı edilmiş ve Cumhuriyet gözünü Batı'ya çevirmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının getirdiği maddeci atmosfer ve Türkiye'nin uluslararası teşkilatlara üye olma çabaları Doğu toplumlarıyla olan ilişkilerinin zayıflamasına neden olmuş ve bu durum Kuzey Afrika coğrafyasına yabancı kalma sorununu beslemiştir. Yaşanan tüm bu olumsuzluklara rağmen Osmanlı'nın bölgede

bıraktığı izler sağlam temellere dayandığından olmalıdır ki yaklaşık dört asır Türk-İslâm çatısında geniş bir medeniyet anlayışının yaşandığı bu bölge bugün hâlâ bu medeniyetin ektiği tohumları bünyesinde barındırması sebebiyle üzerinde durulması gereken mühim bir meseledir.

Türkler tarih boyunca yurt edindikleri topraklarda kalıcı, maddî ve manevî, kültürel ve sanatsal boyutu yüksek eserler imar ederek şehirleri kültürel miras hazinelerine dönüştürmüşlerdir. Dünyanın dört bir yanında olduğu gibi Afrika Kıtası'nda bulunan ve Türk

sanatının zarâfetini sergileyen yapıtlar da Türklerin hayata bakış açıları, bilgi birikimleri ve ince düşünce yapısıyla ilgili deneyimleri aktaran değerli kanıtlardır. Türklerin Afrika'daki kültürel ve sanatsal yapıtları, bölgesel özellikleri içerisinde barındırmakla birlikte her zaman millîliği de ön plânda tutmuştur. Dünyanın değişik yerlerinde, Türklerin yerleştikleri veya belirli sürelerle yaşadıkları yörelerde gelişen Türk varlığı, yetkin Türk yapıtlarının oluşmasını da sağlamıştır. "Osmanlı Devleti'nin bir süre egemenliği altında kalan Kuzey Afrika da sanat değeri yüksek Türk yapıtlarını barındırmaktadır."

Başta Mısır olmak üzere, Tunus, Libya, Cezayir, Trablusgarp, Etiyopya ve Sudan gibi ülkelerde birbirinden farklı eserler ve yaşam tarzlarıyla Türk varlığı hâlâ hissedilmektedir.

Sudan'ın Suakin Bölgesindeki liman ve camiler, Etiyopya'nın Harar şehrindeki konsolosluk binası, Hilali Ahmer Cemiyeti binası, Somali'nin Zeyla şehrindeki Osmanlı su depoları, Mısır'da Mehmet Ali Paşa Camii, Tunus, Cibuti ve Cezayir'deki camiler, çarşılar, hamamlar ve bu yapıları süsleyen hatlar, tezhipler, oymalar, kabartmalar, el yazmaları, mezar taşları ve işlemleri Türk sanatının Afrika'daki varlığını yorumlamamıza imkân sunmaktadır. Afrika'da bulunan bu yapıtlar ve Afrika kıtasında yaşayan insanların toplumsal fikirleri, kullandıkları dil ve toplumsal uygulamaları bir bütün olarak düşünüldüğünde, Kuzey Afrika'daki Türk varlığı daha net bir görüntüye kavuşacaktır.

Tunus Bölgesi örneğiyle durumu somutlaştırmak gerekirse üç yüzyıldan fazla bir süre Osmanlı eyaleti olarak kalan Tunus'ta Türk yöneticiler, İstanbul'dakine benzer bir idarî, siyasî, askerî, ilmî ve malî yapı kurdular. Osmanlı Dönemi Tunus kültür ve uygarlığının kalıntılarını günümüzde de rastlamaktayız. Camiler, medreseler, türbeler, tekkeler, zaviyeler, köprüler, han ve hamamlar gibi sivil mimarî eserlerin yanı sıra kaleler, burçlar, kışlalar, tabya

ve mazgallar gibi askerî mahiyetteki mimarî eserlerin pek çoğu hâlâ sapasağlam ayakta kaldığına, bazılarının ise hâlen kullanımda olduğuna tanık olmak mümkündür. Bu mimarî yapıtların kitâbeleri genellikle Arapça yazılmış olmakla birlikte Türkçe yazılmış kitâbelere ve vesikalara da rastlanmaktadır. Bu bakımdan Osmanlı Dönemi'nin nâfide eserlerini tasvir eden vesika ve kitâbelerin tespit edilmesi, bu ülkenin belirtilen dönem tarihi hakkındaki çalışmalarının araştırılması, Tunus'un sanat ve kültür değerlerinin, daha nice sivil ve askerî mahiyetteki mimarî eserlerin, maddî ve manevî kültür unsurlarının, eğitim-öğretim kurumlarının, sosyal müesseselerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Tunus ve Cezayir halkı, yukarıda bahsedildiği gibi, gönüllü olarak himayesi altına girdikleri Türkler ile yaklaşık üç asırdan fazla süre boyunca sosyal ve kültürel alışveriş içerisinde bulunmuşlar ve bu karşılıklı etkileşim doğal olarak onların diline, dinine, kültürüne, yaşayış tarzına yansımıştır. Günümüzde de bu topraklarda Türk-İslâm kültürünün derin izlerini görmemiz mümkündür. Örneğin, ilim-irfan, eğitim ve din ile ilgili bazı kavram ve ifadeleri Türkler Arap kültüründen, Arapçadan ödünçlemişken, Araplar da çarşı, pazar, esnafılık ile ilgili ticarî ve askerî birtakım terim ve ifadeleri Türkçeden almışlardır.

Halkın önemli bir bölümünün Türk asıllı olması ve bir Türk azınlık topluluğu olarak varlığını sürdürmeye gayret sarf etmesi, bu ülkelerde Türk-İslâm kültür unsurlarının uzun süre yaşamasını sağlayan faktörlerin önemlisidir. Gerçekte, Tunus'un İslâm kültür ve uygarlık tarihinde önemli yeri vardır. 16. yüzyılın ortalarında İslâm devleti topraklarına katılmış, Kuzey Afrika'nın ilim ve irfan, kültür ve medeniyet merkezlerinden biri olarak günümüze kadar gelmiştir. Öte yandan Tunus'ta hemen her cami ve medrese ile ilgili bir vakıf

vardı. Vakıflar, tıpkı Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi, eğitim ve öğretimin ülke sathında yayılmasında, ilim ve kültürün gelişmesinde fevkalâde önemli rol oynadılar. Eğitim ve öğretimin herkes için ücretsiz olması, özellikle kırsal kesimlerden gelen talebelerin tümünün burslu ve yatılı öğrenim görmesi büyük ölçüde vakıfların ve zâviyelerin sağladığı imkânlar sayesinde gerçekleşmekteydi.

Hızır ve Oruç Reis kardeşlerin fethiyle gönüllü olarak Türk hâkimiyeti altına giren Cezayir halkı da, diğer Afrika toplulukları gibi din kardeşleri ile hem kültürel, hem de sosyal yönden karşılıklı sıkı etkileşim içerisinde bulunmuşlardır. Hatta Anadolu'dan Cezayir'e gelen erkekler bölgedeki yerli kadınlarla evlenerek Kuloğulları adıyla yeni bir nesil oluşturarak Türklüğün ve Türk kültürünün Kuzey Afrika'da nesiller boyu devam etmesinde anahtar rol oynamıştır.

Dipnot

*Doç. Dr. Oğuzhan AYDIN, Gazi Üniversitesi

Tevbeye Değer Katmak

“Mü’minin, hayatın önüne çıkardığı fırsatları ganîmet bilerek kendisine çeki düzen vermesi çok önemli olmakla birlikte, önemli olan bir husus daha vardır; değişimi devamlı kılmak.”

Etrafımızda tanıdığımız pek çok insan vardır; hayatları sıradan bir şekilde devam ederken birden değiştiklerini ve Allah'a yöneldiklerini görürüz. Bazen bir Cuma sohbeti buna vesile olur. Vâizin insanı kalbinden yakalayan konuşması dinleyenin içinde var olan cevherin birden ateş almasına sebep olur ve ortaya çok güzel bir Müslüman çıkar. Bazen arkadaşların tavsiyesiyle Eyüp Sultan'da kılınan bir sabah namazının mânevî atmosferi insanı kucaklar, Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a.) ile birlikte aynı safta namaza durmuş gibi bir başka iklimlere dalar ve namaz sonrasında türbenin yanında ellerini Rabb'in huzuruna açarak hayata çok farklı devam edeceğine dair söz verir. Bazen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sakal-ı şerîfini ziyâret, bazen musallâda yatan bir ölünün sessiz seslenişi, bazen bir sel veya zelzele insanın hayata yeni bir başlangıç yapmasına sebep olur.

Kimi zaman güzel bir mü'mine Allah için yapılan ziyâret, insanın düzensiz hayatını alabora eder. Tevbe ederek geçmişe bir sünger çeker ve hayatına yeniden başlar. Çevremizde, bu şekilde kendisine çekidüzen veren ve ömrünün geri kalan kısmını iyi bir Müslüman olarak sürdürmeye çabalayan insanlar az değildir. Bu samîmî mü'minlerin durumu, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i her zaman görme imkânı olmayıp da uzaktan arada bir gelerek, hayatlarının geri kalanını aldıkları enerjiyle devam ettiren sahâbîlere benzer. Allah Rasûlü'nde ve etrafındaki kutlu sahâbîlerinde gördükleri olağanüstü güzellikteki hayattan etkilenerek memleketlerine çok farklı birer insan olarak dönerler. Beldelerine vardıklarında, aldıklarını aktaran birer yansıtıcı gibi, çevrelerindeki tanıdıkların İslâm'ın güzellikleriyle bezenmesine vesile olurlar.

Şimdilerde ziyâretlerine gittiğiniz yeni hacılarımıza bir bakınız. Yüzlerinde dünyadan uzaklaşmanın; günleri dolu dolu, Allah ile birlikte geçirmenin; kalbi dünyadan tasfiye etmenin ve tatlı bir mü'min olmanın mânevî aydınlığını yüzlerinde görürsünüz. Geçekten de

“Şeytan ve nefsin isteklerine boyun eğmek insana aldatıcı bir haz verir ve gönül bununla rahatça çelinebilir. Bu yüzden etrafımızda bulunan dostlarımıza sahip çıkmak durumundayız.”

yüzlerine bir nur inmiştir. Kâbe'de Rablerine bütün günahlarından tevbe ettiklerine, geçmiş hayat defterlerini kapatıp yeni bir sayfa açtıklarına söz vermişlerdir, arınmışlardır. Hacdan geldiklerinde gördüğünüz o yüzler, yeni başladıkları farklı hayatın başlangıç dönemidir. Bu sebeple, tevbenin ve Allah'a yakın olmanın güzelliği yüzlerini aydınlatmıştır.

Tevbe Uyarılarını Dikkate Almamak

Hayat, kendisini düzeltmesi için insanın önüne sayamayacağı kadar böyle güzel fırsatlar çıkarır. Ancak herkesin bunları fırsat bilerek hayatına çekidüzen verdiğini söylememiz zordur. Bazen büyük şehirlerdeki cenâze namazlarına şâhit olursunuz: Musallâya konan cenâzenin onu tanıyanlara söylediği hiçbir şey yokmuş gibi, katılımcıların önemli bir bölümü kenarda bekleyerek câmi cemâatinin cenâze namazını kılmasını bekler. Bir kısmı da cenâze namazını kılmakla birlikte, bir şeyi kutlamaya gelmişçesine arkadaşlarıyla olağan günlük konuşmalarını devam ettirirler, hiçbir ders ve ibret almadan cenâze merâsimini bitirerek evlerinin veya işlerinin yolunu tutarlar. Hayata kaldıkları yerden aynen devam ederler. Bir cenâze, bir âhiret yolcusu, bir ölüm habercisi uğurlanmamış gibi; sanki ölüm onların kapısına uğramayacakmış, aynı yere uzanmayacaklarmış gibi.

Tevbede Sebat Etmek

Mü'minin, hayatın önüne çıkardığı fırsatları ganîmet bilerek kendisine çekidüzen vermesi çok önemli olmakla birlikte, önemli olan bir

husus daha vardır; değişimi devamlı kılmak. Nitekim etrafımızda nice insanlar görürüz, hayatın kendilerine sunduğu fırsatı en iyi şekilde değerlendirirler, ancak bunu fazla devam ettiremezler. Meselâ hac ibâdetini yerine getirdikten sonra bir müddet ibâdetlerine ciddîyetle devam eden, haram-helâl hususunda son derece hassas olan, ağızdan kötü bir söz çıkmaması için çırpınan bazı insanlar, bir müddet sonra bu değerleri kaybetmeye başlarlar ve neredeyse hac öncesi hayata geri dönerler. Aradan bir dönem geçtikten sonra üzerlerinde sadece "hacı" ismi kalır. Bu da onlarla alay etmek için kullanılır. "Hem hacısın, hem de yaptığına bir bak." anlamında.

Benzer durumları, güzel bir insanı ziyâret ettikten veya güzel bir sohbet halkasında anlatılanlardan etkilendikten sonra hayatında değişiklik yapan bazı kimselerde görebiliriz. Bir müddet istikâmet üzere devam eden hayat çizgisi, bir süre sonra kırılmaya başlar ve insan önceki kötü ortamına geri döner. Artık yeniden kurtarılması gerekenler tarafındadır.

İnsan Neden Sebat Edemez?

Bahsettiğimiz insanların güzelleşen

hayatlarını neden aynı çizgide sürdüremediklerinin sebepleri elbette pek çoktur. Ancak bunların içinde bir sebep vardır ki, hepsinden önemlidir. O da, İslâm'ın kendi başına yaşanacak bir din olmadığıdır. Müslümanı ayakta tutan, kendisine destek olan iyi çevredir. Bu çevreden koptuğunda, sahip olduğu değerler onu bir müddet istikâmet üzere tutabilir, ama toplumun baskısına dayanamaz. Bir süre sonra kazanmış olduğu değerlerden fire vermeye başlar ve dayanma gücünün oranına göre ayak dretir, ancak o güzel ortamın içine kendisini tekrar atamazsa toplum onu kendisine benzetir. Öyleyse, insanın istikâmet üzere bir hayata dönmesi çok önemli olmakla birlikte, belki ondan daha önemlisi, tevbe sonrasındaki çizgiyi koruyabilmesidir.

Uzaklaşanlara Yakın Durmak

Ayakları üzerinde duramayan ve bizlerden uzaklaşma emâreleri gösterenlere karşı sorumluluğumuz var. Onlardan bağıımızı koparmamız gerekiyor. Zira unutulmuş insana birileri mutlaka sahip çıkar. Ayrıca insan tek başına yaşayamadığından ve bir arkadaş çevresine mutlaka ihtiyacı olduğundan, kendisini yeni bir çevrenin içine atar. Biz onun etrafında olmazsak, birileri mutlaka olur. Bu sebeple, yakın arkadaş çevremizde ilgiye, dostluğun sıcaklığına muhtaç olan ahbâbımızı kendi hâllerine bırakmamak gerekir. Böylesi insanları sadece etraflarında bulunan iyi arkadaşları ayakta tutar. Akülerinin sürekli şarj edilmesine ihtiyaç duyarlar. Oradan koptuklarında İslâmî değerlerden de uzaklaşırlar.

Bu noktada üzerimize düşen sorumluluğun ne kadar ağır olduğunu fark etmişizdir. İslâm'ı yaşamak kulluk görevimiz olmakla birlikte, bu güzelliği etrafımızda yaşatmak için çabalamak da sorumluluklarımız arasındadır. Bu sebeple, etrafımızdaki dostlarımıza gözlerimizi kapatamayız, onların yavaş yavaş bizlerden uzaklaşmasına ve istemediğimiz ortamların müdâvimleri olmasına rızâ gösteremeyiz.

İnsanı Kaybetmek Çok Kolaydır

İnsanı kazanmak, nefsânî ve şeytânî isteklerin ortasından çekip çıkarmak zordur. Hele de kazanıp kaybettikten sonra tekrar kazanmak çok daha zordur. Kaybetmek ise oldukça kolaydır. Uzun bir müddet şeytan ve nefsin isteklerine göğüs geren insan, bir boşluk ânında eski hayatına bir dalıverdiğinde, geri dönmesi kolay olmayabilir. Bu sebeple, istikâmet çizgisi üzerinde devam etmek, bu yürüyüşü kalbine iyice benimsetememişler için nisbeten zordur. O çizgiden gerisin geri dönmesi veya sapması kolaydır ve bu her an olabilir. Zira şeytan ve nefsin isteklerine boyun eğmek insana aldatıcı bir haz verir ve gönül bununla rahatça çelinebilir. Bu yüzden etrafımızda bulunan dostlarımıza sahip çıkmak durumundayız. Çünkü "Biz varsak, onlar da vardır. Biz olmadığımızda, onlar da yoktur." Bunun yolu, onların hâllerini-hatırlarını sormak, sıkıntıları olduğunda yanlarında olmak, üzüntülerini ve sevinçlerini paylaşmaktır. Bunu yaptığımız takdirde, hem ona verdiğimiz değeri göstermiş, hem de onu bizimle tutmuş oluruz. Sonuçta mü'minlerin birbirlerine kenetlenerek oluşturdukları yapıdan bir tuğla eksilmemiş olur.

Kendimizi de Koruma Altına Alıyoruz

Arkadaşlarımıza yakın durmaya devam ettiğimiz sürece, korumaya aldığımızın sadece ilgilendiğimiz dostlar olmadığını anlarız. Aynı zamanda kendimizi de koruma altına aldığımızı fark ederiz. Zira beraber olduğumuz güzel insanlar bizlerin de istikâmet üzere durmasına yardımcı olmaktadır. Biz onlar vasıtasıyla, onlarla birlikte olduğumuz için ibâdetlerimizden daha bir lezzet almaktayız. Onlar vesilesiyle hayatımızı nâfile ibâdetlerle süslemekteyiz. Onların destekleriyle haram ve helâl hususunda çok hassasız. Bu güzel atmosferden uzaklaştığımız takdirde, değerleri olmayan kötü ortamın arkadaşlarımızı kendisine benzettiği gibi bizi de benzeteceğini çok iyi biliyoruz. Velhâsıl hepimiz birbirimizi etkiliyoruz ve hepimiz birbirimizi destekliyoruz. Bu yüzden "arkadaşlarımız olmadığında biz de yokuz."

İlgi Sevgiyi Besler

İnsan ilgiye muhtaçtır, arkadaşlarından güç alarak değerlerine sahip çıkmayı sürdürür, imanı güçlü olarak varlığını devam ettirir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashâbiyla alakadar olmasının, onları kendi hâllerine bırakmamasının bir sebebi de buydu. Hasta olan arkadaşlarını evlerinde ziyâret eder, mutlu günlerinde yanlarında yer alır, yeni doğan çocuklarını kucağına alarak sever, cenâzelerine iştirak eder, hüzünlerini paylaşırdı. Velhâsıl desteğe ihtiyaç duydukları anlarda yanlarında olur ve böylece gönül birlikteliğini pekiştirirdi. Onlar da Hz. Peygamber (s.a.v.)'le ve onun kutlu arkadaşlarıyla birlikte olmanın verdiği mânevî hazla, İslâm üzere bir hayat sürmeye ve bu din için her türlü fedakârlığı göstermeye hazır olurlardı. Gözlerini kırpmadan canlarını Allah yolunda fedâ etmek için öne atılan ve cenk meydanlarında şehid olmayı en büyük onur sayan kutlu zevâtın ruh hâlini anlamaya çalışırsak, arkadaşlarından aldıkları mânevî desteği çok rahat görürüz.

Bütün bunlar bizlere gösteriyor ki, istikâmet çizgisine girmek çok önemlidir, ancak bir o kadar daha önemli olan bu çizgide durabilmektir. Bunun yolu ise birbirimize sahip çıkmaktan, hiçbirimizin kendi hâlinde kalmamasından geçmektedir. Bunu yapabilirsek, Allah Rasûlü'nün gerçekleştirdiği o güzel dostluğu bizler de kendi hayatımızda gerçekleştirebiliriz. Kendimizi kaybetmeyiz ve İslâm'ın güzelliğini etrafımızdan başlayarak bütün dünyaya çok tatlı bir lezzette sunabiliriz.

İsterseniz işe Hz. Peygamber (s.a.v.)'in çokça yaptığı şu duâyla başlayalım: "Ey Allah'ım! Kalpleri iyiden kötüye, kötüden iyiye çeviren ancak sensin. Kalbimi, dininde sâbit kıl." (Tirmizî, 3444).

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

Afrika'nın Kara Bahtı

“Türkiye'nin Afrika devletleriyle her geçen gün artan ve gelişen olumlu ilişkileri ve ülkemizin Afrika devletlerinin arkasında durması (dayanışması), bu kıtayı asırlardan beri sömüren Batılı ülkeleri ve dünyanın jandarmalığına soyunan ABD'yi hep rahatsız etmiştir.”

Yüzölçümü ve nüfus yoğunluğu bakımından dünyanın en büyük ikinci kıtasıdır Afrika. Öyle ki adalarla birlikte 30,8 milyon kilometrekare devâsâ bir alana sahiptir. Bir milyarı aşkın nüfusuyla dünya nüfusunun yüzde 15'ini teşkil eder. Bu kıta kuzeyde Akdeniz, güneyde Hint Okyanusu, batıda Atlas Okyanusu, doğuda Sina Yarımadası, Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı'yla çevrelenmiştir. Bir ada ülkesi olan Madagaskar Cumhuriyeti bu kıtadadır.

Afrika, dünyanın en genç nüfusuna sahip bir kıtadır. Öyle ki kıta nüfusunun yarısı 19 yaşın altındadır. Bu kıtanın yüzölçümü bakımından en büyük ülkesi Cezayir'dir. Öte yandan bu kıtanın en çok nüfusa sahip ülkesi ise Nijerya'dır. Bu kıtada tam 54 ülke vardır. Kıtanın en büyük şehirleri Kahire (Mısır'ın başkenti), Lagos (Nijerya'nın eski başkenti), Kinşasa (Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin başkenti), Nairobi (Kenya'nın başkenti), İskenderiye (Mısır'ın üçüncü büyük şehri), Addis Ababa (Etiyopya ve Afrika Birliği'nin başkenti), Johannesburg (Güney Afrika Cumhuriyeti), Abuja (Nijerya'nın başkenti), Rabat (Fas'ın başkenti), Antananarivo (Madagaskar'ın başkenti)'dur. Bu büyük kıtada dünden bugüne, bugünden yarına Mısırlılar, Libyalılar, Cezayirli, Nijeryalılar, Somalililer, Sudanlılar, Güney Afrikalılar, Kamerunlular, Senegalliler ve Tunuslular yaşamlarını sürdürmektedir.

Eski Dünya denilen karalar topluluğunun güneybatı parçasını oluşturan Afrika, doğuda Kızıldeniz ile Asya'dan, kuzeyde Akdeniz ile Avrupa'dan ayrılır. Bu kıtaya ad olan "Afrika" ismi ilk kez Romalılar tarafından kullanılmıştır. Bu kıtada tropikal ve subtropikal iklim kuşakları geniş yer tutar. Kıtada yer alan iklim türleri ekvatorial iklim, tropikal iklim, Akdeniz iklimi, nemli subtropikal iklim, ılıman plato iklimi ve yüksek saha iklimleridir.

Afrika Kıtasında Binden Fazla Dil ve Lehçe Konuşulmaktadır

Dil bakımından oldukça karmaşık bir görünüm arz eden Afrika'da çok sayıda kavim ve

"İngiltere, Fransa, Portekiz, İspanya, Almanya ve Belçika başta olmak üzere birçok Avrupalı devlet Afrika Kıtası üzerindeki sömürgecilik faaliyetlerini uzun yıllardan beri devam ettirmektedir."

bunların konuştuğu diller birbirine karışmıştır. Onun içindir ki Afrika Kıtası'nda binden fazla dil ve lehçe konuşulmaktadır. Bunların bir kısmı yerli diller, diğer kısmı ise buraya sonradan yerleşen milletlerin dilleridir. İslâmiyet'in doğuşundan kısa bir süre sonra Afrika'ya ulaşması, burada Arapçanın etkisini fevkalâde artırmıştır. Bu bağlamda Mısır, Sudan, Libya, Tunus, Cezayir, Fas, Moritanya, Somali ve Cibuti'nin resmî dillerinin Arapça olduğu hatırlanmalıdır.

Afrika, diğer eski dünya kıtaları gibi çok zengin bir kültür, medeniyet ve sanat mirasına sahiptir. Takdir edersiniz ki, burada birçok kadim medeniyet hüküm sürmüştür. Bunların başında İslâmî miras gelmektedir. Bu miras

yeni devletlerin kuruluşunda etkili olmuştur. Kahire, Tunus, Kayrevan, Merakeş, Fas, Tinbüktü ve Zengibar şehirlerinde bu etkileri görmek mümkündür. Bunlara Güney Afrika'da Durban, Fildişi Sahili'nde Abican, Sudan'da Hartum ve Senegal'de Dakar şehirlerini eklemek mümkündür. İslâmî kültür dairesinde çok önemli bir yer teşkil eden Kahire'deki Ezher, Tunus'taki Zeytuniye, Fas'taki Karaviyyîn gibi ilim ve kültür merkezleri bu kültür ve inanç çerçevesinde gelişmişlerdir.

Sürekli açlıkla ve yoksullukla anılan Afrika, insanî yaşam şartları ve ekonomik açıdan sıkıntılı bir kıtadır. Bu çileli coğrafyada kakao, altın ve elmas dünya ölçüğünde ekonomik bir değer taşımaktadır. Su kaynakları bakımından, hayal edildiğinin aksine zengin denilebilecek bir konumdadır. Öyle ki Afrika'nın hidroelektrik potansiyeli, Avrupa'nınkinden üç, Kuzey Amerika'nınkinden dört kat fazladır. Su zenginliğinin yarısından çoğu Kongo Havzasında yer almaktadır. Lâkin mevcut potansiyelin hakkıyla ve lâyıkıyla kullanıldığı söylenemez. Büyük Sahra, Kalahari ve Somali gibi yerlerde kuraklık insanların yaşamını ciddi sıkıntılara sokmakta, bu da gıda

bakımından hayatın idâme edilmesini zorlaştırmaktadır.

Tropikal kuşakta yetişen kakao, hurma, pamuk, sisal keneviri, çay, kahve, yer fıstığı ve diğer yağlı tohumlar Afrika'nın dünya ticaretinde önemli yer tutan tarım ürünleridir. Buna hayvancılık ve et konserveciliğini de eklemek gerekir. Kuzey Afrika'nın başlıca ürünleri buğday, arpa, zeytin ve üzumdür. Yine Transvaal'de mandıracılık, Natal'de şeker üretimi, Güneybatı Kap'ta narenciye ve üzüm yetiştiriciliği dikkat çekmektedir.

Afrika'da, zayıf da olsa, önceki dönemlerdeki mevcut sanayi, madencilik alanıyla sınırlıdır. Bu da daha çok Kuzey ve Güney Afrika'da görülmektedir. Afrika'nın jeolojik yapısı madenler bakımından zengin olmasını sağlamıştır. Burada bakır, krom, altın ve kömür gibi kıymetli madenler dikkat çekmektedir. Uranyum, radyum, fosfat, potas, tuz, boksit, demir ve petrol gibi daha birçok yer altı kaynaklarına sahiptirler. Dünyada üretilen altının yarısından fazlası, elmasın % 98'i, kobaltın % 70'i, kromun % 40'ı ve vanadiumun % 20'si Afrika'dan çıkarılmaktadır. Fakat gelin görün ki bu kaynaklar Batılı ülkeler tarafından sömürülmektedir.

Türkiye ile Afrika Devletleri Arasındaki İlişkiler Her Geçen Gün Artmaktadır

Günümüzde Türkiye'nin dış politikasında Afrika çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki kadim dostluk ve ticarî ilişkiler son çeyrek yüzyıldan beri her geçen gün hissedilir derecede artırılmıştır. Üstelik bu ilişkiler tek boyutluluktan çok boyutluğa evrilmektedir. Bunda, başta kadim dostluk ilişkileriyle birlikte Afrika'nın uluslararası sistem içerisinde daha etkin rol oynayan ve küresel sahnede ağırlığı giderek artan bir aktör hâline gelmesi etkili olmaktadır. Bu ilişkilerde dostluğun yanında, uluslararası ilişkilerde esas olan "kazan-kazan" ilkesi belirleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Afrika'nın ekonomik ve ticarî potansiyeli çekici güç olarak dikkat çekmektedir.

Tarihsel bir temel üzerinde inşa edilen Türkiye-Afrika ilişkilerinde Türkiye'nin dünya konjonktüründeki yeri ve tecrübesi Afrika'ya yön vermektedir. Bu ilişkilerin siyasî, insanî, ekonomik ve kültürel ayakları mevcuttur. Birini çoklu ülkeler topluluğunun oluşturduğu iki taraf arasındaki ilişkiler ikili, bölgesel, kıtasal ve küresel olmak üzere dört boyutta yürütülmektedir. Bu çerçevede, Sahraaltı Afrika (SAA) ülkeleriyle ilişkilerimizde pek çok alanda önemli mesafeler kat edilmiştir. 1998 yılında başlayan, 2005 yılında Afrika Birliği'ne (AfB) gözlemci üye olmamız ve 2008 yılında ülkemizin AfB tarafından stratejik ortak olarak ilan edilmemizle ivme kazanan çok boyutlu "Afrika'ya Açılım Politikamız" süreci kapsamında bölge ülkeleriyle başta siyasî ilişkiler olmak üzere ticaret, yatırımlar, kültürel projeler, güvenlik ve askerî işbirliği ve kalkınma projeleri gibi birçok alanda hızlı ilerleme sağlanmıştır. Başarıyla tamamlanan Afrika'ya Açılım Politikamız yerini 2013 yılı itibarıyla "Afrika Ortaklık Politikası"na bırakmıştır. Bu yakınlaşmalar artarak devam etmektedir.

Kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve insanî yardım örgütlerinin faaliyetlerini kapsayan kuşatıcı bir anlayışın ürünü

"Türkiye 1992 yılından günümüze, 15.000'den fazla Afrikalı öğrenciye lisans, lisansüstü ve doktora bursu vermiştir. Bütün bu ticarî ve insanî ilişkiler Afrika'da varlığımızın güçlü göstergeleridir."

olan Türkiye'nin Afrika Ortaklık Politikasıyla ihmal edilmiş ve her dönemde sömürülmüş bahtı kara(rtılan) bu kıtanın barış ve istikrarı ile ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmak, ikili ilişkilerimizi eşit ortaklık ve karşılıklı yarar (kazan-kazan formülü) temelinde geliştirmek amaçlanmıştır.

Son 22 Yılda Türkiye'nin Afrika'ya Yaklaşımı Bağımsız Olmanın Eseridir

Eskiden devlet adamları düzeyinde karşılıklı ziyaretlerin çok düşük düzeyde olduğu Afrika ülkeleriyle artık tabir caizse çok sıkı fıkıyız. Günümüzde karşılıklı üst düzey ziyaretler Afrika Ortaklık Politikamızın sürdürülmesinde önemli bir işlev görmektedir. Sayın Cumhurbaşkanımız, Başbakanlığı dönemi dâhil olmak üzere bugüne kadar 31 Afrika ülkesini (Angola, Cezayir, Cibuti, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Etiyopya, Fas, Fildişi Sahili, Gabon, Gambiya, Gana, Gine, Güney Afrika Cumhuriyeti, Kenya, Libya, Madagaskar, Mali, Mısır, Moritanya, Mozambik, Nijer, Nijerya, Senegal, Somali, Sudan, Tanzanya, Togo, Tunus, Uganda, Zambiya) ziyaret etmişlerdir. Yine Afrika kıtasıyla ilişkilerimizin güçlendirilmesi için tüm Afrika ülkelerinde temsilciliklerimizin açılmasına önem verilmiştir. 2002 yılında sadece 12 Büyükelçiliğimiz bulunan Afrika'da faaliyet gösteren Büyükelçilik sayımız 2022 yılında 44'e yükselmiştir. Öte yandan, Afrika ülkeleri de ülkemizin ilgisine kayıtsız kalmamış, 2008 yılının başında 10 olan Ankara'daki Afrika Büyükelçiliklerinin sayısı 38'e çıkmıştır. Büyükelçiliklerimizin yanı sıra TİKA, AFAD, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif

Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı, Anadolu Ajansı, Türk Hava Yolları gibi kurumlarımızla kıtadaki faaliyetlerimiz daha da yaygınlaştırılmıştır.

Afrika ülkeleriyle güçlenen ilişkilerimizin en somut göstergelerinden biri de gelişen ekonomik ilişkilerimiz ve katlanarak artan ticaret rakamlarıdır. Afrika Kıtası'yla toplam ticaretimiz 2003 yılında 5,4 milyar dolar seviyesinden, 2021 yılı sonu itibariyle ise 34,5 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Türk müteahhitlik firmalarının üstlendiği proje hacmi hızla büyüyerek Afrika'da 77,8 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. Dönem itibariyle 45 Afrika ülkesiyle İş Konseyleri bulunmaktadır. Başta Sağlık Bakanlığımız, Kızılay Genel Müdürlüğü ve TİKA ile sivil toplum kuruluşlarımız olmak üzere, Kıta'nın hemen her noktasında Afrika halklarıyla dayanışma içerisinde insanî ve kalkınma yardımı faaliyetlerimizi sürdürmekteyiz. TİKA hâlihazırda 22 Program Koordinasyon Ofisiyle Afrika genelinde faaliyet göstermektedir. Afrikalı öğrencilere ülkemizce sağlanan bursların uzun vâdede ülkemizin Afrika politikasının tahkim edilmesinde çarpan etkisi yapacağı değerlendirilmektedir. Türkiye

1992 yılından günümüze, 15.000'den fazla Afrikalı öğrenciye lisans, lisansüstü ve doktora bursu vermiştir. Bütün bu ticarî ve insanî ilişkiler Afrika'da varlığımızın güçlü göstergeleridir.

Afrika, Doğal Güzellikleri ve Gizemli Hâlleriyle Karşımıza Çıkmaktadır

Çocukluk yaşlarımızda Afrika denilince siyahî insanlar, yoksulluk, açlık, iç savaşlar ve uçsuz bucaksız çöller akla gelirdi. Böyle anlatılmıştı bizlere Afrika Kıtası. Oysa Afrika, bunlardan öte, nice doğal güzellikleri ve gizemli hâlleriyle karşımıza çıkmaktadır. Batılı devletlerin iştahlarını kabartan yer altı zenginlikleri ise anlatmakla bitmez. Günümüzde Afrika Kıtası, bir milyanın üzerindeki nüfusu, bağımsızlığını kazanmış 54 devleti ve otuz milyon kilometre kareyi geçen kara parçası ile bir cazibe merkezi hâline gelmiş durumdadır. İngiltere, Fransa, Portekiz, İspanya, Almanya ve Belçika başta olmak üzere birçok Avrupalı devlet Afrika Kıtası üzerindeki sömürgecilik faaliyetlerini uzun yıllardan beri devam ettirmektedir.

Hayatın onca ağır yükünü cılız omuzlarında

taşımak mecburiyetinde bırakılan Afrika Kıtası (kara kıta), uzun yıllardan beri insanlıktan nasibini almamış, zengin ve şımarık Avrupalı devletlerin sömürsü altında yaşam mücadelesi vermektedir. Kara bahtını bir türlü değiştiremeyen (yenemeyen) Afrika, 1960'lı yıllardan beri ayaklarına dolanan paslı prangalarını kırma ve gerçek anlamda hürriyetine kavuşma mücadelesi vermektedir. Fakat her seferde karşısına iç savaşlar, darbeler ve karışıklıklar (kaos) çıkarılmaktadır.

Milenyum dediğimiz 2000'li yıllara geldiğimizde sahip olduğu yer altı ve yer üstü zenginliklerle ve mevcut potansiyeliyle Afrika, dünyanın yeni parlayan yıldızı olma yoluna evrilmiştir. Bu durumu fark eden Avrupalılar büyük bir iş-tahla ellerini ovuşturmaya başlamışlardır. Bakir Afrika pastasından büyük payı almanın telâşına düşmüşlerdir.

Küresel Aktör Olabilmek İçin Dünyaya Ufuklardan Bakmalıyız

Hayata zirvelerden bakanlar dünyada olup bitenleri çok daha geniş perspektiflerden ve de

sağlıklı olarak görürler. Hayata ve hâdiselere yaklardan bakanların görüş alanı dar olur. Nüfuslarının ve yüzölçümlerinin büyüklüğü değil, devletlerin ekonomik açıdan güçlü olması onların sözünü geçerli ve güçlü kılar. Küresel aktör olabilmek için dünyaya ufuklardan bakmalıyız. Devletlerin geniş ufukları, güçlü ekonomileri ve birlik içinde hareket etmeleridir.

Türkiye'nin Afrika devletleriyle her geçen gün artan ve gelişen olumlu ilişkileri ve ülkemizin Afrika devletlerinin arkasında durması (dayanışması), bu kıtayı asırlardan beri sömüren Batılı ülkeleri ve dünyanın jandarmalığına soyunan ABD'yi hep rahatsız etmiştir. Fakat silah sanayisini her geçen gün geliştiren ve ekonomik anlamda güçlenen Türkiye, bu mihrakların eleştiri ve tehditlerini duymazdan gelerek doğru bildiği yolda yürümüştür. Bundan sonra da bu yürüyüşünü devam ettirecektir. Yeter ki, birlik ve beraberlik içinde olalım. "Bizim Afrika'da ne işimiz var?" basit söylemiyle hareket edenlerin değirmenine su taşımayalım. Unutmayalım ki, büyük ülkelerin politikaları gündelik değil, çok uzun vâdelidir.

Mehmed Emîn-i Tokâdî ve Manevî Yolculuğun Kilometre Taşları

“Mehmed Emîn-i Tokâdî tâlibe, samimî bir tevbe ile tevbe etmesini, helâl rızık kazanmasını, davranışlarını helâl ve haram hassasiyetiyle şekillendirerek şeyhin sohbetine devam etmiştir.”

Mehmed Emîn-i Tokâdî, 17. yüzyılın ikinci yarısı ile 18. yüzyılın ilkyarısının önde gelen isimlerindedir. Bir Nakşbendî şeyhi olan Tokâdî aynı zamanda seyyah sûfilerdendir. Bu çalışmada, velûd bir müellif olan Tokâdî'nin seyr ü sülûk sürecinde kişinin Hakk'a vuslatı için öngördüğü bazı başlıklara dair görüşleri üzerinde durulacaktır.

Mehmed Emîn-i Tokâdî'nin Hayatı ve Eserleri

Mehmed Emîn Efendi, 1075/1664 yılında Tokat'ta dünyaya gelmiştir. Emîn Efendi'nin tam adı "Mehmed Emîn b. Dervîş Hasan b. Ömer en-Nakkâş el-âmidî et-Tokâdî"dir. "Cemâleddîn" lâkabı ile bilinen Mehmed Emîn Efendi'nin künyesi "Ebû Mansûr" ve "Ebü'l-Emâne"dir. Emîn Efendi, şiirlerinde "Emîn" ve "Ârif" mahlasını kullanmıştır. Emîn Efendi'nin babası Hasan Efendi'dir. Hasan Efendi, Diyarbakır doğumludur ve terzilik yaparak geçimini sağlayan birisidir. Seyyid Mahmûd-i Urmevî Âmidî'nin (ö.1049/1639) müridi olması hasebiyle "Dervîş Hasan" olarak şöhret bulmuştur. Hasan Efendi, IV. Murad'ın emriyle Tokat'a yerleşmiştir. Emîn Efendi'nin annesinin adı ise Emine Hanım'dır.

Yirmi dört yaşına kadar Tokat'ta yaşayan Emîn Efendi, 1100/1688'de İstanbul'a göçmüş ve ömrünün büyük kısmını burada geçirmiştir. Önceleri Zeyrek civarında bulunan Piri Paşa'da kalan Emîn Efendi, burada Şeyhülislâm Mirzazâde Muhammed Efendi'den (ö.1156/1743) dersler almıştır. Emîn Efendi, aynı süreçte Yedikuleli Abdullah Efendi'den (ö.1144/1731) de hüsn-i hat dersleri almıştır. Mehmed Emîn Efendi, ilim sahasındaki gayretleriyle kısa sürede birçok ismin dikkatini çekmiştir. Emîn Efendi, Kesedâr Ali Efendi'nin oğluna ders vermeye başlamış ve Reisülküttâp kalemi kâtipliği görevine getirilmiştir.

1114/1702'de Edirne'de görevlendirilen Kesedâr Ali Efendi, oğluna ders veren Mehmed Emîn Efendi'yi de Edirne'ye götürmüştür. Emîn Efendi, burada musiki üstatları Hâfız

"Tokâdî, sohbetle elde edilen hassasiyeti, nefsiyle baş başa kalınca da sürdürmek anlamına gelen "nisbet" hâlinin tâlibte muhâsebe, ibadetlere düşkünlük ve zikir bilincini kazandıracağını belirtmiştir."

Post (ö.1105/1694), Itrî Çelebî (ö.1124/), Küçük Müezzin Muhammed (ö.1130/1717) ve Yahya Nâzım Çelebi (ö.1140/1727) gibi zatlardan musiki dersleri almıştır. Tokâdî, bir müddet sonra Edirne'de bulunan Kadirîler Dergâhı şeyhi Kasap-zâde Mehmed Efendi'nin (ö.1171/1705) de teşvikleriyle hac farîzasını yerine getirmek üzere Mekke'ye doğru yola çıkmıştır. Emîn Efendi, hac görevinin ardından Anadolu'ya dönmemiş, 1117/1705 yılına kadar yaklaşık üç yıl Mekke'de ikâmet etmiştir. Burada Ebu'l-Berekât

“Tokâdî, müşâhede, murâkabe ve diğer mânevî âlemlerin kapılarının ancak mürşid-i kâmilin yönlendirmesi ile açılacağına işaret etmiştir.”

Yekdest Ahmed-i Cüryânî (ö.1119/1707) ile buluşan Emîn Efendi, onun mânevî tesir halkasına dâhil olmuş ve seyr ü sülûkünü tamamlayarak, şeyhinin talimatı üzerine İstanbul'a doğru yola çıkmıştır. Dönüş yolunda Emîn Efendi, üç ay kadar Kahire'de kalmış ve bu zaman zarfında birçok Ezher ulemâsı ile görüşme fırsatı bulmuştur. Özellikle Kımıl Muhammed Efendi'nin (ö.?) sohbetlerine katılma imkânı bulan Mehmed Emîn Efendi, İstanbul'a ulaşmış ve bu defa İstanbul'da beş yıl süren bir ikâmet süreci yaşamıştır. Emîn Efendi, İstanbul'da Kadiriyye, Şaziliyye ve Şuttâriyye tarikatlarında da kendisini yetiştirmiş, Şehzâde ve Sultan Mahmûd Camilerinde ilim talebelerine İslâmî ilimlere dâir dersler vermiştir. Tokâdî, burada, İsa Mahvî (ö.1127/1715) ve Seyyid Nûreddin Sünbûlî (ö.1160/1747) gibi önemli isimlerle yakın dostluklar kurmuştur.

1122/1710'da Kımıl Muhammed Bey'in Habeş'te, ardından Kudüs'teki görevleri nedeniyle onun kâtipliği görevini deruhte etmek için Habeş ve Kudüs'e gitmiştir. Ardından Kımıl Muhammed Bey'in Mekke su yollarını tamir ve bakım işiyle görevlendirilmesi üzerine onunla birlikte Mekke'ye gitmiştir. Daha önce şeyhi Yekdest Ahmed Efendi'nin tavsiye ettiği şekilde Medine'de Abdürrahim-i Buhârî'yi (ö.?) bulmuş ve ondan şâhitler huzurunda Nakşbendî Müceddidî icâzetini Mescid-i Nebevî'de almıştır.

Kımıl Muhammed Efendi'nin İstanbul'a çağırılması üzerine onunla birlikte İstanbul'a dönen Emîn Efendi, kendisine verilen Rûzname-i Evvel görevini üç yıl kadar devam ettirmiş, 1132/1720'de Kımıl Muhammed Efendi'nin vefâtı üzerine onun evine yakın bir ev kiralayıp orada ikâmet etmiştir.

Bu süreçte evlenen Tokâdî, ilmî faaliyetlerini de sürdürmüştür. Müstakîm-zâde Süleyman Efendi (ö.1202/1787) ve Seyyid Yahya (ö.1198/1784) gibi halifeler yetiştiren Tokâdî, kendisine teklif edilen Ortakçılar ve Eyüp'te bulunan bazı tekkelerde şeyhlik görevlerini kabul etmemiştir.

Şeyhülislâm Mustafa Efendi, Mehmed Emîn Efendi'ye bir müddet sonra Yekdest Ahmed Efendi'nin halifesi Tatar Ahmed Efendi'nin (ö.1156/1743) vefâtı ile boşalan Emîn Buhârî Tekkesi'nin şeyhliğini teklif etmiştir. Emîn Efendi, bu teklifi kabul etmiş ve vefâtına kadar bu tekkedeki görevini sürdürmüştür. Tokâdî, hankâhda oturmamak şartıyla kabul ettiği şeyhlik vazifesini, tekkenin bazı kısımlarını gösterişe sebep oluyor gerekçesiyle yıktırarak sürdürmüştür. Emîn Efendi, mürîdlerine yaptığı itidal çağrılarını, dünyaya tamah etmemeleri yönündeki telkinleri ve gösterişten sakınmalarına dair vurguları tekkede yeni bir sürecin başlamasına sebep olmuştur.

Tokâdî, 1158/1745 yılında göğsünde çıkan bir çıban dolayısıyla rahatsızlanmış, kısa bir hastalık sürecinin ardından 15 Şaban 1158/12 Eylül 1745 günü, bir Berat Gecesi vefât etmiştir. Cenazesi İstanbul Fatih Camii'nde Sultan Bâyezîd Camii Vaizi Abdülhalîm Efendi tarafından kıldırılan namazın ardından İstanbul Zeyrek'teki Piri Paşa Camii önündeki kabristana defnedilmiştir.

Velûd bir müellif olan Tokâdî'nin eserlerinin sayısı konusunda kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Onun, altı, on, on üç ve yirmi beş eseri olduğuna dair tespitler yapılmıştır. Tokâdî'nin hayatı ve eserleri üzerinde bir doktora çalışması yapan Halil İbrahim Şimşek, Emîn Efendi'nin on beş telif, dört de terceme eserinin olduğunu söylemiştir. Mehmed Emîn Efendi'nin eserlerini şu şekilde gösterebiliriz:

“İrşâdü's-Sâlikîn”, “Tuhfetü't-Tullâb”, “Siyânet-i Dervîşân Der Bahs-i Deverân-ı Sofiyyân”, “Atvâru'l-İnsân”, “Şerh-i Kelimât-ı Hâcegân”, “Risâle fî hakkı sülûk”, “Telkînü Tevhîd-i Kalbî”, “Risâle-i Rûh”, “Şerh-i Beyt-i Mesnevî”, “Suâlât ve Cevâbât”, “Tevhîd-i Bârî-i Teâlâ”,

"Te'vîl-i Ahâdîs-i Eşrât-ı Sâat", "Vasiyet-nâme", "Mesnevî li-Muharriri'l-Hakîr Der Na't-ı Rasûl", "Silsile-i Hâcegân", "Gazel, Na't, Münâcât, Rubâî, Tahmisler", "Terceme-i Risâle-i Emânetullâh" ve "Tezkire ve Mektup".

Mehmed Emîn-i Tokâdî'ye Göre Manevî Yolculuğun (Bazı) Kilometre Taşları

Mehmed Emîn Efendi, çalışmalarında genel olarak Nakşebendî Tarîkatı'nın esaslarını dile getirmiştir. Bununla birlikte o, vahdet-i vücûd, sûfîlerin deverânî ve mûsikî ile ilgili konulara da değinmiştir. Bu, Tokâdî'nin düşünce dünyasının geniş perspektifli yapısını göstermesi bakımından önemlidir. Her şeyden önce Emîn-i Tokâdî, tâlibin tarîkat yoluna, silsilesi Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ulaşan ve daha önce nefsin hile ve tuzaklarına karşı bir eğitim ve öğretim sürecini yaşayarak icâzet almış bir müşîd-i kâmilin kılavuzluğunda bende olmasını zorunlu görmüştür. O, tâlibe, samimî bir tevbe ile tevbe etmesini, helâl rızık kazanmasını, davranışlarını helâl ve haram hassasiyetiyle şekillendirerek şeyhin sohbetine devam suretiyle manevî âlemlere yelken açması gerektiğini tembih etmiştir. Sohbetle elde edilen hassasiyeti, nefsiyle baş başa kalınca da sürdürmek anlamına gelen "nisbet" hâlinin tâlipte muhâsebe, ibadetlere düş-

künlük ve zikir bilincini kazandıracağını belirten Tokâdî, müşâhede, murâkabe ve diğer mânevî âlemlerin kapılarının ancak müşîd-i kâmilin yönlendirmesi ile açılabileceğine işaret etmiştir.

Tokâdî Efendi, Hakk'ı yâd etme bilinci olarak zikir konusu üzerinde de durmuştur. O, çeşitli eserlerinde nefy ü isbât zikrini sâlike telkin etmiş, bu zikir şeklinin sâlike tesirinin arzulanan şekilde olabilmesi için riâyet etmesi gereken hususlar olduğunu söylemiştir. Ona göre sâlik, Hakk'ı zikre huzurlu bir kalp ve tam bir konsantre hâli ile devam etmelidir. Zikir esnasında yanında bulunan kimseyi tanıyamayacak bir bilinç hâli sâliki kaplamalıdır. Tokâdî'ye göre, zikre yoğunlaşan sâlik, nâfile ibadetlerden ziyade Hakk'ın zikri ile meşgul olmalı ve bu şekilde Hakk'ın nazarlarına muhatap olmalıdır. Emîn Efendi, Nakşebendî Tarîkatı'nda "Celâle" ve "Nefy ü isbât" olmak üzere iki türlü zikir şekli olduğundan bahsetmiştir. Risâlelerinde zikirle kastettiği şeyin nefy ü isbât zikri olduğunu söyleyen Tokâdî, bu zikir türünü şu şekilde tarif etmiştir: "Taraf-ı nefyîdeki "Lâ ilâhe" derken cümle havâtırın nefyedib taraf-ı isbâttaki 'İllallâh' dediğinde 'Ey Hudâ! Zikrinden maksudum ancak Sen'sin ve Sen'in rızâ-i şerifindir.' demek manasını mülâhaza eyleye. 'İlâhî ente maksûdî ve rıdâke matlûbî.' bu makamda sahih olur."

Emîn Efendi'nin üzerinde durduğu konular arasında murâkabe ve teveccüh de yer almaktadır. Tokâdî, Allahu Teâlâ'nın her şeyi gördüğüne vâkıf olmak anlamındaki murâkabe ve tüm gayretini O'nun rızasına hasretme manasındaki teveccüh hassasiyetini elde edebilmek için salavât-ı şerîfelerin manevî tesirinden faydalanılması gerektiğine işaret etmiştir. Ona göre sâlik, sağ eliyle alın, kaş, göz, yüz, göğüs ve boynu sıçayıp kalbini rızâ-yı ilâhiye açarsa, vaktini bu uygulamaya ayırırsa ve gönül dünyasını tecellilere mazhar olma hissiyatına gayret gösterirse bunun birçok faydasını görecektir. Emîn Efendi, çeşitli salavât-ı şerîfelerin bu duygularla terennümü neticesinde, sol göğsün altındaki dil-i lahmîye bu uygulamanın tesir edeceğini ve habs-i nefes yöntemiyle zikr-i tâmma ulaşacaktır.

Tokâdî, habs-i nefese güç yetiremeyenlerin zikr-i tâmma ulaşabilmeleri için başvurabileceği bir diğer yöntemden daha bahsetmiştir. Verdiği bilgiye göre, sâlik habs-i nefes uygulamasını yapmazsa "tarîk-i murâkabe" olarak isimlendirdiği "teveccüh" yoluna tevessül etmelidir. Bu uygulamada sâlik, dilini damağının üstüne sabitler ve "Allah" lafzını, her türlü benzerliklerden uzak olduğunu ve sonsuz güç sahibi olduğunu tefekkür ederek bütün gayretini Hakk'ın rızasına yöneltir ve bu şekilde kalbini mâsivâdan temizlemiş olur.

Emîn Efendi, sâlikin manevî dereceleri kat etmesinde üçüncü etkili yöntem olarak râbita uygulamasını zikretmiştir. Tokâdî, râbitanın Nakşbendî Tarîkatı'nın bir uygulaması olduğunu ve müşâhede makamına eren kimselerin râbita ile en yakın yoldan Hakk'a vâsıl olabileceklerini söylemiştir. Râbitada mürşid-i kâmilin yüzünü nur ile dolmuş bir şekilde hayal etmenin, kişiyi gafletten kurtaracağını ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'den sâlikin kendi şeyhine kadar gelen mürşid-i kâmilin nûrunun sâlikte tesir meydana getireceğini savunmuştur. Ona göre râbita, mürşid-i kâmilin sohbetine devam etmek ve sohbetinde bulunduğu hâli sohbetten ayrılıp nefsiyle baş başa kaldığı sürede de devam ettirmek gayretiyle kat be kat tesirli hâle gelecektir.

Netice-i Kelâm

Mehmed Emîn-i Tokâdî, ilmî ve mânevî şahsiyeti ile tarihimizde iz bırakan şahsiyetlerden biridir. Velûd bir yazar olan Tokâdî, seyrü sülûk ile ilgili birçok meseleyi daha anlaşılır ve birçok örnekle zihinlerde yer edecek şekilde kendine has bir üslup ile ele almıştır. O, ruh, beden, adem, nâfile ibâdetler, uzlet, açlık, susmak, kıyâmet alâmetleri, Nakşbendiyye yolunun esasları, seyrü sülûk meseleleri, nefsin mertebeleri, murâkabe, teveccüh, râbita, muhâsebe, müşâhede, zikir ve türleri gibi birçok konuda görüş beyan etmiştir. Onun görüşleri, ehl-i sünnet çizgiyi muhafaza eden, Kitap ve Sünnet'e uygunluğu önceleyen bir yapıyı resmetmektedir. Emîn Efendi, dinin zâhirine uyulması noktasındaki hassasiyeti, sevenlerine her türlü aşırılıktan uzak durmaları yönündeki telkinleri ve eserlerinde zâhir ve bâtın dengesini göz önünde bulundurması gibi adımlarla dönemindeki birçok çevreden olumlu kabul görmüştür.

Tokâdî, aynı zamanda seyyah sûfilerdendir. Tokat'ta dünyaya gelen ve yirmi dört yaşına kadar burada ikâmet eden Mehmed Emîn Efendi, çeşitli vesilelerle Mekke, Medine, Kudüs, Edirne ve nihayet İstanbul gibi birçok ilim ve irfan merkezinde birçok âlim ve irfan ehlinde istifade etmiştir. Birçok talebe yetiştiren Tokâdî, dile olan yatkınlığı ile de dikkat çeken bir isimdir. Tokâdî, zâhirî boyutta insanlara mesajlarını ulaştırabilmek adına Arapça ve Farsçayı iyi derecede öğrenmiş, bu dillerdeki hâkimiyeti birçok kimseyi kendisine hayran bırakmıştır.

Tokâdî, tecvid, mûsikî ve hüsn-i hat konusunda da son derece mâhir birisidir. Onun güzel sanatlara ilgisi, insanın iç güzelliğini dış âleme yansıtmaya gayretinden kaynaklanmıştır.

Dipnot

* Dr. FâtiH ÇINAR, Sivas İl Vaizi

Yazının tamamını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Dilim Türkçedir Benim

Dudağımdan bal akar,
Dilim Türkçedir benim.
Mis gibi anne kokar,
Dilim Türkçedir benim.

Has bahçemde yeşeren,
Çiçeği yediveren;
Önüme güller seren
Dilim Türkçedir benim.

Odur göğsümde nişan,
Odur bana şeref şan;
Dünyalarla yarışan
Dilim Türkçedir benim.

Geçmişten geleceğe,
Hayale ve gerçeğe,
Yerden yedi kat göğe,
Dilim Türkçedir benim.

Aşkıyla büyür canda,
Bir tanedir cihanda.
Söylenir dört bir yanda,
Dilim Türkçedir benim.

Sevgi dolu kucağım,
Daim tüter ocağım.
Hep mutlu olacağım,
Dilim Türkçedir benim

Yusuf DURSUN

Kara Afrika'nın ve Osmanlı'nın Kahraman Evladı

Zenci Musa

Aslen, Kara Afrika'nın kuzeydoğusundaki Sudan'dan olan Zenci Musa, 1880 yılında Girit'te doğmuştur. Babası Girit'te erken yaşta ölmüş; dedesi tarafından büyütülmüştür. Mısır'da yaşayan ve katıksız bir Osmanlı hayranı olan dedesi, daha iyi yetişmesi, İslâmî bir eğitim alması ve Osmanlı'yı yakından tanınması için Musa'yı Kahire'ye götürmüştür. Türk Mahallesinde ihtimamla büyüyen Zenci Musa, Türkçesini de çok iyi geliştirmiştir.

Arkadaşları tarafından kendisine "Zenci Musa" lâkabı takılmış ve bundan sonraki hayatında da hep bu lâkapla anılmıştır. Dedesi gibi tam bir Osmanlı hayranı olarak kişiliğini bulmuş, ilâveten İslâm mücâhidi misyonunu da kendisine dava edinmiştir.

İki metre boyunda dev yapılı, güçlü kuvvetli adam gibi bir adam olan Zenci Musa, her işin altından hakkıyla kalkabilecek kudret ve dirayete sahip yiğit bir Osmanlı-İslâm evladı vasfıyla artık tarihteki rolünü üstlenmeye hazırды.

Kahire'deyken Mısır Hidivi'nin kuzeni Prens Ömer Tosun Paşa'nın hizmetine girdi. Bu esnada, 1911 yılında Trablusgarp Savaşı patlak verdi ve İtalyanlar, Osmanlı'nın Kuzey Afrika'daki son toprak parçasına çıkartma yaptılar.

Zenci Musa da, Osmanlı'nın Türk subaylar ve Şeyh Sunusî önderliğinde Trablusgarp'ta oluşturduğu milis kuvvetlere gönüllü olarak katıldı. Libya çöllerindeki yerel direnişi örgütleyen Teşkilât-ı Mahsûsa'nın başında olan Yüzbaşı Kuşçubaşı Eşref Sencer, İtalyanlara karşı Derne'de mücâdele ederken Zenci Musa ile bir tâlim sırasında tanıştı. 2,10 santimlik dev cüsesiyle onu sevdi ve emir eri tayin etti. İleriki yıllarda bundan; "Kuşçubaşı Eşref'in emir eri olma şerefine nâil olduğum andan itibaren Çerkez Komutanımı babam bildim." diye söz edecektir.

Eşref Bey, Trablusgarp'taki başarılarından ötürü bir altınla mükâfatlandırılmasını istediğinde, Zenci Musa bunu hiç çekinmeden geri çevirdi; "Ben altın veya şöhret için savaşmaya

"Vefât ettiğinde Zenci Musa'dan geride, yalnızca tahta bir valiz kaldı. İçinden Kur'ânı Kerim, ay yıldızlı bayrak, Osmanlı haritası, Kuşçubaşı Eşref'in fotoğrafı ve kefen bezi çıktı."

gelmedim. Hak için, adalet için, Müslümanlık için, Halife için savaşan biri altını veya mükâfatı kabul etmez. Ben Halife-i Zîşân Hazretleri'ne yardımım olsun diye geldim."

Zenci Musa, Trablusgarp'ın ardından Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı'nda, Çanakkale ve Filistin cephelerinde de Kuşçubaşı Eşref'in hizmetinde bulunmayı ve birlikte çarpışmayı sürdürdü. Çanakkale Cephesinde Sudanlılar ve Araplardan oluşturulan 19. Tümen'e bağlı 77. Alay'da vazife aldı. 1915'te İngilizlere karşı Süveyş Kanalı'nda girişilen taarruzda büyük kahramanlıklar gösterdi ve haklı bir şöhrete erişti. Başkomutan Vekili Enver Paşa'nın pek çok defa iltifatlarına mazhar oldu.

Kuşçubaşı Eşref ve Zenci Musa'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki son görevleri, 60-70 kişilik bir ekiple Yemen'deki Osmanlı birliklerine götü-

rülen yardımdı. Böylece, Haziran 1916'da isyan eden hem Hicaz Emiri Şerif Hüseyin'in hem de İngilizlerin birlikleri güneyden sıkıştırılıp püskürtülecek ve Kuzey Arabistan'daki kuvvetlerimizin işi kolaylaşacaktı.

Kuşçubaşı Eşref, Zenci Musa ve beraberindekiler, yanlarında Enver Paşa'nın gönderdiği 300 bin altın olduğu hâlde iki ayrı kola ayrılarak Medine'de buluşmak üzere yola koyuldular. Sözleştikleri üzere bir sıkıntıyla karşılaşmadan ilk menzilleri olan Medine'ye ulaştılar. Fakat Hicaz Cephesi Komutanı Fahreddin Paşa, Eşref Bey'e şu uyarıda bulundu: "Medine'den bir adım dahi dışarı çıkamazsın, çünkü İngiliz istihbaratı 300 bin altınla sizin Yemen'e gittiğinizi öğrendi. Sizi ben ordumla Hayber'e kadar götürürüm, Hayber'de ordumla uğurlarım ancak sizi orada bıraktığım anda, daha birkaç kilometre dahi ilerlemeden kuşatırlar." Eşref Bey, vazifesini canı pahasına îfâ etmeye kararlıdır; "Neye mal olursa olsun bunu yapacağım!"

Ardından Eşref Bey ve adamları, Fahreddin Paşa'nın yanlarına verdiği kuvvetlerle birlikte Hayber'e gittiler. Hayber'den dışarı çıkalı, daha 10 kilometre olmadan Cembele mevkiinde 20-25 bin kişilik İngiliz-Bedevî birliği, Eşref Bey ve adamlarının etrafını kuşattılar. Bir gün boyunca

şiddetli bir çatışma yaşandı. Kuşçubaşı Eşref ve üç asker dışında herkes şehit düştü. Kuşçubaşı Eşref ağır yaralı bir vaziyette tutsak edildi. İngilizler onu bir kafes içerisinde Mekke sokaklarında dolaştırarak teşhir ettiler. Emir eri Zenci Musa ise, gecenin karanlığından faydalanarak yaralı şekilde kurtulmayı ve altınları develere yükleyerek kaçırmayı başardı. Aslında Kuşçubaşı Eşref kendisini yem etti; İngilizleri oyalararak emir erinin kaçması için fırsat ve zaman kazandırdı. Altınların kaçırıldığını anlayan İngiliz kuvvetleri, Zenci Musa ve iki arkadaşının peşine düşseler de yakalayamadılar.

7. Kolordu, gelen yardımdan tam umudunu kesmişken Zenci Musa sahneye çıktı ve zekî, kurnaz ve gözü pek bir kahraman olduğunu bir kez daha ispatladı; getirdikleri yardımı, çatışmadan birkaç gün sonra tek başına Sana'daki 7. Kolordu'ya ve komutanı Ahmet Tevfik Paşa'ya teslim etmeye muvaffak oldu. Emaneti verirken Paşa'ya, buruk bir ses tonuyla ağlayarak şöyle dedi: "Çok şükür başardık, hazine kurtuldu, bedbaht Musa kurtuldu; fakat Eşref Bey'imizi düşmana terk ettik. Babam gitti, velinimetim gitti. Onu hiç değilse, omzuma alıp getirebilseydim!"

12 Ocak 1917'de, Ramazan'ın 23. gününde gerçekleşen bu olay, London Times gazetesinin

sekiz sütununa manşet olmuştur. İngilizlerden kaçarak 300 bin altını Ali Said Paşa'ya teslim eden Zenci Musa'yı, artık tüm İngilizler yakından tanıdı; kahramanlığı dilden dola dolaşp adı efsaneleşmiştir.

Zenci Musa, yardım görevi bittikten sonra gönüllü olarak Yemen'deki direnişe katıldı. Büyük kahramanlıklar gösterdi; ama İngilizlere esir düştü. Birinci Dünya Savaşı nihayet bulunca serbest bırakıldı. 1919'a kadar Yemen ve Medine'de kaldı; ancak Anadolu'da Millî Mücadele Hareketi'nin başladığını duyar duymaz adeta koşarak İstanbul'a geldi.

Lâkin ne bir kuruş parası ne de kalacak bir yeri vardı. Bir ikinci vakti Bâyezîd Camii'nde, namaz çıkışı Aden'den tanıdığı, oradaki birliklerimizin komutanlığını yapan Ali Said Paşa ile karşılaştı. Paşa, "Musa, bu vatana çok hizmet ettin. Tekaütlüğün/emekliliğın için hemen bir istida yaz (dilekçe ver); tasdik edeyim, seni tekaüdiye/emekli maaşına bağlatalım." teklifine Zenci Musa, acı içerisinde şu ibretlik muhteşem cevabı verdi: "Paşam, ben bu fakir milletten tekaüdiye alamam. Zaten vatan elden gitti, bu fakir hazinesinden bir de bana mı bakacak? Elim ayağım tutuyor şükür!"

Aradan birkaç gün geçtikten sonra Ali Said Paşa, Hamallar Kâhyası Ferit Bey ile anlaştı ve Zenci Musa'ya Galata Gümrüğü'nde kâhyalık teklif etmesini söyledi. Kâhyalık teklifi iletildiğinde de, bembeyaz bir vicdan, yufka bir yürek taşıyan Musa'nın cevabı aynıyla şöyle oldu: "Beyim, benim gücüm kuvvetim yerinde hamdolsun. Kâhyalığı siz yaşlı bir Müslümana verin, eğer hamallık lâzımsa yapayım." Böylelikle Galata Gümrüğü'nde hamal olarak alını terletmeye ve günlük nafakasını kazanmaya koyulur.

Bu süreçte, İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington'ın işbirliği teklifini de hâliyle şiddetle reddetmiştir. Harrington, Galata Gümrüğü'nü teftiş ettiği sırada, kendisine "İşte 300 bin altını Yemen'e kaçıran Zenci Musa bu!" denildiği vakit, hemen yanına gidip şunu

"Mehmet Akif, zatında bıraktığı güzel intiba; 'Ona bakıp da hayran kalmamak imkânsız. Hem boyu posu hem de kalbi ve sadakatıyla tam bir insan.' sözleriyle kelimelere dökmüştü."

demiştir: "Eğer bizimle çalışırsan seni altına boğarım!" Zenci Musa'nın verdiği cevap, sadece bir kişinin değil; haysiyetin, asliyetin, şahsiyetin ve bin yıldır İslâm'a bayraktarlık etmiş asil bir milletin toplu cevabıdır: "Her teklif herkese yapılmaz. Bu sözleriniz beni ancak rencide eder. Benim bir devletim var; Devlet-i Osmanî. Bir bayrağım var; ay-yıldızlı bayrak. Bir kumandanım var; Eşref Bey. Bu iş daha bitmedi, sizinle mücâdelemiz devam edecek."

Öyle ki, Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarındaki hizmetlerine karşılık Osmanlı Devleti'nin kendisine bağlamak istediği emekli maaşını bile kabul etmemiştir. Bu denli fedakâr, hasbî ve diğerkâm rûha sahip, âbide gibi bir şahsiyettir.

İstanbul'da kendisine, Üsküdar'daki Özbekler Tekkesi kapılarını açtı ve Şeyh Mehmet Ata Efendi tarafından misafir edildi. İki metre on santim boyu ve her daim yerinde olan kuvveti ile gümrükte kimselerin kaldıramadığı yükleri kaldırmayı (seksener kiloluk iki çuvalı, iki koltuğunda aynı anda taşıyabiliyordu) bıkmadan yorulmadan sürdürdü. Ancak Osmanlı'nın ve Hilâfet'in payitahtı İstanbul'da işgal kuvvetlerini görmek, ona kaldırdığı en ağır yükten dahi daha ağır geliyordu.

Kaynakça

Kaynaklar: Cemal Kutay, I. Dünya Harbi'nde Teşkilat-ı Mahsusa ve Hayber'de Türk Cengi, İstanbul, 1962; Mehmet Niyazi, Yemen! Ah Yemen!, İstanbul, 2004; Yazılmamış Destanlar, 10. Baskı, İstanbul, 2018; İsmail Bilgin, Zenci Musa, İstanbul, 2018; Can Alpgüvenç, Osmanlı'da Abidevî Şahsiyetler, İstanbul, 2008; Cem Sökmen, "Zenci Musa: Mazlum Milletlerin Vicdanı", Biyografî Analiz, Şubat 2005, Sayı: 13.

Sevdiğin İçin Can Vermek

“Âşık, sevgilisi yolunda canını fedâ etmeyi kendi kendine bir övünç vesilesi yaptığı takdirde sevgili, âşığının yüzüne bakmayabilir. Bu sebeple âşık, sevgilisinden vefâ bulamamaktan korkmaktadır.”

1. Beyit:

*Ey yâr olmak istemedin bir lahza âşinâ bana
Hastalığımı bilip derdim eylemedin şifâ bana*

(Ey sevgili, Bir an olsun dost, tanıdık gibi olmadın (davranmadın) bana, yabancı gibi davrandın, Hastalığımı bildiğin hâlde, derdime şifâ vermedin.)

Cenâb-ı Allah'ın isimlerinden birisi de Şâfi, yani şifâ verendir. Hak Teâlâ şifâ veren olmasına rağmen âşığına şifâ vermez. Zira kendisini seven kulunun, dergâhından ayrılmasını istemez. Âşık kulunun kendisine niyazı Allah'ı memnun eder. Bu memnuniyet; vücudundan yaralar çıktığında Rabb'ini zikretmekten geri durmayan, tâ ki yaralar diline ulaşınca, "Ya Rabb'i! Zarar bana dokundu (dilimdeki yaralar, Sen'i zikretmemi mânî oluyor). Rahmân ve Rahîm Sen'sin!" diyerek inleyen ve derdine şifâ isteyen Eyüp (a.s.)'in hâli gibidir. Aslında her an birlikte olabilmek için âşık ile maşûk arasındaki özel durumdur, seven her an sevdiğiyle bir olmak ister. Çünkü olumlu ya da olumsuz her şey sevdiğindendir.

2. Beyit:

*Yolunda bezl-i cân etmek bir ıyd-i ekberdir
Korkarım olasın bir yâr-ı bî-vefâ bana*

(Senin yolunda canımı sarf etmek, fedâ etmek en büyük bayramdır, Ancak senin bana vefâsız bir yâr olmandan korkuyorum.)

Can, âşiğa bir emânettir ki onu sevgiliden, yani sahibinden başkasına emânet etmez ve sevgilinin yolundan başka yola fedâ kılmaz. Âşığın canından başka serveti yoktur. Tek varı olan can servetini de sevgiliye vermek, onun için bir şereftir. Âşık, sevgilisi yolunda canını fedâ etmeyi kendi kendine bir övünç vesilesi yaptığı takdirde sevgili, âşığın yüzüne bakmayabilir. Bu sebeple âşık, sevgilisinden vefâ bulamamaktan korkmaktadır. Beyitte bayram manzarasının çizilmesi bir anlamda âşık-mâşuk yaklaşmasının tezahürü olarak "Kur-

"Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri sevgiliden gelen cefâyı bir lütuf, bir hediye olarak kabul etmektedir. Veter ki o halka içerisinde kabul edilsin tüm cevri-cefâyâ razıdır."

ban Bayramı"nı da düşündürmektedir. Kurban, yani yaklaşma bayramında Hak âşıkları, mâşuk-ı mutlak olan Allah'a yaklaşmaya vesile olması için kurbanlar sunar. Hak âşıkları, İsmâilî bir teslimiyetle, Hakk'a ahde vefâ için canlarını verirler. Candan geçmeden sevgiliye erişilmesi çok zordur. Aslında canından geçmek sevdiğin için canını vermek sevdiğinle bir olmanın nişânesidir. Ancak yaklaşma, birlikte olma bu şekilde gerçekleşir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri; bir sohbetinde buyurdular ki; "Oğul zatın biri mürşîd-i kâmil aramak için yola çıkmış. Bir dergâha gelmiş, kapıdan içeri girerken birisi önüne çıkmış. demiş ki; 'Âriflerin içerisinde bîgânelere yer yoktur, buraya giremezsin.' demiş. O da kapıdan geri dönmüş. Başka bir dergâha varmış, orada da aynı şekilde reddetmişler, içeriye almamışlar. Sonra dolaşırken bizim pîrlerimizden birinin dergâhına gelmiş. Kapıdan içeriye girmiş, kimse bir şey dememiş. Burada altı ay kadar kalmış, fakat bir ilerleme olmayınca izin alayım da başka bir dergâh bulayım diye düşünmüş. Eşyalarını almış kapıda bulunan mürşîd-i kâmilin elini öpmüş, demiş ki; 'Efendim, ben burada bir istifade edemedim, müsaadenizle ben gidiyorum.' demiş. Mürşîd-i kâmil mürîdin elini bırakmamış, buyurmuş ki; 'Oğul bu kapıya bîgâne girip bîgâne çıkmak cihan mertlerinin şânına yaraşmaz deyince mürit pîrimizin ayağına kapanmış. Sonra dergâhta sebat etmiş, hizmet etmiş, o dergâhın postnişini olmuş."

3. Beyit:

*Lutfuna bir lahza bu gönlümün ümidi yok
Cevrini lutf edip eyle atâ bana*

(Ey sevgili, bir an olsun lütfunun erişeceği-ne dair bir ümidim yok, hiç olmazsa lütuf olarak bana cevri, cefânı hediye eyle)

Âşık, lütuftan ümidini kesmiştir. Fakat sevgiliden değil, lütuftan ümidini kesmiştir. Sevgili âşığa ne yaparsa yapsın, âşık sevgiliden vazgeçmeye niyetli değildir. Âşık, sevgilinin eşiğinin bendesidir. Âşığın sevgiliden lütuf olarak beklediği bir nazardır, ancak buna bile mâlik olamaz âşık. Belki de kendini lütfâ lâyük görmeyen bir gedâ olarak düşünmektedir. Sevgilisinin bakışından lütuf bulamayan âşık, bu sefer beklentisini değiştirir. Sevgilisine, "Bana iltifatınla safâ kılmadın, bari cevriyle cefâ göster." diyerek nidâ eder ve cefâyı sevgiliden bir lütuf olarak görür. Hak'tan gelen cefâ cana safâdır. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri sevgiliden gelen cefâyı bir lütuf, bir hediye olarak kabul etmektedir. Yeter ki o halka içerisinde kabul edilsin tüm cevri-cefâyâ râzıdır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri anlatıyor; "Oğul Firdevsî Hazretleri vardı. Bir gün padişah bir kitap yazmasını emretmiş. Kitabı tamamlayınca sana kırk kese altın vereceğim demiş. Firdevsî de çalışarak uzun seneler sonra kitabı bitirmiş. Şahnâme -Şahnâme hükümdarların yaşayışını, savaşlarını, zaferlerini genellikle mesnevî türünde, bazen de manzum-mensur karışık olarak tasvir eden eser) isimli eserini tamamlayıp, padişaha götürmüştü. Kitabı teslim etmiş. Padişahın yanında bulunan vezirler; 'Padişahım, siz buna kırk kese altın verilmesini taahhüt ettiniz, fakat bu bir derviş parçası, bu kadar altını ne yapacak. Siz buna kırk kese gümüş verin.' demişler. O anda padişah bu düşüncenin tesirinde kalarak, kırk kese altın yerine kırk kese gümüş verilmesini emretmiş. Firdevsî hediyesi alıp hücreye geldiğinde, keseleri açmış, bakmış ki altın yerine gümüş verilmiş. Buna çok müteessir olmuş.

Hücrelerinden eşyalarını almış, doğru hamama gitmiş. Hamamda yıkanmış, o gümüşleri de hamamdaki çalışanlara bahşiş olarak dağıtmış. Oradan da doğru memleketine gitmiş. Padişah kitabı açıp okumaya başlayınca; 'Eyvah ben ne yaptım da Firdevsî'ye altın yerine gümüş verdim, çabuk bana Firdevsî'yi bulun.' demiş. Adamları şehri aramışlar, fakat Firdevsî'yi bulamamışlar. Padişah; 'Beni Firdevsî'nin kaldığı hücreye götürün.' demiş. Firdevsî'nin hücreye varmışlar. Padişah hücreye girince, Firdevsî'nin duvara yazdığı yazıyı görünce, çok müteessir olmuş. Firdevsî duvara; 'Firdevsî hâşâ ki padişahta noksanlık olmaz. Bu senin nasipsizliğin.' diye yazmış. Padişah adamlarına hemen kırk kese altın vermiş, bunu Firdevsî'ye verin diyerek, köyüne göndermiş. Firdevsî'yi aramışlar bulamamışlar. Askerler Firdevsî'nin bir vârisi yok mu, bizde bir emâneti var, deyince, köylüler; 'Filan yerde oturur bir kıza var, ona götürün.' demişler. Askerler Firdevsî'nin kızını bulmuşlar. Emâneti almamış. Emâneti Firdevsî'nin damadına götürmüşler. Durumu ona anlatmışlar, o da; 'Kayın pederimin parayla bir işi olmazdı. Bu parayı memleketimizin üst başına bir bent yaptırma düşüncesi vardı, çünkü yağışlarda sel gelince memleket su altında kalıyordu, onun için bunu o işe sarf edecekti. Peki, ben alıp onun arzusunu yerine getireyim.' diyerek almış, o işe sarf etmiş."

4. Beyit:

*Duân mümkün değil ermek gedâlara
Kereminle ihsânı kıl bir bedduâ bana*

(Gedâlarına (bu fakirlere) duânın erişmesi mümkün değil, bari cömertliğinizle bana bir bedduâ et ki (bu fakiri) anmış olasın.)

Sevgilinin en büyük imtihanı âşığa hitap etmemesidir. Ne güzel, ne de çirkin, hiçbir söz söylememesi sevdiğini çok üzer. Oysa seven, tâbî olan; güzel söz bir tarafa, olumsuz olsa dahi tek bir hitaba, bir söze, kızmasına dahi razıdır. Yeter ki ismi sevdiğinin huzurunda anılsın. Ne var ki sevgili, âşıktan bunu da esir-

gemektedir. Bu beyitte, sevgilinin bedduâ etmesini istemektedir, yeter ki ismini ansın. Sevilen için isminin anılması büyük lütuftur. Sevgili, öylesine cömert bir sultandır ki duâsı da bedduâsı da gedâları tarafından ihsan olarak kabul edilir. Yeter ki onunla birlikte olunabilsin. Yeter ki onun meclisinde anılsın.

5. Beyit:

Mecnûn gibi giriftâr-ı derd-i aşkım ey Leylâ

Duâ kıl ermeye nâgehân bir devâ bana

(Mecnûn gibi aşk derdine düşmüşüm. Ey sevgili, duâ et de, ansızın derdime bir devâ olmasın.)

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi "giriftâr-ı derd-i aşk" tamlamasını, aşkın elini ayağını bağlayan bir prangayı andırması üzerine kullanmıştır. Bu pranga, âşığı çepeçevre sarar ve kuşatır, onu içinden çıkılmaz bir hâle getirir. Ancak âşık bu hâlinden şikâyetçi değildir, bilakis "giriftârım" dediği aşk derdi kendisini memnun etmektedir. Gerçek hedefi devâ bulmak değil, sevdiği ile bir olabilmektir. Bu sevgi öyle ki, kayıtsız şartsız sevmek, sevgiliyle bir olmak, tâbî ve râzî olduğunu her hâliyle beyan etmektir. O olduktan sonra başka her şey boştur. Tüm dünya, tüm âlem bir tarafa sevdiği bir tarafadır. Her şey ama her şey O'nun için fedâdır. Yeter ki onunla birlikte olsun.

6. Beyit:

Cânım benimde senin emânetindir al

Tâ ki başkalarından ermeye bir kazâ bana

(Canım benimde senin emânetindir istediğin zaman alabilirsin, Yalnız bu emâneti başka biri almasın, ne geliyorsa senden gelsin, kazâ eseri başka birisi canıma kast etmesin (ne olur) sen al.)

Sevdiğimden başkası bana değmesin ne gelir ise sevdiğimden gelsin, ondan gelen her şeye razıyım ancak bu rızalığıma kimse dâhil olmasın. Her şey ondan gelsin, her şey onunla

"Sevilen için isminin anılması büyük lütuftur. Sevgili, öylesine cömert bir sultandır ki duâsı da bedduâsı da gedâları tarafından ihsan olarak kabul edilir. Yeter ki onunla birlikte olunabilsin. Yeter ki onun meclisinde anılsın."

olsun, ondan gayrısı bulunmasın. Bir o olsun âlemdede, ondan başka hiçbir şey olmasın.

7. Beyit:

Hulûsi'yi hançer-i gamzen ile şehîd kıl şehâ

Rûz-ı Mahşer'de desinler şehîd-i Kerbelâ bana

(Ey şah, Hulûsi'yi gamzenin hançeriyle (süzgün bir bakışla) şehit et ki mahşer gününde bana Kerbelâ şehidi desinler.)

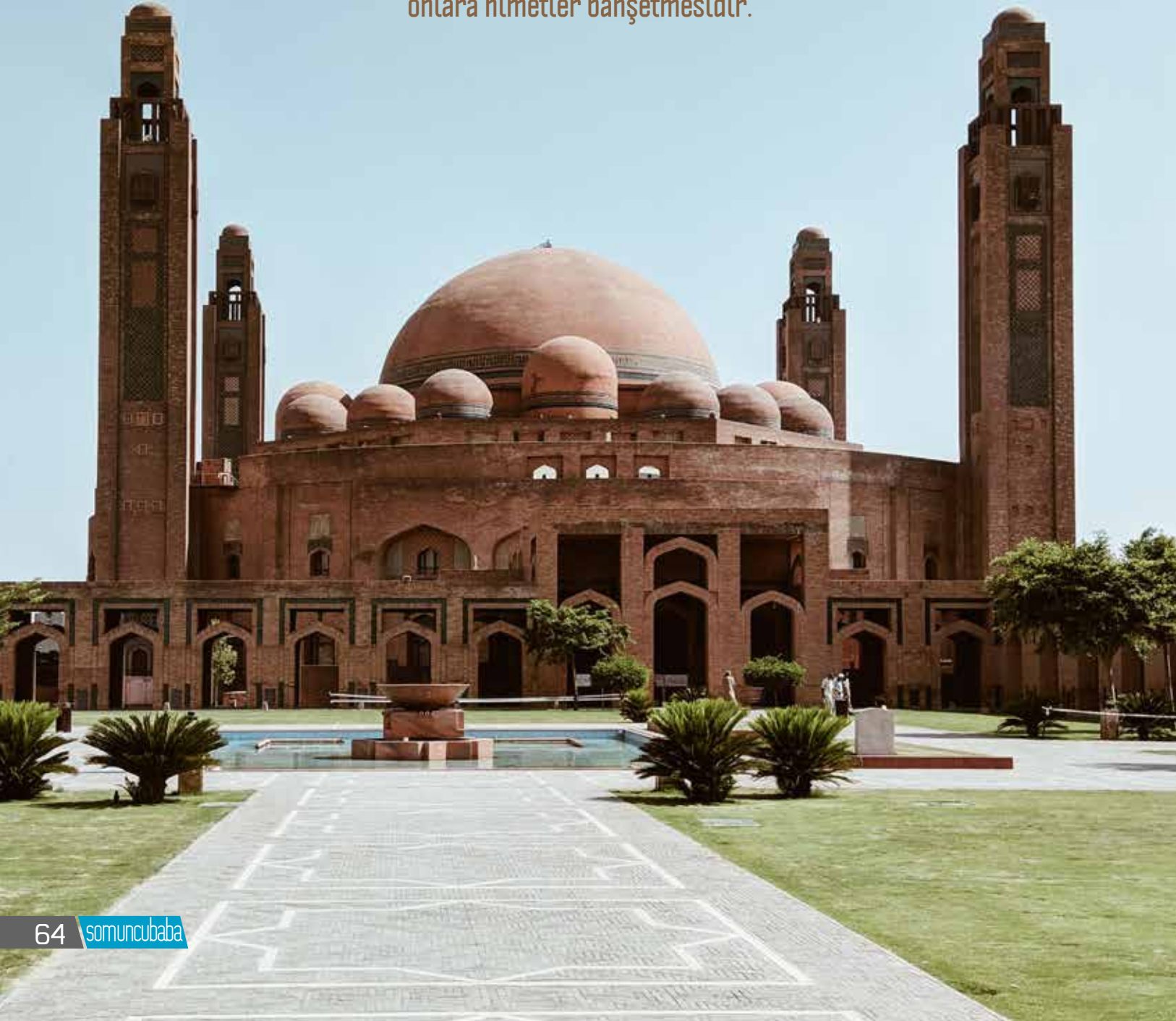
Sevgilinin âşığa yarım bir bakışla nazar kılması âşık için her şeye bedeldir. Bu nazarla, sevgilinin kirpikleri bir hançer gibi âşığın gönlüne saplanır. "Hançer" kelimesinden Kerbelâ şehitliğine geçiş yapılması mânîdardır. Eskiden hançer ya da kılıç yarası almış kişilere, yaralı her ne kadar su isterse istesin, su verilmezmiş. Beyitte Kerbelâ'da hançerlenmenin yanı sıra kendilerine su verilmeyen şehidlerin yerine koyuyor. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri dâvâsında öylesine samimîdir ki tıpkı Kerbelâ şehidi Hazret-i Hüseyin gibi şehâdete taliptir. Bilindiği gibi Peygamber Efendimiz'in torunu Hazret-i Hüseyin şehid edilmiş, şehitlerin efendisi olmuştur. Şehidlerin sultanın övgüsüne mazhar olacakları o günü düşleyen Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri, Hazret-i Hüseyin gibi olmak istemektedir. Bunun için ise tek bir isteği vardır: Sevgilinin bakışına hedef olmak. Sultanının bir nazarına can vermektir. Çünkü her şeyi ama her şeyi sevdiği içindir, O'nun için her şeye razı olur, seve seve canını teslim eder...

Allah'ın Sevgi ve Rızâsına Erişme Yolu

“Sevgi, kulun Allah ve Rasûl’ünü sevmesi, onlara itâat etmesi ve emirlerini tutmasıdır. Allah’ın kullarını sevmesi ise, günahlarını bağışlamak sûretiyle onlara nimetler bahşetmesidir.”

Allahu Teâlâ, Âl-i İmrân Sûresi 31. âyette şöyle buyurmaktadır:

“(Rasûl’üm!) De ki: ‘Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.’”

İbn Münzir’in (öl. 318/930 [?]) Hasan-ı Basrî’den (öl. 110/728) rivâyet ettiğine göre, bu âyet, bazı Müslümanların, “Ey Muhammed yemin olsun ki, biz Allah’ı çok seviyoruz.” demeleri üzerine nâzil olmuştur. Başka rivâyetlere göre ise Mekke Müşriklerinin, “Biz, Allah’ı sevdiğimiz için...”, “Bizi Allah’a yaklaştırsınlar diye putlara tapıyoruz.” demeleri, Ehl-i Kitap’tan Yahudi ve Hıristiyanların, “Biz Allah’ın oğulları ve sevgilileriyiz.” demeleri ve Allah’ı çok sevdiklerini iddia etmeleri, Necran’dan gelen bir Hıristiyan topluluğun da, “Biz Allah’ı çok seviyoruz.” demeleri üzerine onlara cevap olarak inmiştir. “Eğer Allah’ı çok sevdiğiniz hususundaki iddianız doğru ise Son Peygamber Hz. Muhammed’e ittibâ ediniz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah, çok bağışlayan ve esirgeyendir.” buyurulmuştur.

“Sevgi”nin pek çok dilde farklı farklı tarifleri yapılmıştır. Fakat genel kabul gören tanımı; nefsin bir şeye meyletmesidir. İbn Arafe (öl. 803/1401), Araplara göre sevginin, bir şeye yönelerek onu istemek olduğunu söyler. Ezherî (öl. 905/1499) ise sevgiyi, “kulun Allah ve Rasûl’ünü sevmesi, onlara itâat etmesi ve emirlerini tutmasıdır. Allah’ın kullarını sevmesi ise, günahlarını bağışlamak sûretiyle onlara nimetler bahşetmesidir.” şeklinde tanımlamaktadır.

Allahu Teâlâ, insanı en güzel bir sûrette eşref-i mahlûkât olarak yaratmış, ona sayısız nimetler vererek yeryüzünde kendisine halîfe olarak tayin etmiştir.

Her şeyi yoktan var eden ve bütün yaratıklarına rızık veren Yüce Allah’tır. Yeryüzünde Allah’ın halîfesi olan inanan bir insanın bu dünyada ulaşmak istediği en yüce gayesi, Allahu

“Allah’ın rızâsı yarattıklarının rızâsından daha önemlidir. Allah râzı olduktan sonra bütün dünya sizden râzı olmasa hiçbir önemi yoktur.”

Teâlâ’nın rızâsıdır. Allah’ın rızâsı yarattıklarının rızâsından daha önemlidir. Allah râzı olduktan sonra bütün dünya sizden râzı olmasa hiçbir önemi yoktur. Bizleri eşref-i mahlûkât olarak yaratıp sayısız nimetlerle lütuflandırdığı için Allah’ı çok sevmeliyiz ve ona itâat ederek rızâsını kazanmaya gayret etmeliyiz.

O hâlde Allah’ın sevgisine ve rızâsına nasıl kavuşulur? İşte tefsirini yaptığımız yukarıda zikretmiş olduğumuz âyet-i kerîmede Yüce Allah, kendi sevgisine ve rızâsına giden yolu bizlere açıklamaktadır. Âyet-i kerîmede ifade edildiği üzere Allah’ın sevgisine ve rızâsına giden

“Hz. Peygamber (s.a.v.)’in sünnetine uymak, onun gösterdiği yoldan gitmek ve izini takip etmek, verdiği hükmü kabul edip uygulamak sûretiyle Peygamber (s.a.v.)’e itâat etmek demektir.”

yol, Son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)’e tâbi olmaktan geçmektedir. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.), biz insanlara Allah’ın sevgisine ve rızâsına kavuşma yolunu hayatında tatbik ederek ve güzel örnek model olarak göstermiştir.

Âyette Peygamber (s.a.v.)’e ittibâ etmek emredildiğine göre, Peygamber (s.a.v.)’e ittibâ etmek ne demektir ve nasıl olur? Burada önce onu açıklamak gerekmektedir.

Peygamber (s.a.v.)’e İttibâ Etmek

İttibâ kelimesi, Arapça “te-bi-a” fiil kökünden iftiâl kalıbına aktarılarak türetilmiş bir fiil

lin mastarı olup “tâbi olmak/uymak, peşinden ve izinden gitmek” gibi anlamlara gelmektedir. Peygamber (s.a.v.)’e ittibâ etmek; onun Allah’tan vahiy yoluyla alıp tebliğ ettiği din ile ilgili emirlerini yerine getirmek, yasakladığı şeylerden uzak durmak demektir. Daha açık bir ifadeyle Hz. Peygamber (s.a.v.)’in sünnetine uymak, onun gösterdiği yoldan gitmek ve izini takip etmek, verdiği hükmü kabul edip uygulamak sûretiyle Peygamber (s.a.v.)’e itâat etmek demektir. Zira Kur’ân-ı Kerim’de tam 50 âyet-i kerîmede Yüce Allah gönderdiği son elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.)’e itâat etmeyi emretmektedir. Peygamber (s.a.v.)’e itâati kendine itâatle denk tutmaktadır. Peygamber (s.a.v.)’in sünnetine uymayan, emirlerini yerine getirmeyen, yasaklarından sakınmayan ve verdiği hükmü kabul etmeyenlerin Allah’a itâat etme ve Allah’ı sevme iddiaları doğru değildir. Zira Yüce Allah, “Hayır, Rabb’ine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam mânâsıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar.” buyurmaktadır.

Nitekim Varrak adlı şâirin dediği gibi;

Allah'ı sevdiğini söylüyorsun fakat ona isyan ediyorsun,

Yemin olsun ki bu doğru olmayan bir iddiadır.

Eğer sevgi iddian doğru olsaydı ona itâat ederdin,

Çünkü seven sevdiğine itâat eder.

Sehl b. Abdillâh et-Tüsterî (öl. 283/896) ise kulun Allah'ı sevmesini şöyle açıklamaktadır:

"Allahu Teâlâ'yı sevmenin alâmeti, Kur'ân-ı Kerim'i sevmektir. Kur'ân-ı Kerim'i sevmenin alâmeti Peygamber (s.a.v.)'i sevmektir. Peygamber (s.a.v.)'i sevmenin alâmeti, sünnete uymaktır. Sünnete uymanın alâmeti, âhireti sevmektir. Âhireti sevmenin alâmeti, dünya sevgisini kalpten çıkarmak, dünyaya buğz etmektir. Dünyaya buğz etmenin alâmeti de, kendisini âhirete götürece kadar mal ile yetinmek ve âhirete hazırlanmaktır."

Peygamber (s.a.v.)'e İttibâ İnsana Neler Kazandırır?

Peygamber (s.a.v.)'e ittibâ etmek/uyumak, insana iki önemli kazanç sağlar. Bunlar:

1. İnsanın Allah'ın sevgisine ve rızâsına nâil olmasına vesile olur:

Peygamber (s.a.v.)'e tâbi olmak, insana Allah sevgisini kazandırır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.), Allah'ın sevgisine ve rızâsına erişebilmek için nasıl bir hayat yaşanması gerektiğini bizzat yaşayarak göstermiştir. Bu konuda ümmetine güzel bir örnek model olmuştur.

2. İnsanın günahlarının başışlanmasına vesile olur:

Peygamber (s.a.v.)'e ittibâ etmek, günahların başışlanmasını sağlar. Allahu Teâlâ günahlarını başışladığı kulunun cezâsını kaldırır. Onu cehennem azabından âzâd eyler.

Netice olarak diyebiliriz ki, inanan insanın bu dünyada ulaşmak istediği en yüce gayesi,

Allah'ın sevgisine ve rızâsına kavuşmaktır. Çünkü Allahu Teâlâ insanı en güzel bir sûrette eşref-i mahlûkât olarak yaratmış, ona sayısız nimetler vermiş ve onu yeryüzünde kendisine halîfe tayin etmiştir. Allah'ın sevgisi ve rızâsına erişmek ise ancak Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ittibâ etmek/uyumakla mümkün olur. Peygamber (s.a.v.)'e ittibâ etmek ise onun sünnetini kabul edip hayatta tatbik etmeyi, emirlerini yerine getirmeyi, yasaklarından sakınarak verdiği hükmü kabul etmeyi gerektirir. Peygamber (s.a.v.)'in sünnetini kabul etmeyen onun din ile ilgili emirlerine uymayan ve verdiği hükme râzı olup hayatında uygulamayan kişi, Allah'ı sevdiği ve ona itâat ettiği iddiasında doğru değildir.

Ne mutlu mü'minlere en güzel örnek olarak gönderilen Son Peygamber (s.a.v.)'e ittibâ ederek Rabb'inin sevgisine ve rızâsına kavuşanlara!

Dipnot

*Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi

Yazının geniş kaynakçalarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Taşı Gediğine Koymak

“Okumanın yanı sıra bizde sözlük kullanımı da oldukça az, yaptığımız okumalar içinde bilmediğimiz bir kelimeye rast geldiğimizde genellikle onun ne olduğuna bakmaz ve okumaya devam edebiliriz. Oysa bu okuma biçimi bize bir şey kazandırmaz. Bilmediğimiz kelimenin üzerine giderek onun anlamını bulmamız ve kelime dağarcığımızı katmamız gerekir.”

Hayat birçok yönüyle akıp giden bir macera... Bir sürü olaylar silsilesi ile yoğrulan ve yine yaşam dediğimiz kavram içinde karşımıza nelerin çıkacağını bilmediğimiz bir denklem. Acısı ve tatlısıyla birçok olay örgüsünü içinde barındıran bir gizem. Uçsuz bucaksız zannettiğimiz ama bir gün son bulacak bir zaman dilimi...

Bu yaşadığımız dünyada insanî ilişkileri yerinde ve doğru bir şekilde ilerletebilmek için yine kendimizi geliştirmeye ihtiyacımız var. Sürekli düşüncesiz bir toplumun diğer insanlar için bir külfet oluşturduğunu unutmamak lâzım. Nasıl bir külfet dersek, sürekli karşımızdaki insanı anlayan biz olursak, bu durum ruhsal açıdan bizi zaman içinde iyice yoracaktır. O yüzden bütün insanların üzerine düşen, anlama ve düşünme melekesini geliştirirlerse böyle bir külfet oluşmaz diye umut ediyorum. Ama maalesef her zaman olduğu gibi kendimizden başkasını düşünemem gafletine düştüğümüzden diğer bir tabirle sürekli bencil bir tutum içinde olduğumuzdan bunun gerçekleşmesi de zorlaşıyor. İmkânsız değil ama toplumsal tabularımızın çok olduğunu söylemek isterim.

Birbirimizle kurduğumuz iletişimde bir süre sonra sözlü tartışmaya sonra hakarete ve sonra da fiziksel şiddete uzanan bir süreç var. Bu aynı zamanda acziyetimizin bir göstergesi. Çünkü insan düşünen bir varlıktır, vuruşan, kavga eden, dövüşen bir varlık değildir. Bu aklın tutulmasıyla, söylenecek sözlerin bitmesinin bir tezarühü olarak ortaya çıkar. Ama söz bitmez! Anca bizim söyleyecek sözümüz bitmiştir. Hayatı başıboş yaşadığımız zaman düşüncelerimiz de azalıyor aslında. Hayata dair düşüncelerimiz, hayallerimiz, umutlarımız azalıyor. Beraber yapabileceğimiz işler azalıyor. İnsanlığın yararına olacak bir şeyleri üretme hevesi kırılıyor. Okuma eyleminin ne denli büyük olduğunu burada anlıyoruz ama çoğu zaman bunu da göz ardı ediyoruz. Kelimeleri iyice basitleştirdikçe anlamı da kalmıyor.

“Yaptığımız okumalar içinde bilmediğimiz bir kelimeye rast geldiğimizde genellikle onun ne olduğuna bakmaz ve okumaya devam edebiliriz. Oysa bu okuma biçimi bize bir şey kazandırmaz.”

“Hayata dair düşüncelerimiz, hayallerimiz, umutlarımız azalıyor. Beraber yapabileceğimiz işler azalıyor. İnsanlığın yararına olacak bir şeyleri üretme hevesi kırılıyor. Okuma eyleminin ne denli büyük olduğunu burada anlıyoruz ama çoğu zaman bunu da göz ardı ediyoruz. Kelimeleri iyice basitleştirdikçe anlamı da kalmıyor.”

Okumanın yanı sıra bizde sözlük kullanımı da oldukça az, yaptığımız okumalar içinde bilmediğimiz bir kelimeye rast geldiğimizde genellikle onun ne olduğuna bakmaz ve okumaya devam edebiliriz. Oysa bu okuma biçimi bize bir şey kazandırmaz. Bilmediğimiz kelimenin üzerine giderek onun anlamını bulmamız ve kelime dağarcığımızı katmamız gerekir. Böylece kelime dağarcığımız genişler, zenginleşir ve bununla birlikte düşünce ufukumuz da artmış olur. Doğru okuma biçimiyle bu tür meziyetler de berabe-

rinde gelmiş olur. Sözlükler hakkında ilerlerken Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Türk Atasözleri Sözlüğünden bahsetmek isterim. Türk Dil Kurumu yayınlarıncı birçok güzel eser yayımlanıyor ve bazılarını edinmeye çalışıyorum. Belgin Tezcan Aksu, Şükrü Halûk Akalın ve Recep Toparlı'nın hazırladığı Türk Atasözleri Sözlüğü, altı yüz doksan beş sayfadan ibaret. Atasözleri bazı durumları daha etkin ve toplum tarafından kabul görmüş kalıplarla dile getirmeyi sağlar. Bu vesile ile bir bakıma iletişim kanalı oluşturur. İletişimin de sağlıklı bir şekilde ilerlemesine vesile olabilir. Yine internette kaynağı belli olmayan birçok adına atasözü denilen abes sözler de mevcut. Bunların ayıklanması, insanların doğruyu ve yanlış ayırt etmesi gerekiyor. Bu neden önemli dersek, insanların yanlış bir sözü davranış biçimi olarak benimsemesi ve bunu doğru kabul edip gittikleri yerlerde, muhabbet ânında dile getirmesiyle yanlış bir bilgi yayılmış olacaktır. Yanlış sözlerin de önüne geçmeyi başarırız bu denli yanlış atasözlerinin yayılmasına engel olacağız. Doğru bir toplumsal iletişim için okumak şart, okuduğumuz kelimeleri anlamamız ve kendimizi karşı tarafa doğru bir şekilde ifade etmek önemli. Sözlük okumak, kelime dağarcığımızı katkıda bulacaktır, atasözleri sözlüğü de yine bazı sözleri öğrenmemize vesile olur ve kelimeler arasında bizi bir seyahate götürür.

Türk Dil Kurumu yayınlarının bu güzel eserinin yanında daha fazla sözlüklere ulaşmak için tdk.gov.tr adresindeki sözlükler kısmını ziyaret etmek mümkün. Okumak hayatımızın her ânında önemli, öğrenciyken de iş hayatına atıldığımız zaman da önemli. Öğrenci arkadaşlarımızın somut bir şekilde anlaması için ise uzun uzun paragrafları hemen anlayabilmeleri için okumaları şart. Hepimiz içinse hayatı daha güzel bir şekilde anlamak ve anlamlandırabilmek adına okumak elzemdir.

Müslüman Afrika

İhtiyar dünyamızın en bâkir kıt'asıdır
Sömürüyü kovmamak, en büyük hatâsıdır

Aç gözlü Avrupa, sömürmekten usanmadı
Amerika, emperyalizmin öteki adı

Emperyalist, ona yalnız İncil ve Haç verdi
Yer altı/üstü servetlerine konuverdi

Barbarların elinde din, sömürü aracı
Afrika'yı çivilemiş Nasrânî'nin Haç'ı

Her şeyi var da, hiçbir şeyi yok Afrika'nın
Frenk'te ton ton, gramı yok çıkan altının

Afrika'nın gerçek kurtuluşu İslâm'dadır
Selâmet, esenlik ve mutluluk, Selâm'dadır

Afrika, Müslümanlıkla ayağa kalkacak
Bağımsızlık onunla kazanılır ancak

Kardeş Afrika kurtulacak sömürülmekten
Onun mübârek ayak sesleridir bu gelen

İslâmiyet, bir merhamet medeniyetidir
Açlık ve susuzluk, esâretin diyetidir

Afrika, son sözlerini daha söylemedi
Henüz, "Go hom yanki!","Defol Avrupa!" demedi

Bir gün mutlaka tüm zincirlerini kıracak
Bilâl'in kardeşleri, Tevhid'le haykıracak

İslâm, aslâ kabul etmez, yeisle zilleti
Doğacak ikinci Endülüs Medeniyeti

Beyaz, siyah...bütün ırkları O yaratmıştır
Üstünlük taslayanlar cehâlete batmıştır

Türkiye'de okuyor, Afrika elmasları
Onlar kurtaracaktır, ülkesinin hasları

İrk ayrımı yapanlar, gerçek insan olamaz
İnsanlık nâmına onlara ne denilse az

Oğuz der, âtîden son derece ümitvârım
Kim var, diye sorulursa, ilk önce ben varım...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Kardeş Ülke Sudan

“Somuncu Baba Derneği, yıllardır Ramazan aylarında gıda kolisi, Kurban Bayramı’nda kurban hissesi, eğitim dönemlerinin başında kırtasiye paketleri dağıtmaktadır. Ayrıca derneğin koordinatörlüğünde Sudan’ın Şebeşe Bölgesinde Hulûsi Efendi Cami-i Şerifi ve Külliyesi inşa edilmiştir.”

Siyahilerin beldesi anlamına gelen kadim bir ülke Sudan. Tarihin bir döneminde Kızıldeniz'den Atlas Okyanusu'na kadar uzanmış sınırları. Beyaz Nil ve Mavi Nil'in Hartum'da birleşmesi ile Büyük Nil oluşuyor. Nil'in kıvrım kıvrım dolaştığı Sudan'ın bereketli toprakları, 1.5 milyar insanı besleyecek tarım potansiyeline sahip. Bu yüzden Afrika'da Sudan'ın namı Dünyanın Ürün Sepeti'dir.

Sudanlılar çok sıcakkanlı ve mütebessim, her türlü olumsuzluğa rağmen hamdedebilen, "Allah Kerim!" diyebilen insanlardır. Türkiye'yi ve Türkleri çok seven Sudanlılar, devletimizin onlara sahip çıkacağını düşünüyorlar. Bir Sudanlının evine misafir olduğunuzda onca yokluk ve yoksunluklarına rağmen sizin için her şeylerini seferber ettiklerine şahit oluyorsunuz. Özellikle Hartum'da ve Portsudan'da inşaat, gıda, enerji, tarım ve tekstil sektörlerinde hizmet veren Türk iş adamlarının çok ciddi yatırımları var. Bu şirketlerde binlerce Sudanlı istihdam ediliyor.

Sudanlılar için namaz, çok önemlidir. Yol kenarlarında, dükkân önlerinde ezanı duyar duymaz namaza duran insanlar görürsünüz. Namazı camide cemaatle kılmayı çok önemsemekte; Cuma ve Bayram günleri özel giyinmektedirler. Cellabiye ve sarıkları, o güne has daha güzel ve daha gösterişlidir. Cuma namazından sonra akrabaların birlikte yaptıkları kahvaltılar, dinimizin sıla-ı rahim emrinin çok güzel bir tezahürüdür. Bayram günleri, Cuma'ya denk geldiğinde Sudan'da Cuma namazı kılınmıyor. Ramazan ayında çalışmayı sevmeyen bu insanların sıcak havanın tesirinden kurtulmak için klimalı camilerde uyduğunu görmek pek tabiidir. İftar saatinde yol üzerlerinde sofralar kurulur, yoldan geçen herkes buyur edilir. Yani Sudan'da iftar saatinde aç kalma riskiniz yok. Herhangi bir sokakta herhangi bir sofraya oturup orucunuza açabilirsiniz. Sudanlılar sahur yemeği yemiyorlar, saat 12 gibi sahur niyetine süt içiyorlar. Sahur vaktini ise camilerde cemaatle teheccüd namazı kılarak değerlendiriyorlar. Ramazan'da limon, mango, portakal, cevafe suyu, hılamur

"Sudan'ın yer altı ve yer üstü zenginlikleri, milyonlarca insanı doyurabilecek verimli toprakları ve tarım potansiyeli, emperyal güçlerin iştahını kabartmakta ve bu doymak bilmeyen iştah, ülkede siyasî istikrarı yok edecek teşebbüslere dönüşmektedir."

dedikleri ilginç ve bir o kadar güzel şerbetler hazırlıyorlar. Hurmadan yapılan şerbot ve kerke de (hibuskus şerbeti) vazgeçilmez içecekleri.

Sudan'da tasavvuf gelenekleri ve kültürü oldukça yaygın. Özellikle taşrada neredeyse herkes bir tasavvuf ekolüne mensup. Gösterişli tasavvuf âyinleri ve mevlit merasimleri düzenliyorlar, bazı sûfî gruplar sokakta yerli çalgılar eşliğinde döne döne zikir çekiyorlar. Mevlid-i Nebî Haftası'nda Hartum'da geniş bir meydan-

da tüm tasavvufî gruplar, çadırlarını kurup zikir törenleri yapıyorlar. Kamyonların üzerine binen özel kıyafetli insanlar, defler eşliğinde Medhiyeler ve Naatlar söyleyerek şehrin caddelerinde kortej hâlinde turluyorlar. Bununla birlikte Sudan'da Körfez ülkeleri destekli ve tasavvuf erbâbını şirkle suçlayan, Vehhabîlik ve Nev-Selefilik yapan kuruluşlar da vardır.

Türkiye Devleti, Sudanlılara çok güzel hizmetler sunuyor. TİKA, Kızılay, Diyanet Vakfı aracılığı ile sosyal yardımlar yapıyor. Nil Nehri'nin sel baskınlarında evleri zarar gören kişilere briket evler yapıyor. TİKA, kadınlara meslek edinme kursları vermiş. Kursu katılanlara bir miktar maaş verip hem de meslek öğretmiş. Ayrıca TİKA, "Halifemiz bunlara karşı cihat ilan etti." diyerek İngilizlerle savaşan ve şehid olan Darfur Sultanı Ali Dinar'ın evini ve türbesini yaptırmış. Yine Darfur Bölgesi Nyala şehrinde Sağlık Meslek Yüksek Okulu'na güneş enerji sistemi kurmuş. Bu okul Türkiye Sağlık Bilimleri Üniver-

sitesine bağlı yıl eğitim veren ve sağlıkta destek personeli yetiştiren bir okul. TİKA Osmanlı Dönemi'nde Deniz Üssü olan Sevakin Adası'ndaki Osmanlı'dan kalma yapıları da restore etmiş. Ayrıca Afrika Üniversitesi'ne kapasiteli bir kimya laboratuvarı kurmuş. Kur'ân-ı Kerim Üniversitesi Türkoloji Bölümünü tefriş etmiş. Nyala şehrine Türkiye, tam donanımlı bir hastane yapmış. Orada Türkiye'den muvakkat görevlendirilen doktorlar sağlık hizmeti veriyorlar. Destek personeli (hemşire, laborant, görüntüleme cihazı teknikeri vs.) de Sağlık Meslek Yüksek Okulu'ndan sağlanıyor. Bu hastanede Çad, Güney Sudan gibi çevre ülkelerden gelen insanlar da yararlanıyorlar. TİKA'nın ve Kızılay'ın okullara ve hastanelere, sivil halka ve öğrencilere ciddî destekleri oluyor. Sudan'da dilimizi ve kültürümüzü yabancılara tanıtmayı hedefleyen Yunus Emre Enstitüsü'nün bir şubesi bulunmakta; Hartum ve Nyala şehirlerindeki devletimize ait Türkiye Maarif Vakfı Okullarında 2000 civarında öğrenci eğitim görmektedir.

Ayrıca Sudan'da Türkiye'den birçok vakıf ve derneğin temsilcilikleri ve gönüllüleri vasıtasıyla yürüttüğü sosyal hizmetler söz konusu. Bu STK'lar içtimaî, iktisadî, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında muhtelif hizmetler sunmaktadır. Söz gelimi Somuncu Baba Derneği, yıllardır Ramazan aylarında gıda kolisi, Kurban Bayramı'nda kurban hissesi, eğitim dönemlerinin başında kırtasiye paketleri dağıtmaktadır. Ayrıca derneğin koordinatörlüğünde Sudan'ın Şebeşe Bölgesinde Hulûsi Efendi Cami-i Şerifi ve Külliyesi inşâ edilmiştir. Külliye bünyesinde erkek ve kadınlar için tuvaletler ve abdesthane, su kuyusu ve mescit bulunmaktadır. Ayrıca öğrencilerin eğitim gördüğü bir sınıf hâlihazırda, külliye içerisinde yer almaktadır.

Sen buraya yaz

Şimdi Sudan, ah Sudan!

Afrika, Batı genel tarihinin kara sayfalarını oluşturmaktadır. Sudan'ın yer altı ve yer üstü zenginlikleri, milyonlarca insanı doyurabilecek verimli toprakları ve tarım potansiyeli, emperyal güçlerin iştahını kabartmakta ve bu doymak bilmeyen iştah, ülkede siyasî istikrarı yok edecek teşebbüslere dönüşmektedir. Ordu içerisinde yer almasına rağmen maalesef emperyal

“Sudan'da dilimizi ve kültürümüzü yabancılara tanıtmayı hedefleyen Yunus Emre Enstitüsü'nün bir şubesi bulunmakta; Hartum ve Nyala şehirlerindeki devletimize ait Türkiye Maarif Vakfı Okullarında 2000 civarında öğrenci eğitim görmektedir.”

güçlerin maşası hâline gelen HDK (Hızlı Destek Kuvvetleri)'nin isyanı Nisan 2023'te patlak vermiştir. Sudan çatışmaya sürüklenmiş; Hartum ve Nyala Şehirleri tarumar olmuştur. Binlerce insan ölmüş, kalanlar ise gıda yoksunluğu ve salgın riski ile karşı karşıya kalmıştır.

Sudan kan revan...

Sudan aç, susuz perişan...

Sudan'da şu anda en ucuz şey can...

Sudan, bir hiç uğruna yıkılıp yıkılan...

Dipnot

* Dr. Hamit DEMİR - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Kolonizatör Türk Dervişleri

“Eser, Barkan’ın, 1936-1960 yılları arasında nüfus ve iskân meselelerine hasredilmiş çalışmaları, 1942’de Vakıflar Dergisi’nde neşredildikten sonra bir klasik hâline gelen ‘Osmanlı İmparatorluğu’nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler’ başlıklı makalesinin bir araya getirilmiş hâlinden oluşmuştur.”

Türk iktisat tarihçiliğinin büyük ismi Ömer Lütfi Barkan, tarihçiliğimizin Köprülü sonrasında uluslararası mecrâda boy gösteren ve onun Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuasını çıkararak açtığı çığırın kendisinden sonraki ilk büyük ismidir. Barkan'ın en önemli yanı, tahrir defterlerini ilk defa sistematik olarak incelemeye başlayan ve bunların Osmanlı toprak ve nüfus meseleleri açısından değerini ortaya koyan bir bilim adamı olmasından kaynaklanır. Strazburg'da okuduğu yıllarda Lucien Febvre ve Marc Bloch gibi Annales ekolünün kurucusu olan tarihçilerin ders ve yayın faaliyetlerinin etkisiyle; ayrıca onların da üstâdı olan meşhur Orta Çağ tarihçisi Henri Pirenne'in eserlerinin gölgesinde gelişen düşünceleri ve bilhassa bu ekolün sonraki temsilcisi Fernand Braudel'in çalışmalarına duyduğu ilgi, Türk tarihçiliğini bu yolda hazırlamak konusunda da kendisini bir öncüye dönüştürmüştür.

Burada, Barkan'ın, 1936-1960 yılları arasında nüfus ve iskân meselelerine hasredilmiş çalışmaları, 1942'de Vakıflar Dergisi'nde neşredildikten sonra bir klâsik hâline gelen "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler" başlıklı makalesinin çatısı altında bir araya getirilmiş, ayrıca bu toplama kapsamlı bir analitik dizin eklenmiştir.

Ö. Lütfi Barkan makalenin/eserin yazılış amacını şöyle anlatıyor: "Ortada koskoca bir imparatorluk var ve bu asırlarca sürüp giden bir egemenlik ve büyük bir coğrafyaya hâkim durumda ama ilk kuruluş dönemini anlatırken iki türlü yorum yapılıyor. Birincisi bunun sadece Padişahların dirayeti ve üstün vasıfları ile Allah'ın bunlara karşı göstermiş olduğu lütuf ve inayet sonucunda böyle bir imparatorluk kurulmuştur. Bir diğeri, daha çok batılıların özellikle Gibbons gibi yazarların ilgi gösterdiği yoruma göre ise, Osmanlılar Bizans ile sınır konumunda ve Asyalı yani Türk unsurların önü rakip beylikler ile kesilmiş olduğundan böyle bir devletin,

imparatorluk için insan kaynağını daha çok yerli Rumlar arasında bulduğuna dair yorumdur. Böyle bir yorumda ise askerini Rumlardan, teşkilatını Bizanslılardan alan bir yapı ortaya çıkıyordu ki, aslında bu Bizans'ın devamı niteliğinde bir şeyi gündeme getiriyordu."

Sonuç olarak Anadolu'da ve Rumeli'nde yerleşen bu dervişler bir yandan buldukları yeri imar ederken diğeri yandan bir nevi dinî bir çalışma yapıyorlar, oraları Müslümanlaştırıyorlar. Savaş zamanlarında ise orduya katılarak savaşa gidiyorlar, yani ileri karakol vazifesi görüyorlar. Yazar özellikle Fuat Köprülü etkisi ve onun kitaplarından alıntıyla yazdığı bu makalede bizlere o yıllarda yaşananlar konusunda bir pencere açıyor diyebiliriz.

Eserde yer alan başlıklar şu şekilde:

Osmanlı İmparatorluğu'nun Teşekkülü Meselesi

Osmanlı İmparatorluğu'nda Kuruluş Devrinin Toprak Meseleleri

Osmanlı İmparatorluğu'nda İskân ve Kolonizasyon Metotları: Sürgün

Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler

Osmanlı Târihinde Rumeli'nin İskânı İçin Yapılan Sürgünler Meselesi

Türkiye'de Muhâcir İskânı İşleri ve Bir İç Kolonizasyon Plânına Olan İhtiyaç

Toprak Reformları ve İç Kolonizasyon Meselesi

Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler

Âriflerin İlme Verdikleri Önem

“Günümüzde tasavvufî yapılar, dernek ve vakıflar yoluyla farklı alanlarda hizmet vererek her birisi bir boşluğu doldurmaktadır. Kimi vakıf ve dernekler eğitime, kimisi basın yayına, kimisi yardım kuruluşlarına, kimisi daha farklı sosyal etkinliklere ağırlık vererek hizmetlerini sürdürmektedir.”
Toplumdaki birçok hayırlı hizmet, bu kuruluşların himmetleri ile yapılmaktadır.”

Ne zaman ki bir toplumda ilmin değeri azalmış ve âlimlerin kıymeti idrâk edilememişse, o toplumda ahlâkî bozulma baş göstermiştir. Toplumlar en yüksek seviyelerine ilme önem verdikleri dönemlerde erişmişlerdir. Bir yerde zevkû sefâ, haz ve nefsânî arzuları kamçıl原因an etkinlikler revaç buluyor, ilimî faaliyetler sönük kalıyor ise o toplum ıslaha muhtaç bir hâle gelmiştir.

Daha açık bir ifadeyle, bir yerde ilmin yerini cehâlet almış, âlimlerin yerine zâlimler başköşeye oturtulmuşsa orada insanlık seviyesi düşmüş, faziletler kaybolmuştur. Zira ilme değer vermeyen ve âlime hürmet göstermeyen toplumların iflah olması mümkün değildir. Bu gerçeğin farkında olan tasavvuf ehli müntesiplerini daima ilme teşvik etmişlerdir. İlmî çalışmalara her zaman öncelik vermiş ve tekkeyi medreseden ayrı düşünmemişlerdir.

Tarihte, dergâhlar, mekteple, medreseyle, Kur'ân Kursları ile her zaman iç içe olmuştur. Günümüzde ise tasavvufî yapılar, dernek ve vakıflar yoluyla farklı alanlarda hizmet vererek her birisi bir boşluğu doldurmaktadır. Kimi vakıf ve dernekler eğitime, kimisi basın yayına, kimisi yardım kuruluşlarına, kimisi daha farklı sosyal etkinliklere ağırlık vererek hizmetlerini sürdürmektedir. Toplumdaki birçok hayırlı hizmet, bu kuruluşların himmetleri ile yapılmaktadır.

Doğu illerindeki klâsik eğitim veren medreselerimiz daha çok Arapça ve İslâmî ilimlere ağırlık verirken, Karadeniz medreseleri ise daha çok hâfızlık eğitimi ile dikkat çekmiştir. İmam Hatip Liseleri ve İslâmî İlimler Fakültelerinin yaygınlaşması ile birlikte eğitim kurumlarımız çeşitlenmiş ve ülke geneline yaygınlaşmıştır. Tasavvuf büyüklerinin ilme verdikleri önemin en güzel örneklerinden birisi de merhum Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Darende İmam-Hatip Lisesi ve Darende İlahiyat Fakültesi başta olmak üzere çok sayıda okulun açılmasına öncülük etmesidir.

“İlim ancak kendisiyle Allahu Teâlâ'dan ittika etmek için öğrenilir. İlim ancak bu şartla fazilet ve üstünlüktür. Eğer buncan başkası için öğrenilirse sıradan eşyadan farkı kalmaz.”

İlim Peşinde Ol

Tarih boyunca ilmi teşvik etmek ve bu konuda öncülük etmek tasavvuf büyüklerinin genel tavrı olmuştur. İbrahim Desuki Hazretleri; “Oğlum durmadan dinlenmeden ilim peşinde ol. Allah Nebilerinin Sultanı'na bile ‘*De ki Rabb'im ilmimi artır.*’ diye emrediyor.” diyerek salıklarını ilme davet etmiş ve en güzel duânın ilmin ziyâdeleşmesi için yapılan duâ olduğunu belirtmiştir.

Rifaî Şeyhi Muhammed Mehdî Er-Revâs da insanın aydınlanması için ilmi adres göstermiş ve şu tavsiyelerde bulunmuştur. “İlim talep et-

mek, ilim meclislerinde bulunmak ve Kur'ân okumaya devam etmek her ehl-i imanın yapması gereken hayırlı bir iştir. Kur'ân okudukça mü'min kalbini Allah'ın nuru ile nurlandırır."

Sûfîler ilimden yoksun olan dervişlerin toplumu ifsat etmelerinden endişelenir ve bunun ideal bir durum olmadığını ifade ederler. Ebu Hasan el-Harkanî Hazretleri şöyle söyler: "İki kişinin dinde çıkardıkları fitneyi şeytan bile çıkaramaz. Dünya hırsına sahip âlim ve ilimden yoksun sofu."

Din adına cahil tavırlar sergileyenler konusunda İbn Hazm şöyle der: "İlim Allah (c.c.)'un sıfatı olarak cehâletin karşısında yer alır. İlim ve ilim ehli için en büyük âfet, câhillerin ilme müdahalesidir. Onlar bilmezler, bildiklerini zannederler, ifsâd ederler, ıslah ettiklerini zannederler."

Abdulkâdir Geylanî Hazretleri ise: "Bir ilim adamının yanına gider, sözlerini dinlemezseniz, Peygamber öğüdünü dinlememiş gibi hatâ etmiş olursunuz." diyerek âlimlere verilebilecek en büyük pâyeyi vermiştir. Talebenin görevi âlimleri dinlemek iken, âlimlerin görevi ise ilmini paylaşmaktır. İbn Hazım ilimde cimrilik göstermeyi hoş karşılamış ve şöyle demiştir: "İlimde cimrilik gösteren, malda cimrilik gösterenden daha pintidir. Zira ilimde cimrilik gösteren, harcanmakla tükenmeyecek aksine artacak olan şeyin harcanmasından korkmuş, malda cimrilik eden ise harcandığında tükenecek olan şeyin harcanmasından korkmuştur."

Âhîret Âlimleri

Âlim olmak sıradan bir meslek değil, büyük bir şereftir. Bir kimsenin gerçekten âlim olabilmesi için Peygamber Efendimiz'in bütün ilmine vâris olmaları gerekir. Bu konuda İmam-ı Rabbânî şöyle der: "Peygamberden iki ilim kalmıştır: 1. Ahkâm ilmi, 2. Sırlar ilmi. Gerçek vâris olan âlim, her iki ilimden de payını alan kimsedir. Yalnız birinden nasibini alan tam vâris olamaz. Zira böyle bir şey verâsete münâffîdir. Çünkü gerçek vâris miras bırakan kimsenin tüm malına vâris olur, bir kısmını alıp bir kısmını terk etmez."

İmam-ı Rabbânî'nin ifade ettiği bu inceliğe dikkat kesilmek gerekir. Zira "ilim" bir bilgi yığını değil, "âlim" de o bilgi yığına sahip olan kimse değildir. İlim insanı Allahu Teâlâ'ya götüren bilgidir. Sadece dinî ilimler değil bütün ilimler, insanın Allahu Teâlâ'yı tanımaya vesile olur. Yeter ki o ilmi fitrat üzere talim edelim. Yeter ki hava atmak için onu gurur ve kibir vesilesi yapmayalım. Endülüslü bilge İbn Hazm

ne güzel söylemiştir: “İlmin en kıymetlisi seni Yaradan’ına yaklaştıran, O’nun rızasına er-mende yardımcıdır.”

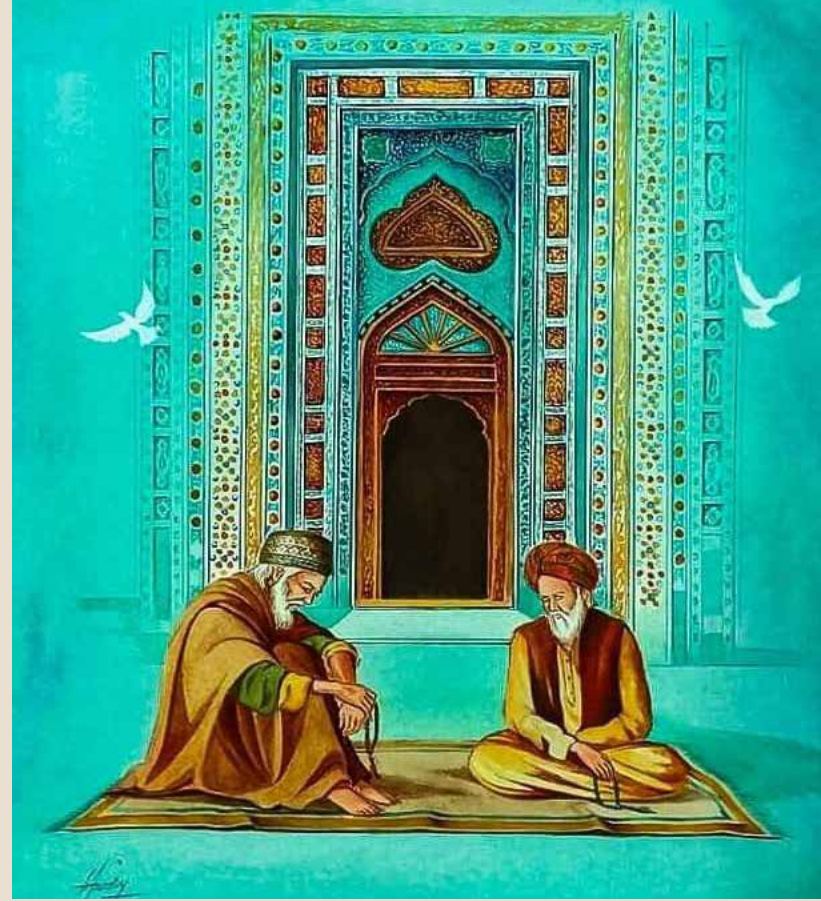
Ebubekir Sifil Hoca’nın da dediği gibi; “İlim ancak kendisiyle Allahu Teâlâ’dan ittika etmek için öğrenilir. İlim ancak bu şartla fazilet ve üstünlüktür. Eğer bundan başkası için öğrenilirse sıradan eşyadan farkı kalmaz.” Yine İbn Hazm’ın bu konudaki şu sözleri dikkat çekicidir:

“Eğer ilminle gururlanıyorsan, bil ki o senin şahsına ait hususiyetin değil, yalnız Allahu Teâlâ’nın vergisi ve ihsanıdır. Sen onunla Allah’a isyan etme. Hiç haberin olmadan, Allahu Teâlâ seni bir illete müptelâ eder de bütün bildiklerini ve hıfzettiklerini unutturur. Abdümelik bin Tarif bana şunu anlatmışlardı: ‘Bu zat, çok zeki ve âlim idi, bir işittiğini bir daha işitmeye lüzum kalmadan hıfzederdi. İşte bu zat, deniz yolculuğunda büyük bir korku geçirmiş ve bildiklerinin çoğunu unutmuş ve bir daha zekâsını toparlamamıştır. Bana da bir hastalık geldi, birçok ezberlerimi götürdü, aradan seneler geçtikten sonra ancak toparlandım.’”

“Görülüyor ki ilim, Allah vergisidir, bunun üzerine şükrederek çoğaltmak yerine, bunu vesile ederek gururlanmak yersizdir. Sonra senin bilmediklerin yanında bildiğinin, hatta mütehasıs bulunduğu daldaki bilmediklerin yanında bildiğin çok azdır. Binaenaleyh, sen bilmediklerini düşünerek noksanını gör, bu daha evlâdır. Senden daha çok şeyler bilenleri düşün, kendini küçük bulacaksın. Eğer bildiğinle amel etmiyorsan, ilmin lehine değil, aleyhine şahit olacak, o zaman, bilmenden bilmemen daha hayırlı olur. Câhilin hâli senin hâlinden daha selâmettir.”

Büyük âlim İmam Gazalî Hazretleri’nden “âhiret âlimleri” bahsini okuduğumuzda ilim üzerine bildiğimiz bütün ezberlerimiz alt üst olmaktadır. Gazalî’ye göre âhiret âlimleri, dünyalığa, mala, mevkie kıymet vermeyen, ilim ile dünyalık elde etmeye çalışmayan, âhireti dün-

“İlim insanı Allahu Teâlâ’ya götüren bilgidir. Sadece dinî ilimler değil bütün ilimler, insanın Allahu Teâlâ’yı tanınmasına vesile olur. Yeter ki o ilmi fıtrat üzere talim edelim. Yeter ki hava atmak için onu gurur ve kibir vesilesi yapmayalım.”

yaya tercih eden, ilmiyle amel eden, işi sözüne uyan, ibâdet ve tâate teşvik eden, ilmi âhiretine faydalı olan tevazu sâhibi kimselerdir. İmam Gazalî’ye göre onların alâmetleri ise şunlardır: Haşyet (Allah korkusu), tevazu (alçak gönüllük), güzel ahlâk ve zühd (dünyaya rağbet etmemek).

Dipnot

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Mazlum Kıta Afrika

“Son yıllarda Türkiye’nin İslâm ülkeleriyle ve Türk dünyasıyla geliştirdiği sağlam münasebetler “gerçek bir uyanış”ın pek uzak olmadığını gösteriyor. Bu bakımdan Türkiye’nin açlıkla mücâdele eden Müslüman Afrika ülkesine yardım etmesi güzel bir hareket, örnek bir davranış ve son derece mânâlı bir teşebbüstür.”

Dünyada mevcut olan kıtalar arasında bir kıyaslama yaptığımızda galiba en “mazlum kıta” olarak Afrika’yı kabul etmek gerekiyor. Bu siyah kıtanın mağduriyeti, mazlumluğu nereden geliyor peki? Niçin hep sömürgeleştirilmeye çalışılmış ve elindeki avucundaki bütün kıymetli cevherleri gasp edilmiş tarih boyunca? Sebebi belli değil mi? Başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkelerinin ve daha sonra ABD’nin emperyalist iştahları hiç sona ermemiştir. Gelmişler, ‘Siyah İnci’yi soymuşlar, sonra da çekip gitmişler. Bir müddet sonra bir daha gelmişler “Acaba soymadığımız bir yer kaldı mı diye?” bakmışlar. Bu gidiş ve gelişler hep devam etmiş tarih boyunca. Afrika dünyanın en zengin yeraltı madenlerine sahip olduğu hâlde bugün dünyanın en fakir ülkelerinden meydana gelen bir kıta ne yazık ki! Ne kadar düşündürücü bir hâl... Bir ara dünya haritasına bakarken Afrika’daki ülkelerin sınırlarının neredeyse cetvelle çizilmiş gibi dümdüz olduğunu görüp şaşırmıştım. Bu da şaşırtıcı değil aslında! Zira o ülkelerin sınırlarını çizenler ve genelde kukla yönetici tayin edenler, Garb’ın mütecâviz ülkelerinin yöneticileriydi.

“Bize İncil’i Verip Altınlarımızı Aldılar.”

Hani Afrikalı bir yerli için anlatılan nükte gibi bir hâdise var ama aslında büyük ve acı bir hakikat. Şöyle diyor Afrikalı siyahî vatandaşı:

“Batılı beyaz adamlar Afrika’ya geldikleri zaman bizim elimizde topraklarımızın altından çıkardığımız altın ve diğer madenlerimiz vardı. Onların ise ellerinde İncil bulunuyordu. Sonra an geldi, dönüp baktık ki, bizim ellerimize tuşturulmuş İnciller, onların ellerinde de bizim madenlerimiz, altınlarımız...”

Afrika’nın kuzeyi daha çok ilerlemiş ve zenginleşmiş ülkelerden meydana geliyor: Mısır, Libya, Tunus, Fas ve Cezayir... Ve bu ülkelerin halkları genelde Müslüman. Orta Afrika ve Güney Afrika’da da Müslümanlar var ama daha az. Ve ne yazık ki bu bölgelerdeki ülkeler dünyanın neredeyse en fakirleri... Bu durumdan da şu so-

“Her gün bir Afrika ırmağı Allah diyerek çağlamakta, her bahar, İslâm bad-ı sabâsını Afrika ülkelerinde estirmektedir. İslâm’ın çağrısı dünyanın her tarafında en yüksek tonuyla duyulduğu ve yükseldiği gün, Afrika’nın dipdiri bir İslâm kıtası olduğu gün olacaktır.”

nucu çıkarabiliriz. Halkı Müslüman olan ülkeler, sömürülmelerine genelde izin vermemiş. Her ne kadar Batılılar bu sömürmeyi devam ettirmek istemişlerse de Afrika’daki İslâm ülkeleri fırsat buldukça ve ayağa kalktıkça hürriyetlerini ilân etmeye gayret göstermişlerdir. Ömer Muhtar’ın başında olduğu Müslümanların geçmişte İtalya’ya nasıl kök söktürdüklerini “Ömer Muhtar” filminden hatırlıyoruz.

Geçmişte bu sömürgeci ülkeler, çıkan isyanları kanla, zulümlerle bastırdılar. Binlerce, on binlerce masum Müslüman, çağdaş Haçlılar tarafından katledildi. Buna da dünyanın sesi çıkmadı, herkes seyirci kaldı. Şimdi şükürler olsun Afrika diriliyor, mazlum kıta uyanıyor, âdeta küllerinden yeniden doğuyor. Geçenlerde bu kıtayı en çok sömüren Batılı ülkelerden Fransa Başkanı Emmanuel Macron’un Cezayir’de halk tarafından nasıl protesto edildiğine şahit olduk. Evet, yıllardır uyutulan dev, artık uyanıyor. Senelerdir korkutulan, sindirilen mazlum Afrika kıtası, kan içicilerini, sömürgecilerini artık kabul etmiyor, reddediyor. Kendi hürriyetini tam manasıyla yaşamak istiyor.

Osmanlı Sömürdü mü?

Günümüzün çok kıymetli İslâm tarihçilerinden Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma, İstanbul Çağaloğlu’nda düzenlediğimiz “Bâbiâli Sohbetleri”nde bir hâtırasını anlatmıştı. Çok ibretli, çarpıcı ve birçok hakîkati içinde barındıran bu mühim hâtıra şöyleydi:

“Cezayir’e bir konferans vermek için gitmiştim. Konuşmamı bitirdikten sonra dinleyicilerden sorular gelmeye başladı. Cezayirli bir aydın kalktı ve Fransızca olarak bana şunu sordu:

- Siz Osmanlılar, bizim topraklarımızı yıllarca sömürdünüz? Buna ne hakkınız vardı?

- Ben adamın bu sataşması üzerine ona dedim ki;

Beyefendi çok yanlış düşünüyorsunuz. Biz sizi asla sömürmedik. Zaten bir Müslüman fethettiği ülkedeki insanları sömürmez, onlara zulüm yapamaz. Aksine biz fethettiğimiz bütün ülkeleri imar ve ihyâ ettik. İnsanları da dinlerinde ve dillerinde serbest bıraktık. Bakın siz Arap ol-

duğunuz hâlde bana soruyu Fransızca soruyorsunuz. Çünkü Fransızca’yı Arapçadan daha iyi konuşuyorsunuz. Eğer biz sizi sömürseydik siz bugün benimle Fransızca değil de Türkçe konuşurdunuz. Çünkü bizim lisanımızı mecburen öğrenmiş olacaktınız. Hâlbuki biz kimseye karışmadık, kimseyi zorlamadık. Ama Fransızlar Cezayir’i işgal ettikten sonra kendi inançlarını da, dillerini de size dayattılar. Bakın Cezayir’de, Fransızca konuşan ne kadar çok Müslüman Arap var, hâlbuki ana diliniz Arapça. Görüyorsunuz değil mi?

Bu cevabım üzerine adam sustu ve yerine oturdu.

Fas’ta Büyük Deprem

Eylül ayının 10’unda Kuzey Afrika ülkelerinden Fas’ta 7 şiddetinde bir deprem meydana geldi. Bu satırların kaleme alındığı saatte, alınan son haberlere göre 2 bin 500 Müslüman Faslı kardeşimiz, hayatını kaybetti. Türkiye’nin 11 şehrinde “Asrın Felaketi”ni, büyük depremi yedi ay önce biz yaşamıştık. Zelzelenin artçıları devam etti, ediyor. İnsanlarımız, devletimizin desteğiyle yeniden ayağa kalkıyor. Kardeş ülke Fas’ta meydana gelen depreme çok üzüldük. Belirtildiğine göre ülkede tarih boyunca yaşanmış en büyük yer sarsıntısı. Allah kimsenin başına vermesin. Hakîkaten müthiş acılar. Ama tedbirimizi önceden alabiliriz. İyi zeminlere, sağlam binalar yaparak önlem almak mümkün. Ne buyrulmuş; “Önce tedbir, sonra tevekkül.” Bu yıkıcı musibetler, inşallah hepimizin uyanışına vesile olur. Depremlerde vefât eden mü’min kardeşlerimize Allah’tan rahmet diliyorum, mekânları cennet olsun.

“Afrika Dipdiri Bir İslâm Kitası Olacaktır.”

Afrika, son bir-kaç asırdır yalnızca Avrupa’nın ve Batı’nın zulmüne, sömürüsüne hedef olmakla kalmadı, İslâm âleminin de ihmeline ve lâkaytlığına mâruz bırakıldı. İslâm dünyası, İslâm ülkeleri amansız bir keşmekeşliğin içine itildi yıllar boyu. Dünyanın pek çok yerinde Müs-

lumanlar ezilir, sürülür, öldürülürken, Afrika'daki Müslüman halk açlıktan kırılırken petrol zenginleri, kendi havalarında maval okumaktaydı. Bu manzaralar günümüz İslâm dünyasının acı hakikatleridir. Bugün Akdeniz ve Ege Denizi, neredeyse Müslüman göçmenlerin bir mezarlığına dönüşmüştür. Türkiye ve birkaç ülkenin dışında bu haksızlığa ve katliama itiraz eden de yok gibi. Hâlbuki İslâm'a göre "Müslümanlar bir vücut gibidir. Bir organın rahatsızlığından bütün vücut acı duyduğu gibi, bir Müslümanın derdi de diğer Müslümanları üzmelidir."

Bir Şuurlanma Başladı

Bütün bu menfî hâdiselere rağmen İslâm dünyasında gözle görülür şekilde bir gelişme, derlenip toparlanma, bir araya gelip meseleleri hâl yoluna koyma emâreleri görülüyor. Bu gelişme şüphesiz sevindiricidir. Bilhassa, son yıllarda Türkiye'nin İslâm ülkeleriyle ve Türk dünyasıyla geliştirdiği sağlam münasebetler "gerçek bir uyanış"ın pek uzak olmadığını gösteriyor. Bu

bakımdan Türkiye'nin açlıkla mücadele eden Müslüman Afrika ülkesine yardım etmesi güzel bir hareket, örnek bir davranış ve son derece manalı bir teşebbüstür... Bilindiği gibi Ukrayna ve Rusya'nın anlaşamadığı "tahıl koridoru" meselesini Türkiye çözmeye çalışmaktadır. Şüphesiz bu adaletli ve hakkaniyetli davranış biçimi, Osmanlı'dan bize tevarüs eden ahlâka da uygun düşüyor.

Sezai Karakoç Müjdeyi Vermişti

Büyük mütefekkimimiz, şair ve yazarımız merhum Sezai Karakoç, Afrika ile ilgili bir tespitinde şöyle diyordu:

"Afrikalılar klan medeniyetin çağdaş medeniyete geçerken çok hızlı bir değişime uğramaktadırlar. Klan ölürken, klan putları ve klan hainleri de birlikte ölmektedir. Bunun sonucunda Afrikalılar dinsizlikle din değişimi arasında bir seçme yapmak durumuna gelmişlerdi. Gelişen oluş gösteriyor ki, dinsizleşmiyorlar, yeni bir dine giriyorlar. Bunun da sosyolojik sebebi, medeniyet

alanına ilk olarak çıkmaları, kendi medeniyetler arasında açık seçik bir fark bulunması olsa gerek. Ve ne mutlu bir oluşturu ki, bu yeni medeniyet üyeleri hemen hemen kendiliklerinden, İslâm'a sarılıyor. Kur'ân'da çekirdeklenip boy atmış olan İslâm'ın çağrısı böylece Afrika'da günden güne ağızlarından ağızlarına ulaşmakta, İslâm'ın ışıklarını her gün yeni bir tepreyi aydınlatmaktadır. Her gün bir Afrika ırmağı Allah diyerek çağlamakta, her bahar, İslâm bâd-ı sabâsını Afrika ülkelerinde estirmektedir. İslâm'ın çağrısı dünyanın her tarafında en yüksek tonuyla duyulduğu ve yükseldiği gün, Afrika'nın dipdiri bir İslâm kıtası olduğu gün olacaktır."

Salih Saruhan Afrika'yı Anlatıyor

Gazetecilik hayatım boyunca unutmadığım röportajlarım vardır. Onlardan birini 11 Eylül 1986 tarihinde Salih Saruhan ile yapmıştım. 1951'de İstanbul Üniversitesi'nden mezun olup dış hekimisi olarak meslek hayatına başlayan Saruhan, uzun yıllar amatör gazete yazarlığı ve radyo, televizyon yayıncılığı yaptı. Meslekî çalışmalar ve seyahat maksadıyla Avrupa ülkelerini, Orta Doğu'nun birçok memleketini, Afrika'nın bazı ülkelerini gezdi. On iki sene Batı Afrika ve Nijerya'da dış hekimisi olarak çalıştı. 1976'da Nijerya'dan İstanbul'a dönen Salih Saruhan ile Afrika'yı ve Afrikalıları konuşmuştuk. Saruhan Nijerya'ya gidiş amacını şöyle anlatmıştı:

"Nijerya'ya 1964'ün başında anlaşmalı olarak gittim. Burada tam 12 yıl kaldım. Fakat bu yıllarda bazı civar ülkeleri de gezdim. Kuzey Nijerya'nın Kano şehrinde çalıştım. Nijerya o zaman bölgelere ayrılmıştı. Maydabori, Borno Eyaletinin merkeziydi. Bir buçuk sene orada çalıştım. Geriye kalan yıllar hep Kano'da geçti. Kano, Kuzey Nijerya'nın en büyük şehriydi. Nijerya'yı ben şahsen Afrika'nın diğer ülkeleriyle pek kıyaslayamıyorum. Çünkü Nijerya önce, çok karışık insanlardan oluşan bir ülke. Henüz milliyet mefhumu yok. Üç yüz küsur kabileden oluşuyor. Nijerya 1960'da bağımsızlığa kavuşacağı zaman -bir İngiliz sömürgesiydi- halk, ayrı

ayrı, gerek dinî gerek ırkî durumuna göre bir kaç ülke hâlinde kurulmasını istedi. Fakat İngilizler belli bir maksatla ellerindeki birçok sömürge gibi hepsini birleştirip bırakmak istediler. Tabii ki bu kabilelerin aralarındaki kavga devamlı sürüp gitti."

Batı'nın Petrol İştihası ve Hırsı

Nijerya'da mevcut olan zengin petrol yataklarının, hırslı Batı'nın iştahını kabarttığını anlatan Salih Saruhan, şöyle devam etmişti:

"Nijerya, mesela bir Sudan'la, bir Mısır'la, hatta bir Kamerun'la, bir Nijer'le, bir Çat'la mukayese edilemez. Çünkü Nijerya'da mevcut olan petrol, işleri güçleştiriyor. Dikkatler fazlasıyla bu ülkeye yönelmiştir. Batı'nın bu ülkeye ilgisi çok büyük. Düşünün ki ticaretinin % 90'dan fazlasını İngiltere ile yapıyor. Fakir bir ülke. Tarım yok. Sanayi yok. Hatta bunları bilmiyorlar. Bütün zenginliği petrol. Biraz teneke madeni. Ki dünyanın ikinci ve üçüncü teneke ihracatçısı olarak biliniyor. Petrolün geliriyle birden bire zenginleştiler. Fakat maalesef bu zenginliği iyi yolda kullanmamışlar. Bu para tam tabiriyle idarecilerin elinde çarçur olup gitmiş. Maalesef idarecilerin israfı çok fazla. Tabii bu ülkenin aleyhinde oldu. Sonra, kabileler arasında devamlı düşmanlıklar sürüp gidiyor.

Saruhan o mülâkatta Nijerya'da kabilelerin basit meseleler yüzünden birbirine düşürüldüğünü anlatmıştı. Eğitimden uzak kalan insanların millî şuura sahip olmadığını söylemişti. Afrika'da İnsan Avcıları romanını kaleme almıştı. Burada "Nijerya'da ortamın, misyonerlerin faaliyetlerine çok açık olduğunu, çünkü ülkede insanların çoğunun sefâlet içinde yaşadığını söylemişti. Şu sözleri ise çok korkunçtu: "Fakir halk, kendilerini para ile kandıran misyonerlere evlatlarını seve seve teslim ediyor. Nijerya'da hükümet suskun. Bu durumu dünyada kimse ele almıyor. İşte romanı yazmaktaki amacım, bütün İslâm âlemini uyarmak, insanların dinî inançlarının, Katolik misyonerler tarafından nasıl istismar edildiğini ortaya koymaktır."

Misyonerler Afrika'da Nasıl Çalışıyor?

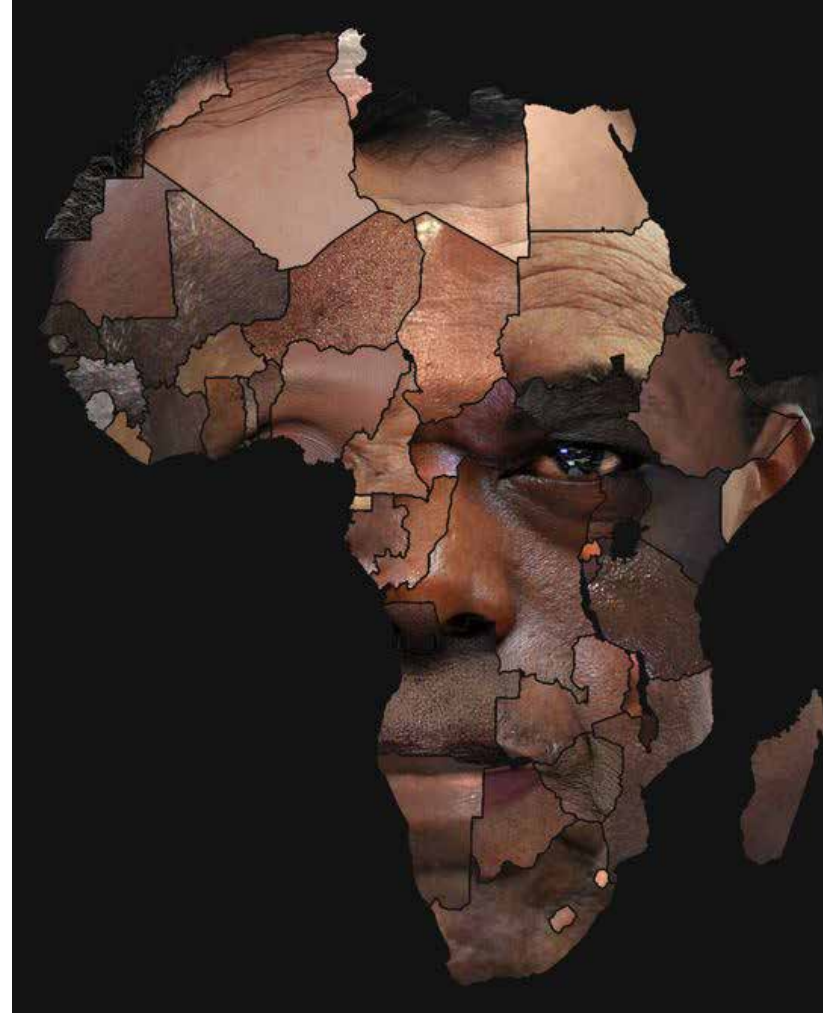
"Misyonerler Afrika'da nasıl çalışıyor?" şeklindeki soruma Saruhan, şu cevabı vermişti: "Misyonerler çalışmalarını gözle görülecek kadar açık yapıyorlar. Ülkede çoğunluk Müslüman olduğu hâlde Hıristiyanlar çabuk çoğalmakta. Hatta bir iddiaya göre nüfusun % 40'ı Hıristiyan olmuştur. Bu çok büyük bir oran olup tamamen misyonerlerin çabaları, çalışmaları sonucu gerçekleşmiştir. Halk çok fakir. Şuursuz ve câhil. Aslında Nijerya -evet halkı fakirdir ama- ülke olarak pek fakir bir ülke değil. Petrolü, madeni olduğu hâlde kaynakları çalıştırılmıyor. Halk çalışmaya alıştırılmamış. Halkta İslâmî bir şuur yok. İbâdetleri şeklî yapıyorlar. Elbette bu insanların öncelikle dinî yönden şuurlandırılmaları lâzım. Bu da eğitimle olur. Ama aralarında çok kültürlü, kararlı ve inançlı insanlar da var. Ne yazık ki azınlıkta oldukları için tesirli olamıyorlar. Müslüman halkı tam manasıyla yönlendiremiyorlar."

Afrika'ya Sahip Çıkmalı

Diğer İslâm ülkelerinin Nijerya gibi Müslüman ülkelere nasıl yardım yapabileceklerine dair soruma yazar şu cevabı vermişti:

"Onlara evvela tarımı öğretmek lazım. Batılı şirketler oralara gidiyor, birçok yatırım yapıyorlar. Türkiye de geliştikçe -ki görüyoruz büyük gelişmeler vardır- bu ülkelere yardım etmeli, onlara yaklaşarak, ziraat işlerine, sanayi işlerine yardımcı olarak gerçek kalkınmanın yolu öğretilmeli. Tabii öncelikle oralara eğitim kurumları açmak gerekecektir. Afrika'nın yardıma muhtaç bütün ülkelerinde bol bol okullar açmak lâzımdır."

Salih Saruhan, başta Türkiye'nin ve diğer zengin İslâm ülkelerinin Nijerya gibi yoksul Afrika ülkelerine sahip çıkmaları gerektiğini belirtmişti. Tabii yaptığım o mülâkatın üzerinden tam 37 sene geçmiş. O günden bu yana Türkiye, Afrika'nın birçok ülkesinde büyük yatırımlar yaptı. Fakir ülkelere destek oldu. Sivil toplum

kuruluşlarımız birçok ülkede su kuyuları açıyor. Velhâsıl kara ve talihsiz kıtanın mazlum, iyi ve dost insanları, artık gerçekleri görüyor. Geçmişteki sömürgeci Batılı ülkelere karşılık başta Türkiye olmak üzere İslâm âleminin kendilerine samimiyetle sahip çıktığını fark ediyor.

Afrika'nın sağlam duruşu, inşallah dünyanın dengesini düzeltecektir. Birleşmiş Milletler (BM)'de Türkiye'nin tekliflerini en çok destekleyen ülkeler, bilhassa Afrika kıtasından çıkıyor. İnşallah Afrika'da esmeye başlayan bu hayırlı rüzgâr, hızlanarak devam edecek ve kıtanın bütün ülkeleri, kendi öz kaynaklarıyla ayakta duracaklardır. Afrika'ya, Afrikalı kardeşlerimize selâm olsun!

Eğitim-Öğretim Yılına Başlarken

“Anne-baba olmak öyle kolay bir iş değildir. Anne-baba olmanın sorumluluğunu taşıyamayanlar bu işe hiç soyunmasınlar, diyorum. Anne-baba olmanın ne istifası ne de emekliliği vardır. Ömrümüz devam ettiği sürece bu mübarek iş devam edecektir.”

Değerli okuyucularım. Ömrü eğitim ve öğretimle geçmiş, kırk yıldır yazan ve konuşan bir eğitimci olarak yeni bir eğitim-öğretim yılına başlarken bilgi, birikim ve tecrübelerimiz ışığında değerli anne ve babalara seslenmek istiyorum.

Çocuğumuz ilk kez değişik bir ortamla karşılaşılıyor, evinden, arkadaşlarından ayrılıyor ve sorumluluk yükleniyor. İlk kez, içini, "başaramazsam" korkusu kaplıyor.

Okula yeni başlayan çocuğun hayatında büyük bir değişim olmaktadır. Bundan dolayı tedirgin olması normaldir. Bilinçli anne-babalar bu durumda olan çocuklarına karşı çok olumlu davranarak onlardaki tedirginliği en aza indirebilir.

Okullar açılmadan okul ve öğretmenle tanışmak önemli ölçüde rahatlama sağlar. Okula başlaması sebebiyle evde çocuğun arkadaşlarının da katıldığı sade bir tören yapılması çocuğu cesaretlendirerek okul korkusunu yenmesini veya hafifletmesini sağlayabilir.

Anne-babalar bu duruma çocukların gözüyle bakamadıkları için okul korkusunu yeteri kadar anlayamıyorlar. Çocuğu ikna etmeyi bilmediklerinden veya buna zaman bulamadıklarından sadece kızıyor, bağırıp, çağırıyorlar. Çocuğumuza bu yeni durum tatlılıkla anlatılmalı, açıklanmalıdır. Şimdiye kadar birlikte yaşadığı ailesinden bir anda ayrılmanın onları nasıl yorduğunu, korkuttuğunu, paniğe sevk ettiğini bilmek ve anlayış göstermek gerekir.

Çocuklarınızla yakından ilgilenin. Onları dinlemek anlamak için zaman ayırın. Her akşam çocuğu denetleyin. Öğrendikleriyle ilgilenin. Sevgi, sabır, şefkat ve merhamet gösterin. Bunlar zor işler demeyin. Anne-baba olmak öyle kolay bir iş değildir. Anne-baba olmanın sorumluluğunu taşıyamayanlar bu işe hiç soyunmasınlar, diyorum. Anne-baba olmanın ne istifası ne de emekliliği vardır. Ömrümüz devam ettiği sürece bu mübarek iş devam edecektir.

"Çocuklarımızı babalı yetimler ve anneli öksüzler hâline getirmeyelim. Çocuklarımız bizim için birer yük ve sıkıntı kaynağı değil, hayatı kolaylaştıran, neşelendiren masum küçük meleklerdir."

Çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilen anne-babalar o minik yüreklerin sevinç ve heyecanla çarpmasına, mutlu ve huzurlu olmasına sebep oluyorlar. Sağlıklı ilişki kuramayan ailelerin olduğu da bir gerçektir. Akşam babasının yüzünü göremeden uyuyan, sabah uyandığında da evde bulamayan çocukların olduğunu biliyoruz.

Sevgili anne-babalar, çocuklarımızı ilgisiz, sevgisiz ve şefkatsizlikle öksüz ve yetim bırakmayalım. Çocuklarımızı babalı yetimler ve anneli öksüzler hâline getirmeyelim. Çocuklarımız

bizim için birer yük ve sıkıntı kaynağı değil, hayatı kolaylaştıran, neşelendiren masum küçük meleklerdir.

Anne-babalar otoritesini çocuklar üzerinde olumlu bir şekilde kullanmalıdır. Her olumsuz davranış çocuk ruhunda derin yaralar açar, çocuklarımızla aramıza kara kedi girmesine sebep olur. Kuşak çatışması anne-baba ile çocuğun yanlış davranışları sonucunda oluşmaktadır. Birbirini anlayan ve dinleyenler için çatışmanın olması mümkün değildir. Yeter ki birbirimize saygı ve sevgimizi eksik etmeden, birbirimizin gözüyle hayata bakmasını bilelim.

Değerli anne-babalar; çocuğumuzun başarısı için neler yapabiliriz? Öncelikle şunu iyi bilmemiz gerekiyor. Başarının anahtarı; sevgi, ilgi ve iyiliktir. Sevgiyle büyüyen ve çevresindekilere iyilik yapması tavsiye edilen çocuklar daha başarılı oluyorlar. Anne-babalar çocuklarının yanlışlarını yüzlerine vurmaktan, iyilik ve sabırla, onların her zaman ve her yerde yanlarında olduklarını hissettirirlerse, çocuklar kendilerine güven duyuyor ve başarıları da artıyor.

Çocuğunuzu özellikleriyle çok iyi tanıyarak

yaşlarına uygun görev ve sorumluluklar verin. Kendilerine güven duymalarını sağlayın. Başarılı kişileri örnek gösterin. Başarılarını ödüllendirin. Aile içi huzura, sevgiye, saygıya önem verin. Çocuğunuzun anlattıklarını dikkatle dinleyin. Okul ihtiyaçlarını mümkün olduğu kadar almaya çalışın. Çocuğunuzun beslenme ve uyku düzenine özen gösterin. Sağlığıyla ilgili sorunlarda hiç gecikmeden gerekli tedbirleri alın. Her işin başının sevgi ve iyilik olduğunu unutmayalım. Sevginin açamayacağı hiçbir kapı yoktur.

Anne-baba çocuklarına nasıl yaklaşmalı ki, olumlu sonuç alabilsin. Çocuğumuzun davranışları ailenin tutum ve davranışlarına bağlıdır. Uyumlu bir ailede yetişen çocuklar problem yaşamaz. İmam-ı Gazali, "Çocuk anne-baba elinde bir emanettir. Mum gibi her şekli alır. İyi tohum ekilirse din ve dünya mutluluğuna ulaşır." diyor.

Kendi davranışlarını değerlendiremeyen anne ve babaların çocuğunun davranışlarını değerlendirmesi yanlış olur. Baskı uygulanan çocuğun kendine olan güveni ve kişiliği zedelenmiş olur. Çocuğumuz uslu, sessiz, sakin, nazik, dürüst ve dikkatli olur ama kişiliksiz, çekingen, küskün, etki altında kalabilen hassas bir yapıda

olur. Eğer suçlama, azar, korkutma, yıldırma, ayıplama ve dayak olursa çocuğun ruh ve beden sağlığı bozulur.

Çocuğumuzun her yaptığına karışırsak, ufak bir hatasında cezalandırırsak kolayca ağlayan bir çocuğa sahip oluruz. Aşırı baskı altında yetişen çocuk hem isyankâr olur hem de aşağılık duygusundan kendini kurtaramaz.

Çocuğa karşı rahat, ilgisiz ve vurdumduymaz bir tavrımız olursa, bu sefer de çocuğumuz sevgisiz, güvensiz, öfkeli ve olumsuz davranışlı bir kişiliğe sahip olur. Bu durum, sorumluluk ve gerekli olgunluğa sahip olmayan ailelerde daha sık görölür, daha çok da çok genç evlilerde belirgindir.

Anne-babasının yanında olduğunu hisseden çocuk, kendine güvenir. Bazı aileler çocuklarını aşırı koruma, gereğinden fazla kontrol etme, aşırı özen gösterme ve titizlik içinde olurlar. Bu tip ailelerin çocuklarında da aşırı bağımlılık, güvensizlik ve duygusal kırgınlık görölür. Bağımlı bir kişiliğe sahip olarak yetişen çocuklar kendini ispatlamak için zamanla toplum dışı ve isyankâr hareketler içine girer, sürekli anne-babasının yanında olmasını ister. Anne-babalar çocuklarını serbest bırakmalı ve onlara kendini ifade edecek fırsatı tanımalıdır. Koruyucu aile çocuğuna iyilik yaptığını düşünür ama aslında kendi yalnızlığını ve mutsuzluğunu gidermeye çalışmaktadır.

Çocuklarımıza karşı bazı kısıtlamalar dışında isteklerini, diledikleri şeyleri yapmalarına izin veren hoşgörölü bir yaklaşım sonucunda çocuk aile tarafından kabul edilmek ve onaylanmak ister. Aile kişiliğinin gelişmesinde özgürlük tanırrsa, çocuk sağlıklı bir şekilde olgunlaşır, girişimci olur ve kendine güvenir.

Sağlıklı bir aile yapısı oluşabilmesi için anne-baba ve çocuk üçgeninin sevgiye dayanması gerekir. Anne-baba iyi bir model olursa çocuktan da o davranışı görür. Hoşgörünün dozajı da iyi ayarlanmalıdır. Hoşgörölü olacağız diye çocuğun

her istediğini yapmak, her yaptığına izin vermek ve aşırı serbest bir tutum sergilemek son derece yanlış ve son derece sakıncalıdır. Hoşgörölü aile ortamı dediğimizde kuralların sağlıklı bir şekilde işlediği, yaşamın plânlandığı, görüşlerin rahatlıkla anlatıldığı, karşılıklı diyalogların serbest bir ortamda yapılabildiği, aile bireylerinin birbirini sevip saydığı, değer verip dinlediği, sevgi dolu sıcak bir yuva aklımıza gelmelidir.

Nasihat Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

Nasihat Takvimi

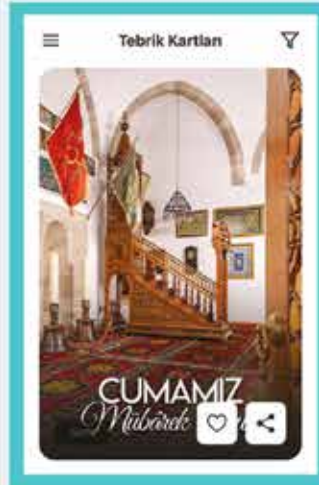
ARTIK CEBİNİZDE!

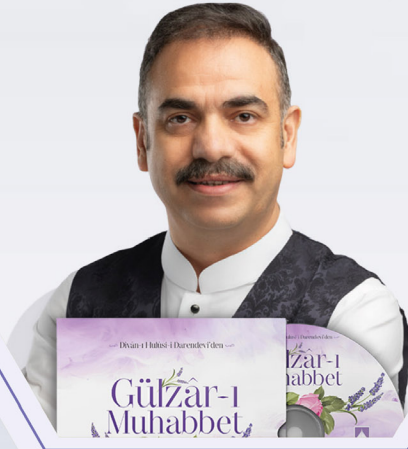

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihat Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

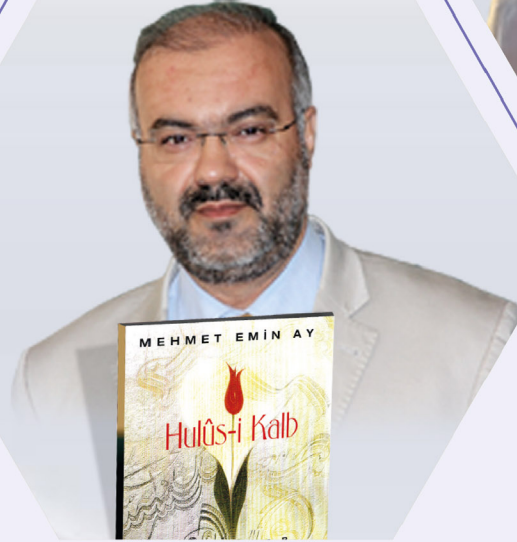

DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

Divân
RADYO

www.divanradyo.com

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsi Efendi'nin Divân-ı Hulûsi-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğimiz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

